

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

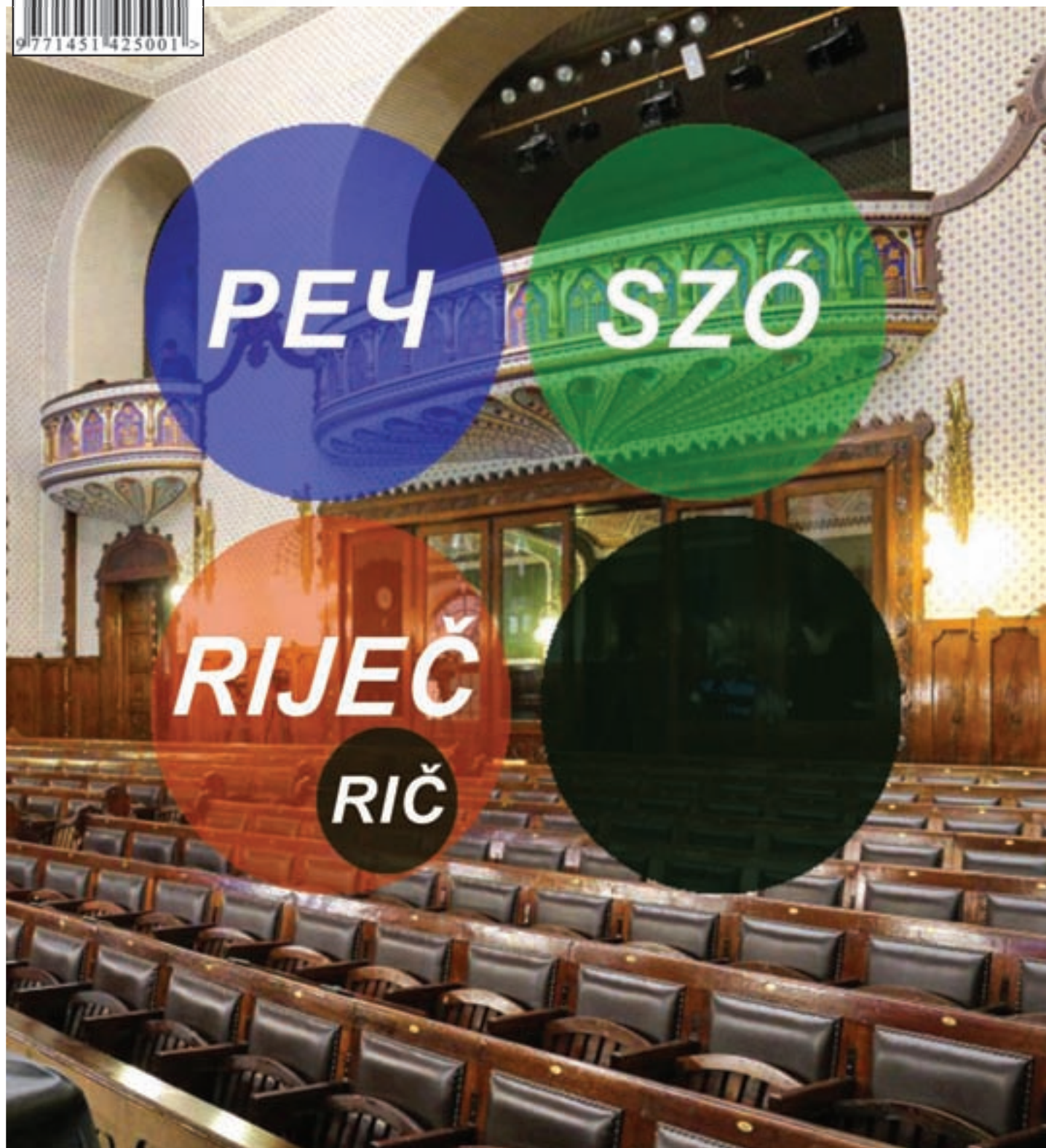

RIJEČ

BROJ 933

5. OŽUJKA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

8

Tri otvorena pisma o zaštiti
manjinskih prava i baštine

**Pravo na materinji go-
vor i kulturnu baštinu**

10

Hrvatska nacionalna manjina
u dvanaest europskih država (V.)

**Moravski i bijeli
Hrvati u Češkoj**

12

Tamara Skrozza, novinarka
Vremena i Agencije FoNet

**Ne dijelimo se samo
mi novinari već
i naši čitatelji**

20

Hrvatska riječ u Vajskoj

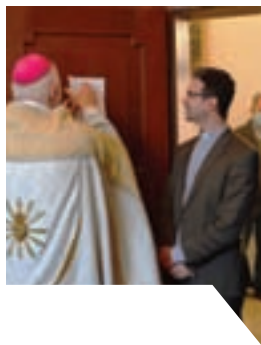
**Živopisni mozaik
na samoj granici**

30

*Trilogija 50 – projekt HKC-a
Bunjevačko kolo iz Subotice*

**Pomjeranje granica
u prezentaciji folklora**

34

Blagoslov i otvorenje prostorija
biskupijskog pastoralnog centra
Srijemske biskupije

**Pastoral i medijsko
predstavljanje
biskupije**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kunti-
ć, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinatorska služba)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Dijalekt, politika, službeni jezik

Zastupnici Skupštine grada Subotice trebali su jučer (ovaj tekst pisan je dan ranije) svojim glasanjem potvrditi ono što je najavljeno prije desetak dana, a to je pokretanje procedure izmjena Statuta grada Subotice kako bi se u službenu uporabu na teritoriju Grada uveo »bunjevački jezik«. Ova najavljena izmjena, koja je vjerojatno i usvojena otvara dva pitanja.

Prvo je ono zakonsko. Postoji li zakonsko utemeljenje da se bunjevački uvede kao službeni jezik? Zakon o službenoj uporabi jezika u članku 11. definira da se jezik nacionalne manjine u službenu uporabu uvodi ukoliko je postotak pripadnika te zajednice 15 posto. I ako tako tumačimo, dileme nema: Bunjevci u Subotici ne ispunjavaju taj uvjet, ali se mogu »provući« kroz stavku »na teritoriju jedinice lokalne samouprave gdje tradicionalno žive pripadnici nacionalnih manjina, njihov jezik i pismo može biti u ravnopravnoj službenoj uporabi«. Kao vid pozitivne diskriminacije. Ali onda to posljedično otvara mnogo toga. Je li takav vid pozitivne diskriminacije do sada primijenjen na nekom drugom teritoriju Srbije i za koje nacionalne zajednice? Hoće li tragom »subotičke prakse« sada krenuti i druge nacionalne manjine i lokalne samouprave zatrpati inicijativama za uvođenje njihovog jezika u službenu uporabu obrazlažući značaj koji su ostavili u kulturnom i povijesnom razvitku svoje lokalne zajednice? I što je još važnije: hoće li odluke koje se budu donosile tragom tih inicijativa biti isključivo političke?

Drugo je ono jezično pitanje. Je li riječ o dijalektu hrvatskog jezika ili govoru? Pozvat ću se ovdje na Istitut za jezik i jezikoslovlje iz Zagreba koji još jednom podcrtava da svi relevantni suvremeni hrvatski i srpski dijalektolozi u svojim radovima i monografijama upotrebljavaju izraz »bunjevački govor« i kako se bunjevački govor nigdje ne naziva jezikom.

I da ne bude zabune: bunjevački se kao dijalekt spominje i u djelima srbijanskih jezikoslovaca. Jedan od njih je **Miloš Okuka**, koji bunjevački govor naziva zapadnohercegovačko-primorski, navodeći uz to kako njime govore Hrvati i Bošnjaci.

Hoće li dijalekt postati manjinski jezik u službenoj uporabi, nažalost, nije pitanje struke već politike.

Z. V.

Čovjek koji je razumio naše prilike i potrebe

Dugogodišnji gradonačelnik Zagreba **Milan Bandić** preminuo je u nedjelju, 28. veljače, u Zagrebu u 66. godini, od posljedica srčanog udara.

Živio je za svoj grad, za Zagrepčanke i Zagrepčane koji su mu u svemu što je radio bili na prvom mjestu, za posao koji je s ljubavlju i energijom, unoseći cijeloga sebe – bez ostatka, obavljao 21 godinu, objavio je Grad Zagreb povodom Bandićeve smrti.

Uz izraze sućuti njegovoj obitelji i suradnicima, u povodu smrti Milana Bandića oglasili su se brojni dužnosnici u Hrvatskoj i regiji, a među ostalim i predstavnici Hrvata iz Srbije.

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** je u svojoj poruci istaknula kako Hrvati u Srbiji iskreno žale zbog smrti zagrebačkog gradonačelnika Milana Bandića budući da su ga poznavali »kao čovjeka koji je razumio naše prilike i potrebe, čovjeka koji je za nas imao empatiju, koji nam je pružao podršku i uvijek bio spreman pomagati«.

»Hrvatsko nacionalno vijeće o tome može bogato posvjedočiti – rado je i redovito primao vodstvo HNV-a u svom uredu, pokazivao je interes za naše izazove, a značajan broj njih riješili smo upravo zahvaljujući njemu. Djeca koja pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku u Vojvodini ljetuju više od deset godina u odmaralištu zagrebačkog Crvenog križa u Novom Vinodolskom, pokrivao je troškove izleta na Plitvice, bio je angažiran i u osiguravanju udžbenika za nastavu na hrvatskom jeziku, Grad Zagreb donirao je binu za kulturne priredbe hrvatske zajednice, Etno salaš *Balažević* u Tavankutu danas vjerojatno ne bi postojao da njega nije bilo, osigurao je polovicu novčanih sredstava za kupovinu prostorija u kojima se nalazi Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Grad Zagreb bio je glavni donator *Prela mladeži* više od 10 godina, aktivno je lobirao u dobivanju prostora za rad Hrvata u Beogradu, kazališne predstave *Bunjevački blues* zagrebačkog

Histriona 2013. također ne bi bilo, *Dužijanca* u Zagrebu održana je 2018. upravo zahvaljujući njemu... Riječju, višedesetljetna i kontinuirana pomoć i podrška brojnim potrebama Hrvata u Vojvodini«, navodi Vojnić.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini u svojoj poruci navodi kako će se Hrvati u Vojvodini Bandića trajno sjećati po velikodušnim podrškama brojnim inicijativama i programima.

»U odsudnim trenucima, kada je bilo malo onih koji su htjeli pomoći, krijepio je naše nade... Hvala mu na tako čemu!«, naveo je predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov.

Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata je na svojoj Facebook stranici objavio kako Milana Bandića »pamte po njegovoj nevjerojatnoj energiji i zauzetosti za Hrvate koji u Vojvodini (Srbiji) čuvaju i njeguju kulturu, identitet Hrvata. Pamtimo ga i po njegovoj želji da se ne ugase veze među Hrvatima u domovini i Srbiji! Na tome je kontinuirano radio. Hvala mu na svemu!«.

H. R.

Usvojena izvješća o radu za 2020. te planovi i program rada DSHV-a za 2021.

UVelikoj dvorani Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo* u Subotici u petak, 26. veljače, održana je XVIII. redovita sjednica Vijeća Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, u čijem je radu sudjelovalo 28 članova. Sjednicom je predsjedao predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**, a održana je uz pridržavanje svih protuepidemijskih mjera koje su na snazi radi suzbijanja bolesti covid-19.

Nakon što je usvojen zapisnik s posljednje sjednice Vijeća DSHV-a, pristupilo se odlučivanju o ključnim programskim i financijskim dokumentima jedine relevantne političke stranke hrvatske zajednice u Republici Srbiji. Najprije je usvojeno izvješće o radu DSHV-a u 2020. godini kao i izvješće o materijalno-finanijjskom poslovanju za 2020. godinu, zatim su usvojeni plan i program rada DSHV-a za 2021. godinu te odluka o proračunu prihoda i rashoda za 2021. godinu. Svi navedeni dokumenti su usvojeni s 27 glasova za i jednim glasom protiv. U programu rada je ponovno istaknuto da će izborna skupština DSHV-a biti održana »čim uvjeti budu dopuštali«.

U okviru točke »Informacija o tijeku razgovora o uključivanju predstavnika DSHV-a u procese donošenja odluka u tijela vlasti i donošenje pratećih odluka, s posebnim osvrtom na zaključke Predsjedništva«, nakon što je predsjednik Žigmanov upoznao vijećnike o tijeku, stanju i posljedicama dosadašnjih razgovora s predstavnicima vladajuće stranke, Vijeće DSHV-a je s 27 glasova za i jednim glasom protiv donijelo odluku da predstavnici DSHV-a u pokrajinskim tijelima vlasti budu **Goran Kaurić, Mladen Petreš i Ljiljana Dulić**, a u Gradu Novom Sadu **Ankica Jukić-Mandić**.

Na koncu sjednice bilo je riječi o događajima u DSHV-u i u hrvatskoj zajednici između dvije sjednice Vijeća uz prihvatanje zaključaka Predsjedništva s 27 glasova za i jednim protiv o pridržavanju svih članova DSHV-a odluka koje su usvojili Predsjedništvo i Vijeće stranke te djelovanju članova na način kako to propisuje Statut.

Press služba DSHV-a

Uvođenje »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice

Pozitivna diskriminacija ili politički voluntarizam

*Na temelju načela pozitivne diskriminacije, zakon dozvoljava da se to učini i ako postotak određene nacionalne manjine ne dostiže 15 posto, kaže Bálint Pásztor * Usvajanjem toga prijedloga gradske vlasti bi izazvale nove prijepe, podjele i sporove te obezvrijedile stajališta struke, smatraju u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje*

Gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić** podnio je 23. veljače prijedlog da se promijeni Statut Grada Subotice kako bi se u ravnopravnu službenu uporabu na teritoriju lokalne samouprave uveo i »bunjevački jezik i pismo«.

Kako se navodi u obrazloženju, Bakić je prijedlog podnio na inicijativu Nacionalnog vijeća bunjevačke nacionalne manjine čiji predstavnici su ga upoznali s »uspješnim okončanjem procesa standardizacije bunjevačkog jezika i njegovog priznavanja u relevantnim znanstvenim krugovima i ustanovama Republike Srbije«.

Potpota Nacionalnom vijeću

»Predstavnici Nacionalnog vijeća bunjevačke nacionalne manjine su o statusu svog jezika obavijestili i predsjednika Pokrajinske vlade, čiji je kabinet, u dopisu upućenom gradonačelniku Subotice 2. veljače 2021. godine izrazio svoju podršku naporima predstavnika spomenutog Nacionalnog vijeća da se ostvare prava na službenu uporabu bunjevačkog jezika u našem gradu. Imajući u vidu ukupan povijesni značaj i doprinos Bunjevaca subotičkom društvu, smatramo da je primjereno i cjelishodno da se iskoristi mogućnost koju pruža stavak 1. članka 11. Zakona o službenoj uporabi jezika i pisma i da se bunjevački jezik uvede u službenu uporabu na cijeloj teritoriji Grada Subotice, te da se Statut Grada Subotice izmijeni u skladu s takvom odlukom«, navodi se u obrazloženju prijedloga gradonačelnika Bakića.

U članku 11. stavak 1. spomenutoga Zakona navodi se da na »teritoriju jedinice lokalne samouprave gdje tradicionalno žive pripadnici nacionalnih manjina, njihov jezik i pismo može biti u ravnopravnoj službenoj uporabi«. Prijedlog gradonačelnika Bakića predstavlja vid pozitivne diskriminacije ove nacionalne manjine, budući da je dosadašnja praksa podrazumijevala uvođenje nekog jezika kao službenoga ukoliko je postotak njenih pripadnika na tom teritoriju 15 posto. A prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine, Bunjevcima se u Subotici izjasnilo 13.553 građana, odnosno 9,57 posto stanovnika grada, što je 5,4 posto manje od predviđenog postotka.

Pásztor: Mjera pozitivne diskriminacije

Najavljujući jučerašnju sjednicu Skupštine grada Subotice predsjednik Skupštine **Bálint Pásztor** je na konferenciji za medije kazao kako je Odluka o pristupanju izmjeni Statuta grada Subotice najvažnija točka dnevnog reda, jer se Statut grada ne mijenja tako često.

»Razlog je uvođenje bunjevačkog jezika u službenu uporabu. Prva faza izmjene Statuta bit će obavljena sutra (četvrtak). Prvo će biti imenovana Komisija koja će izraditi Prijedlog o izmjenama i dopunama Statuta grada Subotice. Kada Komisija bude sastavila tekst izmjena i dopuna Statuta, Skupština će se o tome ponovo izjašnjavati. Prijedlog za pristupanje promjeni Statuta smo dobili od Gradskog vijeća, a promjenu Statuta je u formalnom smislu inicirao gradonačelnik Stevan Bakić«, kazao je Pásztor.

On je kazao da Bunjevci na osnovu zakona mogu tražiti da se njihov »jezik« u službenu uporabu uvede u mjestima u kojima srazmjera Bunjevaca dostiže 15 posto, budući da to nije situacija na cijeloj teritoriji Grada Subotice.

»Međutim, gradonačelnik je odlučio inicirati uvođenje bunjevačkog jezika u službenu uporabu na cijeloj teritoriji Grada Subotice. Mislim da je to jedan demokratski potez i kada budemo stigli na kraj ove komplicirane procedure Subotica će, po svemu sudeći biti grad gdje će u uporabi biti četiri jezika«, zaključio je Pásztor.

Odgovarajući na pitanje *Hrvatske riječi* gdje je zakonsko utemeljenje za predloženu izmjenu Statuta, Pásztor je kazao da Zakon dozvoljava, a na temelju načela pozitivne diskriminacije, da se to učini i ako postotak određene nacionalne manjine ne dostiže 15 posto.

»To onda nije obveza već pitanje političke volje Skupštine. Ja sam uvijek za to da se primjenjuju mjere pozitivne diskriminacije u odnosu na nacionalne zajednice, tako da podržavam ovaj prijedlog«, odgovorio je Pásztor i dodao: »Znam da je osjetljivo pitanje, ali isto tako znam da bunjevačka nacionalna zajednica ima svoje nacionalno vijeće 18 godina, znam da se odvija nastava na bunjevačkom jeziku i znam da je bunjevački jezik standardiziran«, kazao je Pásztor i dodao da nije upoznat s izjavom veleposlani-

ka Hrvatske u Srbiji **Hidajeta Biščevića** koji je kazao da je riječ o pravno neutemeljenoj inicijativi s neželjenim političkim posljedicama.

Institut: Jezikoslovno neutemeljenje

O prijedlogu da se na području Grada Subotice kao službeni uvede »bunjevački jezik«, iz aspekta jezikoslovne struke, očitovao se Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz Zagreba, izražavajući oštro protivljenje takvom prijedlogu.

»Ne ulazeći u političke motive uzdizanja bunjevačkoga govora na razinu jezika, i to službenoga jezika na području Grada Subotice, a razvidno je da nije riječ o jezikoslovnim motivima, kao središnja znanstvena ustanova za proučavanje i njegovanje hrvatskoga jezika oštro se protivimo takvom prijedlogu iz jezikoslovne perspektive«, navodi se u priopćenju Instituta koje potpisuje njegov ravnatelj dr. sc. **Željko Jozić**.

Iz Instituta naglašavaju da je riječ o jezikoslovnome pitanju te da u ovome i sličnim slučajevima mora prevladati znanstveno, jezikoslovno mišljenje, koje temeljimo na dosadašnjim jezikoslovnim istraživanjima i zaključcima i hrvatskih, ali i srpskih jezikoslovaca te na dijalektološkoj, slavističkoj i općenito poredbenolingvističkoj literaturi.

»Svi relevantni suvremeni hrvatski i srpski dijalektolozi u svojim radovima i monografijama upotrebljavaju naziv bunjevački govor (u hrvatskoj literaturi i govor bačkih Hrvata). Taj govor pripada novoštokavskom ikavskom dijalektu, koji se u suvremenoj srpskoj i hrvatskoj dijalektološkoj literaturi među ostalim naziva mlađim ikavskim (**Dalibor Brozović, Pavle Ivić**), zapadnohercegovačko-primorskim (**Miloš Okuka**) te zapadnim ili novoštokavskim ikavskim dijalektom (**Josip Lisac**). Ni u relevantnoj slavističkoj ni u poredbenolingvističkoj literaturi bunjevački se govor nikad ne naziva jezikom«, navodi se u priopćenju.

Pripadnost hrvatskom jezičnom korpusu

Kako se dodaje, o pitanju pripadnosti bunjevačkoga govora mnogo se pisalo s hrvatske i srpske strane, a najčešće su se u određivanju njegove jezične pripadnosti analizirali genetskolin-gvistički i vrijednosni kriterij.

»Po genetskolingvističkome kriteriju bunjevački govori nedvojbeno pripadaju zapadnoštokavskom narječju, i to njegovu novoštokavskom ikavskom dijalektu. U tome su suglasni najveći srpski jezikoslovci 20. stoljeća. Tako Miloš Okuka u monografiji *Srpski dijalekti* bunjevački govor naziva zapadnohercegovačko-primorskim navodeći kako njime 'govore Hrvati i Bošnjaci'. Govornike srpskoga jezika koji govore tim dijalektom ne spominje u Bačkoj niti Bunjevce izdvaja u posebnu etničku skupinu, što je podudarno s podacima Pavla Ivića koje iznosi u knjizi *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika*. Tome treba pridodati podatak da većina srpskih istraživača, poput **Ivana Popovića**, ishodište Bunjevaca traži u području omeđenom Neretvom i Zrmanjom, tj. zapadnu Hercegovinu i Dalmatinsku zagoru u kojoj su govornici novoštokavskih ikavskih govora danas gotovo isključivo Hrvati. Dakle, po genetskolingvističkome kriteriju bunjevački govori pripadaju hrvatskomu jezičnom korpusu«, upozoravaju iz Instituta.

U priopćenju se dalje navodi da kada je riječ o vrijednosnome kriteriju, bunjevačka je književnost od svojih početaka u XVII. stoljeću uklopljena u tijekove hrvatske književnosti. Posebice se to odnosi na djela bunjevačkih franjevačkih pisaca koji se ničim (pa ni isticanjem vlastite pokrajinske odrednice) ne izdvajaju od ostatka svojih slavonskih i bosanskih kolega.

»Zaključno, u dijalektološkoj (hrvatskoj, srpskoj i inozemnoj), slavističkoj i poredbenolingvističkoj literaturi bunjevački se govor nigdje ne navodi pod odrednicom 'bunjevački jezik'. 'Bunjevački jezik' nema svoju ISO oznaku niti je naveden u bibliografskoj bazi *Glottolog* te se ni po jednome jezikoslovnom kriteriju ne može smatrati zasebnim jezikom.

Grad Subotica trebao bi, dakle, u skladu s naputcima jezikoslovne znanosti odbiti jezikoslovno neutemeljen prijedlog za promjenom Statuta Grada Subotice i uvrštavanjem 'bunjevačkoga jezika' kao službenoga jezika jer bi usvajanjem toga prijedloga gradske vlasti izazvale nove prijepore, podjele i sporove te obezvrijedili stajališta struke«, zaključuje se u priopćenju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje kojega potpisuje ravnatelj te ustanove dr. sc. **Željko Jozić**.

Biščević: Korak nazad u bilateralnim odnosima

O ovom slučaju očitovao se i hrvatski veleposlanik u Beogradu Hidajet Biščević. On je u izjavi za naš tjednik ocjenio kako je ova inicijativa ne samo zakonski i pravno neutemeljena već da u sebi nosi neželjene i negativne političke i društvene posljedice po cjelinu zajedničkih interesa hrvatske manjinske zajednice u Srbiji.

»S posebnom pozornošću smo i u Veleposlanstvu pratili pojavljivanje inicijative o uvođenju 'bunjevačkog jezika' kao manjinskog jezika na području Grada Subotice. Primjećujete, naravno, da stavljam naziv tog 'jezika' u navodnike – time vrlo jasno iskazujemo i stav o cijeloj inicijativi. Ne ulazeći u motive kojima su se rukovodili začetnici inicijative, moram naglasiti da ona – čak i kad ostavim po strani političke, kulturološke i društvene aspekte – ne nalazi pravni oslonac ni u postojećim zakonskim propisima Republike Srbije. Povrh toga, suprotna je i ključnim odredbama međudržavnog Sporazuma o zaštiti nacionalnih manjina između Hrvatske i Srbije«, navodi Biščević.

On ističe i kako su Veleposlanstvo i Generalni konzulat s cijelim slučajem upoznali nadležne institucije u Hrvatskoj.

»To smo učinili uzimajući u obzir potencijalni negativni utjecaj inicijative na uzajamne odnose naših država u ovom važnom i osjetljivom području, osobito u vrijeme kad hrvatske institucije i političko vodstvo jasno i vidljivo djeluju na unaprjeđenju položaja srpske manjinske zajednice, kao cjeline, u samoj Hrvatskoj. Kako je ta politika počela nalaziti svoj 'odjek' i u nekim potezima srpskog vodstva, što je dovelo do rješenja nekoliko dugo otvorenih pitanja, ovakva inicijativa bila bi nesporno korak nazad. Pitanje je, dakle, vrlo ozbiljno i zahtijeva sinergijski nastup i Hrvatskog nacionalnog vijeća – kojemu je primarna zadaća upravo da, kao krovna institucija, brine o položaju cjeline hrvatske zajednice – i našeg diplomatsko-konzularnog djelovanja spram institucija Pokrajine i Republike Srbije, uz potporu Zagreba«, smatra veleposlanik Biščević.

H. R.

Predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov o inicijativi za uvođenje »bunjevačkoga jezika« u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice

Svrstavanje na jednu stranu

Na temelju iznijetih činjenica i argumenata – i formalno-pravnih i političkih i jezikoslovnih – DSHV izražava nadu da će isti biti uzeti u obzir prilikom razmatranja ove inicijative

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini je sa zabrinutošću primio vijest da će na sjednici Skupštine Grada Subotica od 4. ožujka biti riječi i o donošenju »Odluke o pristupanju promjeni Statuta Grada Subotica« i to radi »uvođenja bunjevačkog jezika u ravnopravnu službenu uporabu na području Grada Subotice«. Dodatno smo iznenađeni što je riječ o inicijativi čiji je podnositelj gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić**, koji se ovim činom kao predstavnik vlasti jasno i nedvosmisleno svrstao na jednu stranu u identitetskim sporovima ovdašnje hrvatske zajednice.

DSHV nastupa i djeluje s liberalnih načela i demokratskih standarda kada je riječ o slobodi izbora nacionalne pripadnosti svakog građanina. Međutim, od osnutka ukazujemo na činjenicu da se država svojim politikama i postupcima miješa u ovaj spor tako da proaktivno, afirmativno i s politikama pozitivnog priznanja pristupa zajednici Bunjevaca nehrvata, kao što je i sada slučaj, a da istodobno spram onih Bunjevaca koji sebe smatraju Hrvatima, a takvih je više od tri četvrtine, gradi i provodi politike s negativnim značajkama. Možda je za to najbolji aktualni primjer zaprječavanja lokalnih i pokrajinskih vlasti glede osnutka Hrvatskog školskog centra.

DSHV ne dovodi u pitanje legitimnost pokretanja procedure za izmjenu Statuta subotičkog gradonačelnika, no ovim putem želimo ukazati na prijetnju ove inicijative budući da bi čak i »politička odluka« morala imati svoje utemeljenje u zakonima i struci.

Kao prvo, ne postoji formalno-pravna mogućnost uvođenja »bunjevačkog jezika« u ravnopravnu službenu uporabu na području Grada Subotice, jer se na temelju Zakona o službenoj uporabi jezika i pisma Republike Srbije jezik određene nacionalne manjine uvodi u službenu uporabu ukoliko je broj pripadnika te nacionalne manjine na teritoriju jedinice lokalne samouprave najmanje 15 posto, a broj pripadnika Bunjevaca nehrvata prema popisu iz 2011. u Gradu Subotici iznosi 13.553, odnosno 9,57 posto od ukupnog broja stanovnika. Ističemo kako do sada u Republici Srbiji ni u jednoj jedinici lokalne samouprave nije zabilježen slučaj »novog, slobodnijeg tumačenja zakona« da je jezik jedne manjine, koje ima manje od 15 posto od ukupnog stanovništva, uveden u službenu uporabu te će ovo predstavljati mogući presedan.

Drugo, sama inicijativa je protivna nekoliko odredaba Sporazuma između Republike Hrvatske i Srbije i Crne Gore o zaštiti

prava hrvatske manjine u Srbiji i Crnoj Gori i srpske i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj (čl. 1.: potpisnice se obvezuju osigurati pripadnicima hrvatske manjine »pravo na izražavanje, očuvanje i razvijanje njihova nacionalnog, kulturnog, jezičnog i vjerskog identiteta« i čl. 2.: hrvatskoj manjini će se »osigurati... pravo zaštite od svake djelatnosti koja ugrožava ili bi mogla ugroziti njezin opstanak«), što može biti dodatni razlog za narušavanje ukupnih odnosa između Republike Srbije i Republike Hrvatske. Na tako što je ukazao u svojoj izjavi tjedniku *Hrvatska riječ* i veleposlanik Republike Hrvatske u Beogradu **Hidajet Bišćević**, ustvrdivši kako treba uzeti u »obzir potencijalni negativni utjecaj inicijative na uzajamne odnose naših država u ovoj važnoj i osjetljivoj oblasti, osobito u vrijeme kad hrvatske institucije i političko vodstvo jasno i vidljivo djeluju na unaprjeđenju položaja srpske manjinske zajednice, kao cjeline, u samoj Hrvatskoj. Kako je ta politika počela nalaziti svoj 'odjek' i u nekim potezima srpskog vodstva, što je dovelo do rješenja nekoliko dugo otvorenih pitanja, ovakva inicijativa bila bi nesporno korak nazad«.

I, treće na što DSHV ukazuje jest znanstvena apsurdnost oko slučaja »bunjevačkog jezika«. Naime, u jezikoslovnim znanostima, i u Srbiji i u Hrvatskoj, kao neupitna figurira teza da se u svih bačkih Hrvata, pa i Bunjevaca, ima raditi tek o »govoru« koji pripada novoštokavskom ikavskom dijalektu, koji u »genetskolingvističkome kriteriju« pripadaju hrvatskomu jezičnom korpusu, a »ni u jednoj relevantnoj slavističkoj literaturi bunjevački se govor nikad ne naziva jezikom«, što je navedeno u službenom očitovanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Kada se spominje završetak procesa »standardizacije« »bunjevačkog jezika« reći ćemo da on još uvijek nema svoju gramatiku i pravopis, u punom značenju jezičnih pravila u služenju i korištenju nekim jezikom. Zbog svega toga, kako je i istaknuto u spomenutom dokumentu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, »'bunjevački jezik' nema svoju ISO oznaku niti je naveden u bibliografskoj bazi Glottolog te se ni po jednome jezikoslovnom kriteriju ne može smatrati zasebnim jezikom«.

Na temelju iznijetih činjenica i argumenata – i formalno-pravnih i političkih i jezikoslovnih – DSHV izražava nadu da će isti biti uzeti u obzir prilikom razmatranja ove inicijative na sjednici Skupštine Grada Subotica te da će gradonačelnik svojom konačnom odlukom potvrditi svoju snažnu opredijeljenost europskoj budućnosti Subotice i Srbije.

Tomislav Žigmanov, predsjednik DSHV-a

Tri otvorena pisma o zaštiti manjinskih prava i baštine

Pravo na materinji govor i kulturnu baštinu

Donošenje i povlačenje pravilnika o bunjevačkom jeziku u nastavi 2005. * Uvođenje bunjevačkog govora u nastavu 2007. * Uskraćivanje potpore u zaštiti i jačanju manjinskoga identiteta Hrvata

U Službenom listu AP Vojvodine, broj 2, od 31. siječnja 2005. godine, objavljen je *Pravilnik o nastavnom programu Bunjevačkog jezika s elementima nacionalne kulture*, kao izbornog predmeta za prvi, drugi i treći razred osnovne škole. Donošenje ovog pravilnika izazvalo je brojne reakcije, prvenstveno Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i lingvisti. Lingvisti su tvrdili kako je bunjevački jezik nepostojeći, odnosno da je samo jedan od govora novoštokavskog dijalekta koji pripada hrvatskom jeziku te se njegovo uvođenje u nastavu može prihvatiti jedino u sklopu nastave hrvatskog jezika, dok je DSHV tvrdio da je ovaj čin usmjeren ka podjeli hrvatske zajednice u Vojvodini kako bi se olakšala asimilacija, te da se time krši niz domaćih i međunarodnih zakona koje je ova država donijela ili potpisala.

DSHV je stoga inicirao i uputio 25. veljače otvoreno pismo koje su potpisali čelnici hrvatskih institucija kao i ugledni znanstvenici i stručnjaci iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. U pismu se osuđuje nastojanje da se ikavski bunjevački govor uvede u škole namjesto hrvatskoga književnoga jezika, osobito podupiranje ovakvih nastojanja od strane pokrajinske administracije.

Potpisnici ovoga pisma zatražili su da »vlasti svih razina Srbije i Crne Gore prestanu poticati podjele hrvatske etničke zajednice u Vojvodini, uključujući tu i potporu podjeli jedinstvenoga književnoga jezika kojim se služi hrvatski narod svagdje u svijetu i da vlasti matične države Hrvatske poduzmu sve mjere kako bi se zaštitio integritet hrvatskoga naroda i hrvatskoga jezika u Vojvodini«, te su najavili da će se obratiti i međunarodnim vladinim i nevladinim organizacijama radi zaštite hrvatske manjine.

U pismu se podsjeća da su se bunjevački Hrvati »sa širega područja Dalmacije i zapadne Hercegovine doseljavali tijekom XVII. stoljeća na teritorij između Dunava i Tise, a osobito na područje Subotice, Sombora, Baje, Segedina i Budima, na kojemu su, kao i Hrvati u drugim krajevima, sebe nazivali Dalmatinima i Ilirima, a da su se u Austro-Ugarskoj Monarhiji u borbi za očuvanje narodnih prava namjesto etničkoga imena Hrvati koristili subetničkim imenom Bunjevci«.

Navodi se kako je »novoštokavski ikavski dijalekt, kojim govore Bunjevci, najrašireniji hrvatski dijalekt i da se njime govori u Dalmaciji, Primorju, Lici, zapadnoj Hercegovini, srednjoj Bosni te u vojvođanskom i mađarskom dijelu Bačke, s čime su se slagali i mnogi ugledni srpski lingvisti, poput **Pavla Ivića**«.

Naglašava se i da na tom »dijalektu od XVIII. stoljeća na prostoru koji su naseljavali Hrvati nastaje bogata književnost i da je

otada upravo štokavska ikavica u temelju općehrvatskoga književnog jezika, sve do ilirskog pokreta«. Također se navodi i da je književnost bačkih Bunjevaca od svojih početaka integralni dio hrvatske književnosti i da je njezin jezik po svemu (grafiji, pravopisu, leksiku, morfološkim i sintaktičkim obilježjima te najfrekventnijim načinima stilizacije) hrvatski«.

U pismu se izražava »nezadovoljstvo što se praksa podjele hrvatskoga naroda na sjeveru Bačke od 2004. godine opetovano provodi na različite načine uz jasnu potporu državnih tijela, za što posljednji primjer najavljeno uvođenje 'bunjevačkog jezika' u škole i priprema 'bunjevačke' gramatike i pravopisa pruža najjasnije dokaze o krajnjim ciljevima takve politike«, a to je asimilacija.

Pravilnik o bunjevačkom jeziku je stavljen van snage 4. ožujka 2005. godine, ali su se istodobno počela pronalaziti druga rješenja.

Uvođenje bunjevačkog govora u nastavu

Drugo rješenje se pronašlo u objavljivanju *Pravilnika o nastavnom programu: Bunjevački govor s elementima nacionalne kulture* u *Službenom listu AP Vojvodine* 4. lipnja, što je izazvalo burno reagiranje hrvatskih institucija i organizacija.

Otvoreno pismo najvišim političkim i kulturnim predstavnicima Hrvatske uputila je skupina istaknutih bunjevačkih Hrvata 27. srpnja 2007. U ovom pismu su ponovno izneseni argumenti kojima se dokazuje pravna neutemeljenost i politička motiviranost donošenja nove odluke i nastojalo se utjecati na Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje i kulturu da stavi van snage svoju odluku, kao što je to već jednom učinilo.

U pismu se prosvjeduje zbog »aktivnosti vlasti u Republici Srbiji na denacionalizaciji hrvatske nacionalne manjine u Vojvodini uvođenjem nastavnoga predmeta 'bunjevački govor s elementima nacionalne kulture' kojim se od novoštokavskoga ikavskoga dijalekta, kojim govore bunjevački Hrvati iz Bačke, jednako kao i Hrvati u Dalmaciji, Primorju, Lici, zapadnoj Hercegovini, srednjoj Bosni te u mađarskome dijelu Bačke, nastoji stvoriti osnova za poseban jezik«.

U pismu se ukazuje da se »nastavni program 'bunjevačkoga govora' temelji na grubim neistinama i teškome falsificiranju povijesti, a osobito da su se autori književnih djela na ikavici, na koje se poziva ovaj program, nedvojbeno smatrali pripadnicima

hrvatskoga naroda (svećenici **Aleksa Kokić** i **Ivan Kujundžić**, te kulturni djelatnici **Ive Prčić**, **Balint Vujkov**, **Matija Poljaković**, **Ivan Pančić** te **Josip Buljovčić**).

Posebno se ističe da se »pripadnost Bunjevaca, koji, osim u Srbiji, žive u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Mađarskoj, cjelini hrvatskoga naroda danas osporava jedino u Srbiji, a sve radi podjele ovdašnjega hrvatskoga nacionalnoga bića u cilju njegove lakše asimilacije. Posljednji primjer – najavljeno uvođenje 'bunjevačkog govora' u škole i priprema 'bunjevačke' gramatike i pravopisa pruža najjasnije dokaze o krajnjim ciljevima takve politike«.

Podsjećajući na odredbe *Sporazuma o zaštiti hrvatske manjine u Republici Srbiji i srpske manjine u Republici Hrvatskoj*, potpisnici pisma ističu da su ovakvi postupci vlasti »ne samo suprotni duhu *Sporazuma*, nego predstavljaju i njegovo otvoreno kršenje, osobito članaka 1. i 2. kojima se Srbija obvezala da će osigurati pripadnicima hrvatske manjine pravo na očuvanje njihova nacionalnog identiteta te zaštitu od svake djelatnosti koja ugrožava ili bi mogla ugroziti njihov opstanak«.

U pismu se najviši politički i kulturni predstavnici Hrvatske, kao matične države, pozivaju da odgovarajućim političkim mjerama zaštite integritet hrvatskoga naroda i hrvatskoga jezika u Vojvodini. Pokrajinski zastupnik **Dužo Runje** tvrdi(o je) kako je ova odluka isključivo političke prirode bez uporišta u zakonskoj regulativi, ističući da ratificirane povelje, Ustav, zakoni i pravilnici govore o pravu na izučavanje isključivo materinjeg jezika, a ne govora kako se to ovom odlukom propisuje.

Ovaj se pravilnik nije povukao i do danas se u subotičkim školama kao izborni predmet izučava Bunjevački govor s elementima nacionalne kulture.

U godini popisa

Najvišim političkim i kulturnim predstavnicima Srbije i Hrvatske, te AP Vojvodine, politički predstavnici, novinari, umjetnici, javni djelatnici bačkih Hrvata u godini popisa stanovništva uputili su ponovo otvoreno pismo 14. veljače 2011. godine.

Hrvati, koji se smatraju pripadnicima bunjevačke subetničke skupine, su u ovome pismu »ne dovodeći u pitanje civilizacijsko, međunarodno zajamčeno i ustavno pravo na slobodno izjašnjavanje nacionalne pripadnosti svakoga pojedinca u suvremenim društvima« iskazali nezadovoljstvo zbog intenziviranja aktivnosti vlasti i državnih ustanova »usmjerenih na denacionalizaciju

dijela hrvatske nacionalne manjine u Vojvodini pružanjem pune stručne i logističke potpore sada već poodmaklom institucionalnom zaokruživanju samosvojne bunjevačke etničke skupine, stvaranju manjinske identitetske infrastrukture, medijskoj promidžbi, osiguranju prostora za nesmetani rad, toleriranju zlorabiranja pri formiranju popisa birača te jezičnoj standardizaciji bunjevačkoga govora, uz istodobno uskraćivanje slične potpore u zaštiti i jačanju manjinskoga identiteta Hrvatima u Vojvodini te sprječavanje ostvarivanja njihovih manjinskih prava, osobito u obrazovanju na hrvatskome jeziku, uskraćivanje prava kakva imaju druge manjinske zajednice u informiranju na pokrajinsko-me radijskom i televizijskom servisu i medijsku blokadu, što u posljednje vrijeme kulminira čak i javnim nastupima i sudskim procesima u kojima se traži zabrana korištenja bunjevačkoga imena onim pripadnicima bunjevačke subetničke skupine koji se smatraju integralnim dijelom hrvatskoga naroda«.

U pismu se navodi kako se podupiru i afirmiraju Bunjevci nehrvati dok se istodobno učvršćuje »predodžba o Hrvatima kao negativnom činitelju u društvenim odnosima u Srbiji, što uz stalan afirmativni odnos prema Bunjevcima nehrvatima u javnosti i promotivnu potporu dijela srpske političke elite, može imati za posljedicu daljnje jačanje straha u Hrvatima te utjecati na njihovo nacionalno izjašnjavanje na predstojećem popisu stanovništva«.

U pismu se upozorava da ovakvi postupci predstavljaju otvoreno kršenje *Sporazuma o zaštiti manjina*, osobito članaka 1. i 2., kojima se Srbija obvezala da će osigurati pripadnicima hrvatske manjine pravo na očuvanje njihova nacionalnoga identiteta te zaštitu od svake djelatnosti koja ugrožava ili bi mogla ugroziti njihov opstanak.

»Imamo puno civilizacijsko, međunarodno zajamčeno i ustavno pravo koristiti se svojim subetničkim bunjevačkim imenom kao jednim od regionalnih hrvatskih etnonima i nitko nema pravo uskratiti nam da se slobodno nazivamo bunjevačkim Hrvatima i Hrvatima Bunjevcima«, navodi se u pismu te se pozivaju najviši politički i kulturni predstavnici Srbije i Hrvatske da poduzmu sve potrebne mjere za zaštitu integriteta hrvatske zajednice u Vojvodini.

Pismo je potpisalo 39 dužnosnika, političkih i javnih djelatnika, novinara, umjetnika i svećenika iz hrvatske zajednice u Vojvodini.

Priredila: J. D.

Hrvatska nacionalna manjina u dvanaest europskih država (V.)

Moravski i bijeli Hrvati u Češkoj

Potomci moravskih Hrvata danas uglavnom ne govore hrvatski, ali ohrabruje to što pokazuju interes za svoje korijene te provode projekte kojima je cilj dokumentirati sjećanja starih moravskih Hrvata i sačuvati njihovu kulturu i tradiciju, kaže Lipovac

Ovotjednim nastavkom tekstova o hrvatskoj manjini u europskim zemljama zaokružiti ćemo priču o iseljavanju iz hrvatskih područja u doba turskih osvajanja u 16. i 17. stoljeću u smjeru zapadne Ugarske. Ova su iseljavanja dio zajedničke povijesti današnje hrvatske manjine u Austriji, Slovačkoj, Mađarskoj i Češkoj. Pri tome je hrvatska manjina u Češkoj danas jedna od najmalobrojnijih, ne samo zbog povijesnih tokova i prirodne asimilacije već i zbog poteza državnih vlasti u vrijeme poslije II. svjetskog rata koji su doveli do njihovog raseljavanja iz mjesta u kojima su tradicionalno živjeli i ubrzane asimilacije.

Dio Hrvata koji danas žive u Češkoj se doselio u novijem razdoblju dok su pripadnici autohtone hrvatske manjine sačuvali svoj nacionalni identitet u tri sela: Jevišovka, Dobro Polje i Nova Prerava.

Priznati su kao nacionalna manjina 1989. godine, a danas se u službenim statističkim podacima vode u rubrici »ostali«. Prema Zakonu o pravima pripadnika nacionalnih manjina iz 2001. pripadnici nacionalnih manjina su članovi Savjeta Vlade za nacionalne manjine, u što su uključeni i predstavnici hrvatske manjine. Razmjerno slabo su organizirani i imaju tek dvije udruge: Udrugu građana hrvatske narodnosti te udrugu Češko-hrvatsko društvo, a organizirane nastave hrvatskoga jezika i kulture nema.

U Jevišovki je 2008. godine pod pokroviteljstvom hrvatske Vlade otvoren Hrvatski dom, Memorijalno-dokumentacijski centar Hrvata južne Moravske gdje se svake prve nedjelje u rujnu održavaju *Jevišovski Dani hrvatske kulture – Kiritof*. Od 1998. godine postoji katedra kroatistike na Filozofskom fakultetu *Karlovog sveučilišta* u Pragu i Filozofskom fakultetu *Massarykovog sveučilišta* u Brnu te lektorat hrvatskog jezika i književnosti, navodi se na sajtu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske.

Češko-hrvatske veze

O osobnostima položaja Hrvata u Češkoj razgovarali smo s koautorom knjige *Češki Hrvati – hrvatski tragovi u Češkoj* **Marijanom Lipovcem**, koji se kontinuirano bavi temom češko-hrvatskih veza.

Na pitanje što ga je potaknulo baviti se ovom temom Lipovac za naš tjednik kaže:

»Budući da sam završio studij povijesti i češkog jezika, iako nisam nikad radio u tim strukama njima sam se počeo baviti iz hobija i tako počeo istraživati povijest hrvatsko-čeških odnosa. Tome je pridonijelo i to što sam se još kao student učlanio u Hr-

vatsko-češko društvo koje doprinosi unaprjeđenju odnosa Hrvatske i Češke, među ostalim i podsjećanjem na našu zajedničku povijest, na događaje i velikane koji spajaju dva naroda«.

Prema podacima koje Lipovac navodi, »Hrvatima se na popisu 2011. izjasnilo 1.125 stanovnika Češke, no tu se ubrajaju i iseljenici iz Hrvatske ili oni koji ondje privremeno rade pa pripadnika hrvatske nacionalne manjine, kako se procjenjuje, ima tek oko 600«.

Kada je riječ o njihovoj povijesti i sudbini u Češkoj, Lipovac objašnjava kako su moravski Hrvati najsjevernija hrvatska manjina i ogranak gradišćanskih Hrvata.

»U Moravsku se doseljavaju u 16. stoljeću tijekom osmanlijskih osvajanja hrvatskih krajeva i to oko 1533. na područje oko Břeclava i nešto kasnije oko Mikulova. Budući da su oko Břeclava bili okruženi jezično bliskim češkim stanovništvom, vremenom su se bohemizirali pa su do 20. stoljeća jedina većinski hrvatska sela ostala ona oko Mikulova koja su se teže asimilirala zbog većinskog njemačkog stanovništva u okolici. To su sela Frielištof (danas Jevišovka), Nova Prerava i Dobro Polje. Bili su poznati kao dobri vinogradari i stekli su ugled među stanovnicima Moravske. Moravski Hrvati doživjeli su veliku tragediju tijekom Drugog svjetskog rata kada su njihova sela pripojena nacističkoj Njemačkoj, pa su hrvatski mladići bili novačeni u Wehrmacht. Poginulo ih je čak 232, što je oko deset posto tadašnje moravskohrvatske populacije. No, prava tragedija i propast moravskih Hrvata kao manjinske zajednice počela je 1945. kada su optuženi za kolaboraciju s Nijemcima i proglašeni nepouzdanim nacional-

nim elementom te su 1948., nakon dolaska komunista na vlast u Čehoslovačkoj, raseljeni iz svoja tri sela u 117 mjesta diljem Češke kako bi ih se lakše asimiliralo. Tek nakon pada komunističkog režima preostali moravski Hrvati počinju se opet organizirati, pa 1991. osnivaju Udrugu građana hrvatske narodnosti u Češkoj i počinju tradiciju godišnjeg okupljanja u Jevišovki. Moravski Hrvati imaju svog predstavnika u Savjetu za nacionalne manjine češke vlade koja financira i uređenje Hrvatskog doma u Jevišovki kao budućeg kulturnog i informativnog centra moravskih Hrvata. To je oblik moralne zadovoljštine češke države prema hrvatskoj manjini zbog nanese nepravde, kako je 1999. zaključila tadašnja vlada koju je vodio sadašnji češki predsjednik

Miloš Zeman, nakon čega je osigurala sredstva za spomenik na groblju u Jevišovki s uklesanim nekadašnjim hrvatskim prezimenima. Potomci moravskih Hrvata danas uglavnom ne govore hrvatski, ali ohrabruje to što pokazuju interes za svoje korijene pa Udrugu građana hrvatske narodnosti u Češkoj već desetak godina vode mladi ljudi koji su danas u tridesetim godinama te provode projekte kojima je cilj dokumentirati sjećanja starih moravskih Hrvata i sačuvati njihovu kulturu i tradiciju. Uz knjige izdaju i multimedijске sadržaje, primjerice CD s moravskohrvatskim pjesmama. Pomoć u očuvanju identiteta pružaju im i gradišćanski Hrvati iz Austrije. Posljedica tih napora je to što se u češkoj javnosti i medijima sve više zna za moravske Hrvate i njihovu sudbinu koja je inače slabo poznata. Veliki institucionalni pomak u osiguranju prava moravskih Hrvata bilo bi sklapanje bilateralnog sporazuma Hrvatske i Češke o uzajamnoj zaštiti dviju manjina koji se očekuje.»

Bijeli Hrvati

Uz moravske Hrvate u Češkoj i Poljskoj pominju se i bijeli Hrvati. Tko su oni?

»Pod pojmom bijelih Hrvata smatraju se plemena s hrvatskim imenom koja su živjela na području koje se smatra pradomovinom Hrvata, u južnoj Poljskoj, ali i u sjevernoj Češkoj oko rijeke Labe gdje je živjelo pleme Charvátí. Do danas su sačuvana tri toponima Charvatce, jedan kod Litoměřica, drugi kod Mlade Boleslavi, a treći kod Louna. O postojanju hrvatskih plemena u Češkoj govori prvi službeni podatak iz 1086., tzv. Praški dokument koji opisuje granice Praške biskupije. Na njenim sjeveroistočnim granicama spominju se 'Hrvati i drugi Hrvati' (Chrouatieta Chrowati). Očito se radi o jednom hrvatskom plemenu na Labi u sjeveroistočnoj Češkoj i o drugom u području gornjeg toka Visle koje je u to vrijeme pripadalo Praškoj biskupiji i gdje se uobičajeno smješta Bijela Hrvatska. Bilo kako bilo, češko pleme Hrvata i bijeli Hrvati u južnoj Poljskoj bili su teritorijalno povezani i etnički bliski. Ako bismo češke Hrvate i nazivali bijelim Hrvatima,

činjenica je da su njihovi potomci jačanjem i širenjem češke države pod vodstvom dinastije **Přemyslovaca** postali sastavni dio češkog naroda i kasnije moderne češke nacije, tako da ih s današnjim Hrvatima u Hrvatskoj povezuje tek ime», objašnjava Lipovac.

Hrvatski tragovi u Češkoj

Premda su Hrvati danas u Češkoj malobrojni, tragovi hrvatske nazočnosti, kako iz starijeg tako i novijeg doba su brojni.

»Najstariji tragovi hrvatskog identiteta u Češkoj su spomenuti toponimi Charvatce, a tu je i legenda o češkom svecu svetom

Ivanu Pustinjaku iz devetog stoljeća koji je navodno bio sin hrvatskog kralja. Najviše tragova hrvatske nazočnosti i identiteta u Češkoj nalazimo u Pragu. U katedrali svetog Vida nalaze se grobovi Hrvatske, Slavonije i Dalmacije iz 17. stoljeća, a tu su i ulice s hrvatskim imenima: **Nikole Tesle**, **Stjepana Radića**, Zagrebačka, Dubrovačka, Hrvatska, Ulica jugoslavenskih partizana te Trg **Josipa Jurja Strossmayera**. Osim Tesle, Radića i Strossmayera, svoja spomen-obilježja u Pragu imaju i **Vladimir Prelog**, **Andrija Mohorovičić** i **August Šenoa** koji su bili praški studenti, kao i **Vlaho Bukovac**, koji je u Pragu bio profesor Likovne akademije. Najpoznatija hrvatska spomen-ploča je ona u pivnici u **Fleku** podignuta u spomen na osnutak **Hajduka**, jer ovdje je skupina Splitskana na studiju u Pragu došla na ideju osnovati nogometni klub u svom gradu. Od 1347. u Pragu postoji samostan svetog Jeronima, poznat pod imenom Emaus, u kojem su djelovali hrvatski glagoljaši. I na koncu, najpoznatiji znak hrvatske nazočnosti u Pragu je **Kuća koja pleše**, najpoznatija suvremena praška zgrada čiji je suautor najpoznatiji živući češki Hrvat **Vlado Milunić**. Češka i Prag tako na simboličan način postaju i naši, hrvatski», zaključuje Lipovac.

Jasminka Dulić

Tamara Skrozza, novinarka *Vremena* i Agencije FoNet

Ne dijelimo se samo mi novinari već i naši čitatelji

Ne očekujem od međunarodnih organizacija da riješi naše probleme, ali očekujem da nam ne otežavaju, očekujem da se otvoreno i konkretno pobune protiv narušavanja europskih vrijednosti. Svojom šutnjom na ono što se dešava oni ugrožavaju i nas

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Tamara Skrozza rođena je Somborka, ali je Sombor napustila 90-ih i u njega se nikada nije vratila, čak ni zbog nostalgije. U novinarstvu je skoro četvrt stoljeća. Od vremena kada su u redakcije neovisnih medija upadali specijalci, do danas kada se slobode medija guše na neki drugi način. I nije odustala, jer kaže: nema pravo na to. Zbog sebe, zbog ljudi koji su joj sve ove godine bili potpora. U razgovoru za *Hrvatsku riječ* odgovara na pitanja o novinarstvu i medijima, našoj političkoj realnosti i Somboru.

Razgovor s Vama najbolje je početi pitanjem kakvi su danas mediji i medijska slika Srbije?

Medijska scena nam je onakva kakvo nam je i društvo – jadna, polarizirana, politizirana, urušena i pod snažnim politički, ekonomskim, sigurnosnim i pravnim pritiskom. Zavaravamo se da medijska slika može biti drugačija od društva u kome živimo. Ne može biti drugačija, jer novinari, urednici, medijski vlasnici jesu dio ovog društva. Produkt su ovog društva, žive u ovom društvu, tako da mediji mogu biti samo produkt onoga što se dešava oko nas. Po meni, najveći problem je činjenica da su mediji polarizirani, strogo podijeljeni na »naše« i »njihove« i da provalija koja je nastala u nekom trenutku postaje sve dublja. Jednostavno, imam nekada dojam da ćemo se mi međusobno potući. Drugi problem je ekonomsko iscrpljivanje medija, koje se automatski preslikava na sve moguće aspekte života onih koji rade u tim medijima. Slika nije vesela i ne znam na što će sve ovo ličiti za godinu dana. Za mene je u ovom trenutku veliko iznenađenje to što neki mediji još postoje. Već godinama mediji koji su kritički orijentirani prema vlasti nemaju nikakvih oglasa, oni su tržišno potpuno obespravljeni

i žive od nekih prihoda sa strane. Pitanje je, s obzirom na posljedice koje je izazvala pandemija koronavirusa, koliko će te međunarodne organizacije moći pomoći u narednom razdoblju. Ukoliko toga ne bude, mediji koji se kritički bave vlašću jednostavno neće moći preživjeti. Da budem jasna: medijima koji kritički izvještavaju o vlasti uskraćeni su oglasi javnih poduzeća, kojima je neformalno zabranjeno reklamiranje. Nakon toga prestale su se reklamirati i privatne tvrtke, zbog rizika da postanu žrtve raznih inspekcija, prijetnji.

Spomenuli ste problem polariziranja medijske scene. Prosječan konzument medijskih sadržaja kazao bi: nema sredine – jedni su nekritički naklonjeni vlasti, dok u onim drugima nećete čuti, pročitati bilo kakvu kritiku protivnika iste te vlasti. Je li medijska scena do te mjere pojednostavljena?

Kod nas je na razini društva, općenito, sve crno ili bijelo. Mi smo se uvijek dijelili po svemu. Nije zato čudno ni što smo i u medijskom smislu polarizirani. Ono što mene brine je jedna nova pojava koje se ne sjećam ranije, a to je da novinari, ne u svojim tekstovima i priložima već izravno, u osobnom kontaktu, napadaju jedni druge. Sjetite se konferencija Kriznog stožera: više je bilo napada jedne grupe novinara na drugu nego priče o pandemiji. Činjenica je da su mediji uvijek bili podijeljeni. Bilo je tako i kada sam ja 90-ih ulazila u novinarstvo, ali nikada nije bilo tog međusobnog vrijeđanja, napadanja. Ne znam kako se iz toga možemo izvući, jer ne dijelimo se samo mi novinari već i naši čitatelji, publika.

Činjenica je da je 90-ih godina postojao zavidan broj neovisnih medija, koji su bili značajni za promjene koje

su se desile 2000-ih. Činjenica je isto tako da su oni imali potporu, kroz obuke novinara, pa i onu financijsku, iz inozemstva. Zašto se sve danas završava samo na tome da se u nekim izvješćima konstatira da su medijske slobode ugrožene i na tom sve ostane?

Odnos između međunarodnih organizacija i domaćih medija je isti kao što je odnos Europske unije, Washingtona i drugih velikih sila prema aktualnoj vlasti. S jedne strane imate kritike koje su upućene zbog odnosa prema medijima, a s druge imate formalno prijateljske odnose, donedavno i vrlo izravnu potporu. Vodeći europski lideri su neposredno prije izbora davali podršku **Aleksandru Vučiću** i njegovoj koaliciji. S druge strane, na konferencijama i ručkovima s novinarima s razumijevanjem su klimali glavom na činjenice koje ukazuju da je slobode sve manje i da se sloboda sustavno guši. Rekla bih da je to određena vrsta licemjerja. Ona se sada i vrlo konkretno vidi. Naravno, međunarodne novinske organizacije imaju vlastite probleme i ne mogu mnogo razmišljati o nama. Kao što i europska administracija ima svoje probleme. Ipak, ostaje činjenica da su oni vrlo dobro upoznati sa situacijom u medijima, to konstatiraju u svojim izvješćima. U izvješćima Europske komisije o napretku Srbije u pregovaračkom procesu stalno se ističe problem medija

i sloboda govora, ali se režimu ne stavlja dovoljno do znanja da to tako neće moći. Oni dobro razumiju situaciju, ali iz nekih političkih razloga odbijaju pomoći. Ne očekujem od međunarodnih organizacija da riješi naše probleme, ali očekujem da nam ne otežavaju, očekujem da se otvoreno i konkretno pobune protiv narušavanja europskih vrijednosti. Svojom šutnjom na ono što se dešava oni ugrožavaju i nas. Europa se sama, na mnogim točkama, odrekla svojih vrijednosti. Posebno u Mađarskoj. Vidimo što se dešavalo s Fondacijom za otvoreno društvo, slobodom govora, diljem Europe u tijeku je devastacija elementarnih vrijednosti na kojima je EU osnovana. Kako očekivati drugačiji odnos prema nama kada je isti prema vlastitim članicama? Da, jeste europska tendencija odricanje od vlastitih vrijednosti, šutnja na gašenje slobode govora i medija, šutnja na vidljive faulove različitih vlada diljem Europe.

Koliko je danas novinarima teško raditi, ne samo zbog raznih pritisaka koje vrši vlast na sve načine već i zbog toga što su danas ljudi uplašeni javno kazati bilo što, što je čak i neka minimalna kritika aktualne vlasti, od lokala do Republike; što je sve centralizirano, pa se ni neki najobičniji podaci u lokalnu ne mogu dobiti bez suglasnosti nekog od ministarstava, centrale poduzeća, stranke...?

Karijera

Tamara Skrozza rođena je 1973. u Somboru. Tamo je doživjela prve novinarske probleme – prvi puta kada je objavila anonimno pismo na oglasnoj ploči u srednjoj školi protiv profesora, a potom jer je pisala protiv jedne diskoteke u selu kraj Sombora. U Beogradu je studirala povijest umjetnosti, ali je ostala apsolventica. Bavila se fotografijom, osvajala nagrade, a njena djela izlagana su u Platou. Želja za novinarskim pozivom kod Skrozze probudila se tek u vrijeme studentskih prosvjeda 1997. Na Radiju *Indeks* je radila do 2001., a od 2000. do danas radi u tjedniku *Vreme*. Sarađuje s brojnim časopisima i portalima, a sudjelovala je i u izradi više dokumentarnih filmova. Autorica je *Uputa i smjernica Etičkog kodeksa novinara Srbije* i zbirke novinarskih kolumni *Sve po spisku*.

Od 2004. do 2006. bila je dopredsjednica NUNS-a. Dobitnica je nagrade *Jug Grizelj*, novinarske nagrade *Osvajanje slobode* i nagrade *Ličnost godine* 2016., koju dodjeljuje Misija OSCE u Srbiji. Članica je Saveta za štampu.

Ustav i medijski zakoni govore o zabrani diskriminacije medija, ali mediji koji se na bilo koji način kritički odnose prema vlasti apsolutno su diskriminirani od vladajućih partija, institucija, svih mogućih zvaničnika. To je državna pojava i to je ozbiljan problem. Upravo radim i jedan dokumentarni film o tome. Ja kao novinarka *Vremena* i *FoNeta* do nekih ljudi iz SNS-a ne mogu doći iako sam prema Ustavu apsolutno ravnopravna s novinarima *Kurira* i *Informera*. Imam svjedočenje jednog od urednika koji je u neformalnom razgovoru pitao ljude iz vlasti za intervju, a odgovor je bio – je l' se ti šališ? Meni je pun telefon poruka koje šaljem dužnosnicima, a koje ostaju bez ikakvog odgovora. I kada pogledate medije koji su kritički usmjereni ka vlasti, u njima ne postoji ono što se zove druga strana. Zanimljiv je slučaj *Kikindskih*, gdje su lokalni SNS-ovci javno rekli da neće komunicirati s ovim novinama. Onda *Kikindske* objave neki tekst o njima, a oni se onda žale Savetu za štampu, kako ih, Bože moj, *Kikindske* nisu zvale. To je ogroman problem i tu ste potpuno u pravu. Nije tu samo pitanje hoćemo li imati drugu stranu već hoće li građani i građanke na vrijeme i potpuno biti informirani. Ukoliko nemate predstavnika vlasti, institucija... vi ne možete informirati ljude onako kako bi trebalo. To također utječe na ekonomski status medija i novinara, jer ljudi neće čitati te novine i gledati te televizije, jer nemaju potpunu informaciju. To je ozbiljan problem o kome se malo govori. Za mene je zabrinjavajuće što u vrijeme pandemije novinari neovisnih medija ne mogu doći do članova Kriznog stožera. Jedan od članova Kriznog stožera blokirao je moj broj.

Kada se usprkos svim ovim poteškoćama uradi dobra, istraživačka novinarska priča vidimo da su ljudi postali imuni, pa ih ne dotiče, pokreće, izaziva reakciju. Koliko je to demotivirajuće za novinare? Osobno, jeste li razočarani kada vidite da neka novinarska priča koja bi trebala biti razlog za reakciju već sutra biva zaboravljena?

Neke priče uzdrmaju javnost, većina nažalost ne. Moj dojam je da su ljudi prosto »oguglali«, dosta im je afera, pomirili su se s činjenicom da živimo u jednoj neslobodnoj državi u kojoj vladaju korupcija i kriminal i to jednostavno tako prihvaćaju. Posebno mislim da je to obeshrabrujuće za novinare istraživačkih medija koji ulože ogroman trud, a onda i ako ima reakcije javnosti, izostanu reagiranja državnih tijela. To je svakako obeshrabrujuće i troši snagu ljudi koji tamo rade. Na sreću, u tim portalima radi jedna čitava generacija mladih ljudi. Oni još uvijek opstaju. Moj strah, što se tiče budućnosti, je da će bez obzira na veliki broj novinara i novinarki malo njih krenuti raditi u redakcijama. Zašto bi se bavili poslom koji je potplaćen, poslom u kome ste često obespravljeni, poslom u kome pola svog vremena morate trošiti na borbu za slobodu medija i govora umjesto bavljenja novinarstvom? A na koncu kada uradite pošteno neku priču, to nikakvog efekta nema i onda se postavi vječno pitanje – bolje raditi nešto drugo, smislenije.

U novinarstvu ste od 90-ih, pa ste prava osoba i za pitanje može li se ovo danas porediti s 90-ima?

Općenito, ne mogu reći je li bolje ili gore. U svibnju 2000. godine meni je u redakciju *Radio Indexa* upalo 40 specijalaca i držali su nas kao taoce u *Beograđanki* do jutra. Nisam znala hoću li živa izaći. U usporedbi s tim ovo je danas igrice. Ali rekla bih: mnogo je toga i drugačije od 90-ih. Ako se sjećate, mi **Miloševića** u javnosti skoro pa i nismo viđali, a danas imamo hiperprodukciju vijesti koje dolaze iz Pionirskog parka. Stvari su drugačije i nisu za usporedbu. Čini mi se da je tada bilo daleko opasnije za novinare i fizički teže to sve pregurati, a sada je mentalno iscrpljujuće.

Sljedeća godina trebala bi opet biti izborna. Je li alternativa neka nova politička stranka, novi politički likovi? Ljudi su se umorili od ljudi koje gledaju, slušaju, koji im obećavaju 20-30 godina.

Moja predviđanja su vrlo pesimistična. Jednostavno, za sada ne vidim na koji način bi se ovo društvo moglo promijeniti bez nekih ozbiljnih nemira. Nažalost, moram tako reći. I vladajuće i oporbene stranke se oslanjaju na stare snage. Na političkoj sceni bi se svakako trebalo pojaviti neko novo lice. Ali, moram kazati, na neki način oni su se već pojavili, profilirali. Na oporbenoj strani je čitav niz pokreta. Spomenut ću Lokalni front i **Predraga Voštinića**. Ne davimo Beograd, niz analitičara, mladih ljudi koji su studirali u inozemstvu, koji se znaju ponašati, govoriti, koji imaju jasne stavove. Kada se povede priča u javnosti o tim novim licima, pred očima imam grupu ljudi koja za mene jesu nova lica koja bi mogla donijeti promjene. Slažem se s građanima da je dosta politike, ali isti ti građani trebaju biti svjesni kako politika formatira njihov život, politika i samo politika određuje koliko će novca imati u novčaniku i jednostavno: politikom se moraju baviti. Vrijeme pandemije pokazalo je koliko politika utječe čak i na naše zdravlje. Nadam se nečem novom. Jer, ukoliko se nastavi ovakva polarizacija društva, ovakva nervoza, ne vidim način da se sve ovo mirno razriješi.

Da se vratimo novinarstvu – Vas osobno što »drži«, pokreće, motivira u novinarskom poslu?

Mene drži činjenica da sam ja u poslu 24 godine i da bi bila bruka zbog same sebe, svog djeteta i ljudi koji su me podržavali sve ove godine sada odustati. To mi je glavna motivacija. Drugo, ne mogu dopustiti da su ti ljudi jači, bolji, pametniji od nas. Ja

Moj dojam je da su ljudi prosto »oguglali«, dosta im je afera, pomirili su se s činjenicom da živimo u jednoj neslobodnoj državi u kojoj vladaju korupcija i kriminal i to jednostavno tako prihvaćaju

nemam pravo izaći iz nečeg u što sam uložila svoj život, zdravlje, vrijeme. Odustajanje u ovom trenutku bilo bi odricanje od svega onoga za što sam se vrlo javno i vrlo konkretno, pa evo i u ovom razgovoru, zalagala. Što se tiče mladih ljudi, mislim da imaju vjeru i snagu za, zvučat će patetično, bolje sutra i to ih drži u poslu koji mnogo traži, a malo daje.

Rođena ste Somborka, ali sam pročitala da ste rekli da ste iz rodnog grada pobjegli glavom bez obzira. Zašto ste se Vi i Sombor razili? I vraćate li se ponekad u Sombor?

Na tu moju konstataciju mnogi su se, moram priznati, uvrijedili. U svom novinarskom izrazu sam prilično osobna pa je i to jedna osobna konstatacija. Moj dojam je da je mene Sombor otjerao. Posljednje dvije-tri godine života u tom gradu bile su pravi pakao. Stradala sam zbog verbalnog delikta, jer sam davne 1990. godine na oglasnoj ploči u svojoj školi napisala pismo koje se mnogima nije dopalo. Zbog toga sam bila žrtva službenog i neslužbenog progona. Sa satova su me odvodili na razgovore s pedagogima i psiholozima. Optuživali me da uznemiravam školski sustav. Mog pokojnog oca su navečer dovodili na razgovor kako bi on objasnio zašto mu se dijete ponaša kako se ponaša. Sve je to rađeno ispod žita, nikada javno, jer sam ja uvijek bila dobar đak. Posljedica tog progona bila je da sam ja svoj bijeg iz Sombora doživjela kao pitanje života ili smrti. Slušajući iskustva drugih ljudi iz manjih gradova vidim da to nije bila samo

moja priča, samo priča Sombora, već je opće prihvaćeno da se u manjim sredinama ljudi koji se pobune doslovno razapinju. Beograd je tu drugačiji, jer dopušta veće iskakanje iz kolotečine. Sombor sam nekada mnogo voljela, ali zahvaljujući tome što sam preživjela moram priznati da je ta ljubav nekako oslabila. Nisam bila u Somboru 11 godina i nemam pretjeranu želju ponovo se vratiti, jer kad idem tim ulicama ja ne gledam ljepotu tog prelijepog grada već vidim sve ono što mi se tada dešavalo. To je objašnjenje za formulaciju iz Vašeg pitanja. Iz radoblja prije toga nosim lijepa sjećanja iz Radišićeve ulice, Pariske, gdje sam provela najljepše trenutke sa svojim tatom, na čuveni sat na tržnici u lancima, na neke ljude, neka mjesta. I dalje sam u kontaktu s ljudima iz Sombora. Dakle, neka veza sa Somborom postoji, ali ne i želja vratiti se u njega.

Spomenuli ste Vašeg oca Nedeljka Skrozcu. Bio je poznati somborski fotograf. I on je, kao i Vi, otišao iz Sombora.

Moj tata je na neki način stradao u Somboru. Početkom 90-ih njemu je zbog šale stavljen pištolj na čelo. On se od te traume nikada nije oporavio. Stavljen mu je pištolj zbog šale i nacionalnosti. Na kraju svog života on se povukao, zasadio jedan maslinjak u Dalmaciji. Kada se razbolio, nismo ga mogli vratiti u Sombor radi liječenja i završio je svoj život na Avali. Ovo prvi puta javno govorim.

Nematerijalna kulturna baština Hrvatske (IV.)

Igračke koje pronose priču

***Uz pomoć projekta »Dajmo djeci korijene i krila«
igračkama smo dali drugi život***

Hrvatsko zagorje je geografsko-povijesna regija sjeverozapadne Hrvatske, koja se najvećim dijelom prostire u Krapinsko-zagorskoj županiji, a manjim dijelom u Varaždinskoj i Zagrebačkoj.

Bogato je šumama, dvorcima, izvorima, vinogradima, zagorskim popevkama, starim zanatima...

Neki od njih našli su se i na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi nematerijalne kulturne baštine čovječanstva: lepoglavska čipka, medičarstvo i svjećarstvo, te umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka.

Unikatni primjerci

Koliko su važne igračke u odrastanju, te da je njihova temeljna funkcija učenje, otkrivanje svijeta, razvijanje mašte i formiranje osobnosti, jasno je svima. Danas, u moru ponude raznih igračaka i tehnike, tradicijske igračke proizvode tek rijetki.

»Tradicionalni način izrade i ukrašavanja dječjih igračaka sačuvali su stanovnici pojedinih sela Hrvatskoga zagorja i to su jedina mjesta u kojima se u kontinuitetu izrađuju dječje igračke koje su gotovo identične onima rađenima prije stotinu i više godina. Postoje samo tri lokaliteta u Hrvatskoj na kojima su se stanovnici organizirano, u većem broju, bavili izradom dječjih igračaka: Hrvatsko zagorje i prigorsko selo Vidovec te u Dalmatinskoj zagori selo Zelovo. Dok je proizvodnja u Vidovcu i Zelovu stagnirala i na posljetku se potpuno ugasila, u Hrvatskome zagorju u selima Laz Stubički, Laz Bistrički, Stubica, Tugonica, Turnišće i Marija Bistrica, ona je jačala«, priča muzejska savjetnica Etnografskog muzeja u Zagrebu dr. sc. **Iris Biškupić-Bašić**, koja je ujedno i voditeljica Zbirke dječjih igračaka i igara, Zbirke košaraštva, lončarstva, medičarsko-svjećarskog obrta i tradicijskih obrta.

Podatak da su tradicijske drvene dječje igračke u Etnografskom muzeju od njegova osnutka (1919. godine) govori i o njihovoj

važnosti i značaju. Po riječima sugovornice, zbirka danas broji 1.134 igračke, te se i dalje prati njihova izrada i nastoji se popunjavati fondus.

»Igračke su unikatni primjerci te ih i drugi muzeji u Hrvatskoj koji u svojem fondusu prikupljaju dječje igračke imaju, ali vjerujem kako je Etnografski muzej tijekom sto godina djelovanja sakupio vrijedne i zanimljive primjerke koje su izrađivala djeca sama i odrasli za djecu. U fondusu su i igračke iz pojedinih sela s područja Prigorja, Hrvatskog zagorja i Dalmatinske zagore«, priča Biškupić-Bašić i pojašnjava kako vjeruje da je upravo činjenica da se umijeće izrade drvenih dječjih igračaka Hrvatskog zagorja našlo na UNESCO-voj listi (2009.), bila poticaj za opstanak.

Izrada i materijali

Na području oko Marije Bistrice, točnije u mjestu Tugonica (3 km od Marije Bistrice), živi i radi **Ivica Mesar**, koji se izradom tradicijskih igračaka bavi više od 30 godina, te tako ima i vlastiti obrt – PAN obrt za izradu drvenih tradicijskih igračaka. U razgovoru s njim saznali smo brojne zanimljivosti vezane za izradu drvenih tradicijskih igračaka u ovome kraju. Nekada su muškarci bili ti koji su igračke izrađivali, a žene su ih oslikavale, ili kako se to u Zagorju

Motivi za oslikavanje su najčešće iz prirode, te su stilizirani pojedini geometrijski oblici.

»Nekada, dok je bilo više proizvođača, svaka obitelj imala je svoj motiv po kome je bila prepoznatljiva. Kad sam se počeo baviti drvenim igračkama, na svoje radove sam prenio i licitarsko srce. Očito je to bio dobro pogođen motiv jer danas mnogi imaju taj motiv na igračkama, a budući da sam držao i brojne radionice ljudi su i taj detalj prenijeli. Oslikavanje se radi tako da se boja ulije u posudicu valjkastog oblika i mora slobodno teći kroz otvor. Prvo se nacrtaju osnovni oblici, pa se onda oni ispune bojom. S obzirom na to da nema šablona za oslikavanje, nema ni dva predmeta potpuno ista«, pojašnjava Mesar.

kaže »cifrale«. Vrsta drveta se bira u zavisnosti od toga što se izrađuje. No, neke zakonitosti ipak postoje.

»Ako, primjerice, radimo pticu, da bi se čulo lupanje krilima mora se koristiti tvrdo drvo. To je obično bukva ili javor. Središnji dio mora biti napravljen od mekšeg drveta da bi se kroz to mogli zabiti čavli, a opet dio gdje idu kotači mora biti od tvrdog drveta, kao i sami kotači. Za izradu namještaja može se koristiti bilo koja vrsta drveta, ali preferiramo da to bude joha. Inače se rukovodimo da koristimo ono što nam je dostupno«, priča nam majstor ovog zanata Ivica Mesar i pojašnjava kako je izrada drvenih igračaka proces koji traje.

Započinje u šumi u odabiru drveta, te slijedi njegova obrada, sušenje, tesanje, pilanje na željenu dimenziju, a budući da se svaka igračka sastoji od puno dijelova nikada se ne radi jedna igračka nego se dijelovi rade serijski. Nakon toga kreće spajanje.

Cifranje i motivi

Iako postoje šabloni po kojima se igračke izrađuju, gotovo nema istih. Svaka je unikatna, osobito kada pogledamo oslikavanje koje dolazi iz trenutačne inspiracije autora, što su potvrdila oba sugovornika. Iako se u brojnim zapisima i knjigama koje su napisane na ovu temu govori kako su uglavnom žene oslikavale igračke, naš sugovornik Mesar ih uz izradu i oslikava.

»Prvi način oslikavanja igračaka bio je takav da bi se predmet-igračka stavila u vatru i zagrijala, te bi se po njoj crtalo. Kasnije su se počele koristiti prirodne boje, koje su se dobivale kuhanjem kore od drveća i taj način se koristio sve dok se nisu pojavile industrijske boje. Način cifranja s postojećim bojama počeo se raditi oko 1950. godine«, objašnjava Mesar.

Nakon velike ponude plastičnih igračaka proizvođači su se morali prilagođavati i snalaziti se kako bi drvene igračke bile što privlačnije. U tom trenutku se počela širiti paleta boja, a danas se sve igračke boje akrilnim bojama na bazi vode.

Vrste igračaka i njihov opstanak

Nemoguće je nabrojati sve vrste igračaka koje su od početka 19. stoljeća pa do danas izrađene, ali neka grublja podjela bila bi ovakva: vozila (auti, traktori, zrakoplovi, helikopteri, vlakovi, konjske zaprege...), instrumenti (gitara i tamburica, razne fučke, frulice s tri ili pet rupa...), namještaj (stol, stolice, ormari, kredenci, komoda, zipka i krevet). Među neizostavne spadaju leptiri i ptice (*tiče-ki*), konjići, kočije i kola, plesači koji se vrte i plešu, vrtuljak, konji skakači...

»Pretpostavljam da mi možemo zahvaliti što je Marija Bistrica glavno Marijansko svetište u Hrvata i to nas je na neki način održalo. Ljudi dolaze u svetište i rijetko tko ode doma bez neke drvene igračke. Mnoge obitelji su nekada živjele od toga. Izrađivale su se ručno jer nije bilo struje, ali su obitelji bile brojne i svaki član je sudjelovao u njihovoj izradi«, priča Ivica Mesar.

Po riječima Iris Biškupić-Bašić, uz muzejsku akciju »Dajmo djeci korijene i krila« tijekom proteklih godina Etnografski muzej, u suradnji s lokalnom zajednicom i majstorima, želi dječjim ustanovama u Hrvatskoj približiti tradicijske dječje igračke.

»Uz pomoć ovoga projekta smo igračkama dali drugi život. Opreмили smo 115 vrtića drvenim tradicijskim igračkama i u tom trenutku su one dobile višu razinu što se tiče izrade. Nekada su se ove igračke izrađivale tako što su se sklapale zabijanjem čavala dok se danas sve više tih igračaka lijepi. Velika je pažnja usmjerena i na to da nema oštih rubova. Tako su one sigurne za dječje ruke. Igračke su zadržale osnovni tip oslikavanja, ali su tehnički drugačije i sama izrada je napredovala«, kaže Mesar i sa sjetom priča kako su se nekada ove igračke prodavale u cijelom svijetu, te kako je ovaj stari zanat bio privredna grana koja je hranila brojne obitelji, a danas samo rijetke.

Drvene igračke Hrvatskog zagorja, nekada najčešće oslikane žutom bojom s crvenim i crnim cvjetnim motivima, danas su u šarenilu boja postale prepoznatljiv i važan dio hrvatske kulture.

Ž. V.

»Covid mix«

Obično vijesti gledam na tri »državna« kanala, i redovito gledam i »privatne« kanale, naše i susjedne Mađarske. Istina, neki naši privatni ponekad mi djeluju kao da su stranački, naravno u službi aktualne vladajuće partije. Na svim kanalima golema količina informacija tiče se aktualnog covid virusa i borbe protiv ove pandemije; ove vijesti cure kao iz pipe. Kod nas i u susjedstvu aktualna je svojevrsna utrka u kojoj zemlji je više građana imunizirano radi postizanja »imuniteta stada« i iz koje zemlje su uspjeli nabaviti cjepiva. Mi i Mađari uzimamo i sa Zapada i s Istoka, čak Dalekog istoka, da ne kažem Kine, ali i Indije. Mađarski premijer se imunizirao kineskim cjepivom, naš svestrani i obaviješteni Dvostruki Predsjednik zasad se ne cijepi, ali zato cjepiva dočekuje na aerodromu i poslije čak ista samostalno distribuira u susjedne države, kao vrstu humanitarne, solidarne pomoći. Valjda da se pokaže kako svakim danom, na svakom polju napredujemo i postajemo sve moćniji i moćniji, čak ćemo uskoro i mi proizvoditi (zasad samo prepakirati) rusko cjepivo. Aktivne su i društvene mreže, tko ima volje i previše vremena, tu tek može pročitati svakakva često kontradiktorna

o povezanosti aktualnih vladara, careva, vjerskih vođa, političara i stvaralaca. To je osnovni zakon graditeljstva: bez velikog novca nema ni grandioznih palača, crkava. Francuski »kralj sunca« dao je sagraditi »palaču svih palača« Verisalles, u kojem nema ni jednog toaleta ni kupatila. U to doba nije to bio osnovni zahtjev. Nije danas ni zahtjev »postmodernog urbanizma« da se u starim, zaštićenim zonama podiže stambeno naselje, s malim stanovima u kojima ima kupatila i kuhinja. Postmoderni pojam je »gradnja u kontekstu«, što znači da se novi objekt mora uklapati u postojeću građenu sredinu, što s kazalištem nije slučaj. Nije to ni »Beograd na vodi«, ali to je problem aktualne vlasti glavnog grada. Da mi ostanemo u Subotici. Valjda su neki, koji nisu rođeni Subotičani, zapamtili nekadašnji posprdni izraz: »Subotica je najveće selo u Europi«, pa danas po svaku cijenu žele modernizirati grad. »Divan primjer« za promašenu modernizaciju je »stambeno-poslovni dio proširenog centra« koji su stanovnici nazvali »Tokio«. Citat iz teksta Plan detaljne regulacije centra, zona II: »planira se samo jedna nova ulica u cilju povezivanja Ulice Bajcsy Zsillinskog Endrea s Ulicom Matije Gupca«. Tvrdim da će ovaj plan, i rušenja koja ga prate, stvoriti novi, istina nešto niži »mali Tokio«, i razoriti zaštićeno »tkivo centra«. Naravno, može se i drugačije. Ako se zna i umije.

mišljenja. Covid virus je aktualan nekih godinu i pol, i vjerujem da će se naći za svakog prihvatljivo rješenje. Za mene kao arhitekta i urbanista jedan drugi virus je mnogo razorniji od ovog aktualnog. Nažalost, on već traje desetljećima i popularno se naziva »arhitektura moderna«, mada je prije dvadesetak godina lansirana i »postmoderna arhitektura«.

Šta je »postmoderno«?

Ovaj izraz ušao je ne samo u arhitekturu nego i umjetnost. Primjera radi, »postmoderno kazalište«, ali upotrebljava se i u društvenim naukama npr. »postkomunizam«. Kao dobar zanatlija, ja ću ostati kod svoje struke, mada čitajući komentare imam dojam da se mnogi anonomusi, pod kodnim imenima, bolje razumiju u područja urbanizma i arhitekture Subotice nego mnogi od nas kojima je ovo osnovna struka. Opća povijest arhitekture govori

Primjer Odensea

Vjerujem da je malo tko čuo za grad Odense u Danskoj. Najpoznatiji bajkopisac svijeta **Hans Christian Andersen** je rođen baš u ovom gradu, koji je po veličini treći u toj zemlji i ima oko 170 tisuća stanovnika, znači kao naša općina Subotica; tu radi najveća danska tvornica brodova. Imao sam tu sreću dok sam studirao, da smo na poziv kopenhaskih studenata arhitekture boravili tjedan dana u tom gradu 1970. godine. Jedan dan smo bili na izletu u Odenseu. Naravno, vidjeli smo Andersenovu rodnu kuću, ali i mnogo drugih objekata. Mene je cijela Danska podsjećala na Vojvodinu, ne samo ravničarski, blago valoviti predjeli i uopće graditeljstvo koje ne strepi u visine. Na prilozima je dio sadašnjeg starog centra Odensea: jedna ulica, koja podsjeća na Gomboški sokak, i prizor centra. Pitam se zašto mi ne možemo ovako?

Bački pobidio Bečki

Drugo lice SUBOTICE

Kao potpisnika *Deklaracije o zajedničkom jeziku*, ne mogu reći da me je iznenadila najava o uvođenju »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice. Svojim liberalnim stavovima glede naziva jezika (crnogorski, bosanski, hrvatski i srpski) potpisnici *Deklaracije* i inače su podigli dosta prašine na grobu nekadašnjeg srpskohrvatskog, odnosno hrvatskosrpskog, tj. srpskog ili hrvatskog, ovaj hrvatskog ili srpskog jezika, uglavnom njegove istočne i zapadne varijante/inačice i, naravno, obrnuto (zapadne inačice i istočne varijante).

Ipak, čak i kao takvog, sada već mogu otkriti tajnu da me je najava o uvođenju »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice iznenadila utoliko što sam već zaboravio na pitanje zašto se s tom inicijativom toliko čekalo. Zašto je to morao učiniti sadašnji gradonačelnik **Stevan Bakić**, a ne njegovi prethodnici **Bogdan Laban**, **Jenő Maglai**, odnosno **Modest Dulić** kada su i oni (pojedinačno, po kronološkom redu unazad) mogli to učiniti? Odgovor na to pitanje – ma koliko bio opterećen drvljem i kamenjem, s jedne, i hvalom i ponosom, s druge strane – je jednostavan: nije bilo takve inicijative iz Bunjevačkog nacionalnog savita.

Kada se stvari promatraju na ovaj način, onda je – bar u ovom dijelu – mnogo toga jasnije: gradonačelnik je tu samo da inicijativu pred vijećnike stavi u formi prijedloga, a oni će već izglasati promjenu Statuta i na teritorij Grada uvesti ikavski govor u kategoriju jezika. Uostalom, glavni uvjet za to postoji: Savez bačkih Bunjevaca, još od vladavine demokrata pa do danas, dio je koalicijske vlasti i kao takvom nije problem izaći u susret da se samo nastavi ono što je prije tri desetljeća započeto pod šifrom »028«. Drugim riječima, na teritoriju Grada uskoro ćemo imati što već odavno imamo i na teritoriju Pokrajine: »bunjevački jezik« na Radio-televiziji Vojvodine, u novinama i u školama.

Iako su značajnije reakcije – prije svega jezikoslovaca i političara (može i obratno) – za sada izostale, kritičarima ove inicijative na raspolaganju će biti dva ključna argumenta: zakonitost buduće izmjene Statuta grada i logično pitanje: je li bunjevački govor ili jezik? Kada je riječ o ovom prvom, postavlja se pitanje čine li Bunjevci dovoljan postotak u strukturi stanovništva Grada da se njihov materinski govor uvrsti u službeni »jezik« i otvara li se na

taj način mogućnost i drugim nacijama i etničkim grupama da se njihovi predstavnici već sutra pojave kod gradonačelnika s istom inicijativom? Ako se želi biti pošten, treba priznati da je i hrvatski sredinom devedesetih službenim jezikom postao protuzakonito, jer tada Hrvati u Saveznoj Republici Jugoslavije nisu bili priznati niti kao nacionalna manjina, a ni danas ih ni na teritoriju Subotice nema u dovoljnom broju da bi ispunjavali sadašnje zakonske norme po kojima imaju pravo na službenu uporabu jezika. Ali, ako se i dalje želi biti pošten, treba reći i to da su Hrvati to svoje pravo ostvarili ranije i da se jednom stečena prava ne mogu ukidati.

Naravno, zanimljivijim od pravnih čine se logična pitanja koja se tiču svakodnevnog života iz kategorije »opće prakse«. Već sada, naime, ne manjkaju – uglavnom po društvenim mrežama – komentari običnih građana u formi pitanja »a šta će nam to« i »koliko će to koštati«? Što se cijene tiče – ne ulazeći u predračun proračuna – možda je najbolji odgovor na to pitanje onaj siroliverovski: prava sitnica. Uposliti u lokalnu samoupravu osobu koja će sa srpskog jezika prevoditi na bunjevački, iskreno, i nije preveliko opterećenje za proračun, a znajući koliko se i inače poštuje sadašnja trojezičnost na teritoriju Grada značajna povećanja troškova nije realno očekivati. Osobno, mnogo mi je zanimljivije zamisliti kako će to izgledati, mada ni tu ne treba očekivati ništa spektakularno, odnosno što već nije viđeno na RTV-u, odnosno pročitano u *Bunjevačkim novinama*.

Ikavizacija svega i svačega i oživljavanje u korov zaraslog govora do forme standardnog jezika, čak i za one kojima su gramatika i pravopis zanimljivi koliko i kvantna fizika, potez je, da se opet poslužimo Đoletom, »i za suze i za smeh«. Jer, zaista smijeh tjera suze na oči napor političkih predstavnika Bunjevaca da svoj govor učine jezikom kada ga ni sami uživo, čak niti kada govore u programima na svom »jeziku« ne koriste (pogledati emisije *Spektar* na RTV-u i pročitati neki broj *Bunjevačkih novina*). Razlog za to je samo njima znan, a ostali mogu samo nagađati je li to zbog neznanja, srama ili nečega trećeg. U tom smislu, ako i dalje želimo ostati dosljedni u poštenju, ravni su onima koji se upinju govoriti književnim hrvatskim, a nešto im baš i ne ide, pa na koncu ispadnu smiješni. Kao, uostalom, i svi nepismeni s ukusom jedne Feme.

Konačno, buduće uvođenje bunjevačkog u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice otvara i jedno mnogo ozbiljnije pitanje koje do temelja trese dogovor između **Vuka Stefanovića Karadžića** i **Ljudevita Gaja** od prije 171 godine: ruši li Bački Bečki književni dogovor? Ako je odgovor potvrđan (a kod nas na primjeru bunjevačkog to jeste), onda se ne bi trebalo čuditi da neka grupa čudaka ubuduće zatraži da se na određenom teritoriju u službenu uporabu uvedu i kosovsko-resavski, zetski, lički iekavski, bukovački ili azbukovački govor, pa sve do šokačkog na teritorijima Skupštine grada Sombora i Skupštine općine Apatin, »sa sve« specifičnostima »jezika« u Monoštoru i Bregu, odnosno Sonti.

Ostvari li se tako nešto (a ostvaruje se), onda će i pitanje što je subjekt a što objekt u rečenici: »dijete je pojelo prase« biti izlišno, jer je u njoj i tako jedina bitna radnja. A ona glasi: »Divani kako očeš, sve je dopušteno«.

Z. R.

Hrvatska riječ u Vajskoj

Živopisni mozaiik na samoj granici

*Ušuškana uz Dunav i njegove ritove Vajska živi svoj miran seoski život. S
jedne strane Dunav i granica, s druge strane otvoreni atari bačke zemlje.
Tu žive i iste brige dijele Srbi, Hrvati, Romi, Mađari, Slovaci...*

Nekada su stari novinarski vukovi svoje mlade, zelene kolege po peru poslu učili tako što su ih vodili u kavanu. Rukovodili su se onim: novinari prepisuju život, a gdje pravi život pulsira nego u kavani. Sjediš, slušaš, osluškuješ, pitaš, razgovaraš i eto tema i ideja. Onda su se novinari malo ulijenili pa im je draže postalo taj život prepisivati, u udobnosti redakcije, iz priopćenja, promidžbenih tekstova i mailova. Zato smo mi odlučili biti malo drugačiji i krenuti na teren. Onako bez povoda. Bez povoda smo odabrali i odredište – Vajsku. Činilo nam se dovoljno daleko od redakcije i dovoljno zanimljivo da se tamo provede jedan dan. U nepoznato se ipak ne ide tek tako, nepripremljen, bez »svog čovjeka« na terenu. Za Vajsku nam se baš posrećilo. Te uloge dragovoljno se prihvatila **Amalija Šimunović**, rođena Đakovčanka, vajštanska snaha koja o Vajskoj i njenim ljudima zna više od mnogih koji se mogu pohvaliti da su im obitelji u istom selu, ulici i kući stoljećima. Imala je Amalija smo jedan uvjet: da naš radni dan na terenu započnemo u njihovoj kući. Iskreno, nismo se mnogo opirali tom ultimatumu, a ni nje-

noj želji da nas ona i suprug **Krunoslav** dočekaju domaćinskim doručkom. Znali smo, pokajati se nećemo, jer se Krunoslav na raznim natjecanjima uspješno nosio s majstorima slavonskog kulena. Ono što nismo znali je da je njegov kulen služen i jednom hrvatskom predsjedniku.

Vrijeme se mjeri po tržnici

Uz zalogaj kreće i priča. O vajštanskoj svakodnevici. A najosnovnije pitanje te svakodnevce je kako i od čega žive ljudi u selu. Moglo bi se reći od svega po malo. Od rada u inozemstvu, poljoprivrede, trgovine, socijalne pomoći, sezonskih poslova.

»Oni s maksimumom zemlje odustali su od poljoprivrede. Isplativije im je zemlju dati u arendu po 350 eura za jutro nego ju obrađivati. Nekad je, kad se krene u atar, na stotinu njiva stotinu različitih ljudi radilo. Sad te njive radi par ljudi. Rijetka je kuća u selu koja drži svinje. Ni krava nema više. A naći radnika za sezon-

ske poslove pravo je umijeće. I ako ima onih koji idu u nadnicu, na njih možeš računati tri-četiri dana i onda ih nema dok ne potroše to što su zaradili», kaže Krunoslav.

Na odlasku dozvolio je Krunoslav da naše radoznale oči zavire u špajz gdje se na promaji suše deseci kilograma kulena. Kaže, pravi ga po slavonski, od posebno odabranog mesa.

»Ovdje se i za kulen i za kobasice pravi isti nadjev, samo su crijeva različita. A u slavonski ide samo meso sa šunke, odrezak bez masnoće i slanina s gornjeg dijela leđa«, pojašnjava Krunoslav razliku i kaže da je i u Đakovu kulen pravio samo s vajštanskom paprikom.

Rasprijeđali bismo mi još priče o kulenu i tko zna još o čemu da nas nije čekala tržnica, jer sretno se poklopilo da smo za dan posjeta Vajskoj odabrali baš pijačni dan. Ali nije to kao u gradu, gdje tržnica radi i iza podneva – ovdje se sva trgovina završava do 10 sati. Vajštanska tržnica zapravo je jedna ulica s improviziranim teznama koje su tu koliko traje i tržnica. Na ponudu se ne mogu požaliti. Tezga voća i povrća, pa ručnici i zavjese, pa onda malo sira, pa iza toga red rublja, nešto posuđa, svježe udimljene slanine i kobasice, sadnice voća i tako redom. S dvije strane ulice.

»Da ne izađem na tržnicu, ne bih znala koji je dan u tjednu«, kaže nam **Nevenka Šimunović** koju smo s kotaricom ispod ruke sreli među teznama.

»Ovo je najbolja pijaca«, dobacuje kratko **Vladimir Šišak** iz Selenče ispred koga je tezga s voćem i povrćem.

Ne žali se na prodaju ni rasadničar iz Srbije sa sadnicama voća. Odmah tvrdi pazar, kaže može izjava, ali da dobije besplatnu reklamu. Ipak smo se nagodili samo za ime – **Nebojša Dimitrijević**.

»Dolazim u Bač, Vajsku, Odžake. Kupuju se šljive, kruške i trešnje najviše. Sad je sezona.«

S manje optimizma zatičemo prodavača metli. Jada se kako metle više nikome ne trebaju, kao da kuće više nitko ni ne čisti.

»Žali Bože što sam dolazio. Nisam zaradio ni za gorivo. Ne idem ja na puno mjesta, ovdje i u Selenču samo«, kaže **Ranko Likov** iz Ruskog Krstura, nevoljno odgovarajući i na pitanje kako mu je ime.

Kao i u svakom razgovoru, ubacuju se oni sa strane. Rekli bi nešto, al' onako anonimno bez imena. Tako doznajemo i da je po njihovom sudu tržnica u Vajskoj, što se tiče ponude i prometa, bolja od one u Baču; doznajemo da su najbolji kupci Romi, ali

i da više nema »onog našeg svita, mladi ošli, a stari sve stariji, ili su poumirali«.

Školske priče

To oko odlaska i umiranja nije vajštanska ekskluziva već realnost svih manjih mjesta po Vojvodini. A vajštansku realnost u brojkama doznajemo u seoskoj školi. Od tajnika **Željka Pakledinca**. Osim što je tajnik škole, Željko je i dopredsjednik HNV-a, predsjednik DSHV-a za taj dio Podunavlja i zastupnik u Općini Bač.

»Imamo 245 učenika, zajedno s dvadesetak đaka u isturenom odjelu škole u Bođanima. Polovina naših đaka su Romi i posljednje dvije godine đak generacije je Rom. Tako je danas, a do poplave Dunava 1965. godine škola je radila i na imanju Labudnjača i u bođanskom ritu. Do rata je bilo i tisuću đaka. Ja sam ovdje 14 godina i najviše što smo imali je 370-380 učenika«, kaže Pakledinac.

Škola u kojoj nas je primio građena je 80-ih i podsjeća na one u drugim mjestima iz tog doba. Nastava na hrvatskom, odnosno izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u školu je uveden prije desetak godina i za taj izborni predmet odluči se tridesetak posto đaka.

Svakodnevnica

Imamo vremena, pa sa Željkom nastavljamo priču o Vajskoj s nimalo originalnim pitanjem – što vam je najveći problem u selu. Odgovor očekivan – nezaposlenost i odlazak ljudi. I mladih i onih srednjih godina.

»Do pandemije stotinjak Vajštanaca s hrvatskim papirima bilo je na radu u Istri. Iseljavanja u Hrvatsku sada nema. Ljudi koji su mislili otići trajno već su davno otišli. Sada je aktualna Njemačka. Definitivno nas ima manje. Prvi put da smo pali na ispod 3.000 stanovnika. Ali, pazite to je podatak iz popisa od prije 10 godina. Mnogo je onih koji su u toj brojci, ali se u Vajskoj samo vode na papiru«, iznosi Željko kratku demografsku analizu svog sela. Kao i u svakom vojvođanskom selu, i ovdje su kuće »za bagatelu«. Useljiva kuća može se kupiti i za 5.000 eura.

Vukovar sve dalje

Najbliže veće mjesto Vajskoj je Bačka Palanka, udaljena 35 kilometara. Vajštanci kažu da su do rata više bili okrenuti Vukovaru nego Palanci. Dijeli ih samo 12 kilometara i Dunav. Tamo se obavljao svaki ozbiljniji pazar, a povrtlari koji su nekada živjeli na salašima na vukovarskoj tržnici imali su svoje tezge. Mosta na tom mjestu nema, pa se redoviti promet odvijao skelom. Veza na Dunavu je ponovno uspostavljena 2008. godine, ali je promet trajektom prekinut 2013., kada su zbog ulaska Hrvatske u Europsku uniju zatvoreni malogranični prijelazi.

Sada su jedina mogućnost putovanja u Vukovar prijelazi Bogojevo ili Bačka Palanka, što je 70-80 kilometara.

»Zanimljivo, sada se u Vajsku vraćaju oni koji su mirovinu stekli negdje vani, pa obnavljaju obiteljske kuće ili druge kuće u selu. Nekoliko Beograđana kupilo je nekadašnje radničke kuće na dobru Labudnjača i koriste ih kao vikendice. A za mladu obitelj koja bi sada došla nedostaje mnogo toga«, kaže Pakledinac.

A to što nedostaje su prije svega liječnik i banka. Liječnika je nekada bilo pet, uz jednog stomatologa, a sada je ostao samo jedan. Strahuju Vajštanci da će nakon njegovog odlaska u mirovinu bolesni smjeti biti samo određenim danima, kao što ih sada zub smije zaboljeti samo dva dana u tjednu. Banke su odavno zatvorile svoje šaltere, nema ni bankomata, jedino još radi pošta, ali samo prije podne. Sliku o Vajskoj dopunjujemo u prostorijama Mjesne zajednice, gdje nas dočekuje tajnik **Momir Svorcan**. I njega navodimo da se izjasni o tome što je najveći nedostatak u selu. I on će bez razmišljanja reći odlazak mladih.

Prednost vidi u tome što u ovom selu žive Srbi, Hrvati, Mađari, Romi, Bošnjaci, Makedonci, Slovaci... Najbrojniji su Srbi, kojih je oko 1.300, slijede Romi – oko 600; Hrvati, kojih ima nešto manje od 400, Mađari kojih je oko 350. Ovo sve uz ogradu da baratamo podacima starim desetak godina.

Od klubova, u selu su aktivni ribiči i lovci dok su nogometaši »okačili kopačke o klin« i istupili iz natjecanja. Doznajemo još i da Vajska ima svoj sustav vodoopskrbe, ali, kao i u drugim selima, i ovdje je problem kanalizacija – jednostavno je nema. U Vajskoj je aktivna hrvatska udruga *Antun Sorgg*, a značajan dio njihovih aktivnosti vezan je za *Šokačku kuću*, čiji su vlasnici postali prije godinu i pol dana. Uspjelo im je to prije svega zahvaljujući potpori Hrvatskog nacionalnog vijeća i Vukovarsko-srijemske županije. Iako su kuću do sada opremili, posla na uređenju i dalje ima, kao što ima i Vajštanaca koji dio svog obiteljskog, šokačkog naslijeđa daruju ovim predanim čuvarima. Naravno da nismo ni ovoga puta zaobišli *Šokačku kuću*, ali priču o njoj ostavljamo za neki od narednih brojeva *Hrvatske riječi*.

Iz klupe u brak

Šetnju po Vajskoj, jer sve pobrojano može se obići pješice, završavamo kod mjesnog župnika **Vinka Cvijina**, ugodnog domaćina koji nam s još nekoliko informacija iz života župe upotpunjuje ovu vajštansku priču.

»Župa datira od 1788. godine i posvećena je sv. Jurju. Sadašnja crkva građena je od 1840. do 1842. godine. Danas je oko 1.000 vjernika, a nekada ih je bilo četiri puta više. Od današnjih vjernika pola je Roma, a pola Hrvata i nešto Mađara. Ima možda nekoliko slovačkih obitelji. Aktivan broj vjernika je oko 100, to su

oni koji sudjeluju nedjeljom na svetoj misi», kaže župnik Cvijin.

Od njega doznajemo i da mladi iz romske populacije rjeđe upisuju srednje škole. Većina ostaje doma i usmjerava se na rad, brak i stvaranje obitelji. Mentalitetom su drugačiji.

»Djeca koja su uzrasta drugi ili treći razred srednje su već oženjeni i udane i što sad ja njima da pričam na vjeronauku, kad oni brinu brigu o egzistenciji, o pelenama, bebi, hrani«, kaže vajštanski župnik.

Nešto ipak nismo mogli obići pješice. To je jezero Provala, udaljeno nekoliko kilometara od sela. Usprkos tome što nije sezona kupanja, nismo ga mogli zaobići, jer jezero su kao vajštanski adut spominjali skoro svi naši sugovornici. Nastalo je tijekom jedne od dunavskih poplava 20-ih godina prošlog stoljeća. Vole ga i kupači i ribiči. Dubina jezera je od pet do 19 metara što Provalu svrstava u najdublje vojvođansko jezero. U sezoni na njegovim obalama dnevno bude i po 3.000 kupača. Dugo je bilo ničija briga, a onda ga je prije desetak godina Općina Bač uredila i od jezera i njegove obale napravila pristojno mjesto.

I na koncu, ako vas interesira, u kavani nismo bili. Nekako nam se činilo neprimjerenim da ženska novinarska ekipa bane u seoski bircuz. A kažu i tih pravih bircuza je sve manje. Odavno su i u Vajskoj u modu ušli kafići.

No, i bez tog odlaska u kavanu nismo ostale neprimijećene, a naša Amalija nakon našeg odlaska morala je radoznalima objasnjavati tko smo i zašto smo došli. Kako to obično biva u manjim mjestima gdje se ništa ne može sakriti.

Z. V.

Rječica dala ime selu

Pretpostavlja se kako je naselje dobilo ime po rječici Vajš, koja je ucrтана na zemljopisnoj karti Vajske 1768. godine. U popisima 1338.-1342. godine u bačkom dekanatu spominje se mjesto Vajska i to je bilo, vjerojatno, prvobitno pisanje o ovom selu.

Hrvati u Temerinu

Iz Siska biciklom zbog ljubavi

Hrvati su, iako po brojnosti vrlo mala zajednica, u Temerinu po posljednjem popisu bili na trećem mjestu od onih zajednica koje su etnički opredijeljene. U cijeloj ih je općini bilo 165

Temerin je staro naselje u južnoj Bačkoj i sjedište istoimene općine, koja u velikoj mjeri gravitira Novom Sadu, ali i uspješno zauzima svoje mjesto u društvu zahvaljujući prilično razvijenoj poljoprivredi i cvjetajućem poduzetništvu. Njegovu prilično dugu povijest od gotovo 700 godina u suvremenom periodu grade Srbi i Mađari. Dva odvojena dijela ovog dugačkog naselja povijesno su i nacionalno različita. Na sjeveroistočnom kraju nalazi se Telep, koji, s centrom, ima mađarsku većinu, dok je na jugozapadnom Staro Đurđevo, gdje dominira srpsko stanovništvo. Općina, s 28.287 tisuća stanovnika, obuhvaća još i Bački Jarak i Sirig.

Selidbe i njihove posljedice

Selidbe i kolonizacije u velikoj su mjeri utjecale na etničku strukturu u Temerinu i njezine promjene. Prema sažetku koji

je sačinio kulturolog **Miroslav Keveždi**, prije turskih osvajanja (XVI. stoljeće), Temerin je bilo mađarsko selo. Srbi su činili ogromnu većinu stanovnika za vrijeme turske vladavine, od 1539. do 1699. Mađari su se u Temerin počeli ponovno naseljavati prije oko 250 godina. Godine 1800. selo je napustilo 210 srpskih obitelji i osnovalo novo naselje oko 20 km istočno od Temerina (Đurđevo). Razlog ovome preseljenju bilo je odbijanje njihovog zahtjeva da se mjesto pripoji Šajkaškom vojnom području. To je ostavilo Temerin bez Srba sve do 1920. godine, kada je izvršena kolonizacija kako bi se povećao udio slavenskog stanovništva u odnosu na mađarsko: osnovana su naselja Staro Đurđevo, koje je sada jedna mjesna zajednica Temerina, i Sirig.

Hrvati su, iako po brojnosti vrlo mala zajednica, u Temerinu po posljednjem popisu bili na trećem mjestu od onih zajednica koje su etnički opredijeljene. U cijeloj ih je općini bilo 165. Najveći dio je u samom Temerinu. Deset godina kasnije, stanje je drugačije. Naš sugovornik, šezdesetdevetogodišnji Temerinac **Franjo Štuban**, kaže da ih u Temerinu ima 18, u Sirigu dvoje, te također jednoznačenasti broj u Bačkom Jarku.

»Hrvati koji žive u Temerinu se poznaju i sakupljaju isključivo u okrilju župe sv. Rozalije. Poznam gotovo isključivo starije sunarodnjake koji su ovdje došli iz Hrvatske (iz Virovitice i Lovasa) ili BiH u potrazi za poslom, udali se ili oženili i tu ostali. Gotovo su svi u miješanim brakovima. Među njima su u većini Hrvatice koje su se udavale ovdje, za Mađare ili za Srbe. Prije Domovinskoga rata u Temerinu je bilo više Hrvata, ali se veliki broj odselio 1991. i 1992, mijenjajući nekretnine s dotadašnjim građanima Hrvatske«, kaže Štuban.

Franjo Štuban

Oglas za brak u crkvenom tisku

Franjo je rođen u Sisku. Služio je vojsku 1975. i 1976. u Somboru i tada mu se Vojvodina svidjela. Odan Crkvi, prijateljevao je sa somborskim karmelićanima.

»Nakon odslužene vojske u Somboru, vratio sam se u Sisak te ubrzo dao oglas u *Glasi Koncila* da bih želio upoznati katoličku djevojku. Srećom, ondašnji temerinski župnik je redovito primao katolički tisak iz Hrvatske i vidio moj oglas, te pozvao **Erzsébet**, koja se na njega javila. Obradovan, 1977. sam biciklom došao iz Siska u Temerin i oženio se. Sin nam, s obitelji, živi u Njemačkoj, a kći je s nama«, kazuje svoju neobičnu životnu priču Franjo.

Ranije je radio u općini, u Centru za obavješćivanje i uzbunjivanje. Sada, nakon umirovljenja, radi kao noćni čuvar u poljoprivrednoj tvrtki u Temerinu. Vjerran je čitatelj ovdašnjeg katoličkog tiska i slušatelj Radija Marija, te iznimno privržen Crkvi. Dok je mogao, išao je redovito na hodočašća. Najviše radosti mu, pak, pričinjavaju mise na hrvatskom jeziku, koje se slave u temerinskoj župnoj crkvi sv. Rozalije svakog posljednjeg petka u mjesecu, a u korizmi i križni put.

»Pokojni župnik **László Szungyi** je prije 13 godine počeo slaviti mise na hrvatskom jeziku u temerinskoj župnoj crkvi jednom mjesečno. Tada je na misi znalo biti do 17 župljana. Kako je vid Szungyia sve slabije služio, misu su počeli slaviti novosadski kapelani iz župe Imena Marijina, prvo **Marijan Vukov**, a kasnije **Siniša Tumbas Loketić**. Tu je tradiciju zadržao i nastavio sadašnji župnik **Tibor Szöllösi**. Na misu dođe 6-7 župljana, među kojima je i troje djece«, kaže Franjo.

Velečasni Tibor potvrđuje da on i kapelan **Dávid Sáfrányi** znaju za desetak hrvatskih obitelji u Temerinu koje imaju barem nekakav kontakt sa župom. Osim jednom mjesečno, misa na hrvatskom slavi se na dan proštenja Lurdske Gospe, 11. veljače, u jedinoj crkvi posvećenoj ovom patronu, koja je sagrađena i prigodom Velikog jubileja 2000. godine posvećena na naselju Telep. Ova spomen-crkva tada slavi svoje

proštenje, a vjernici Hrvati se ovdje sakupljaju i iz šire okolice, Novog Sada i Futoga. Često je gost slavitelj futoški župnik **Antun Kopilović**.

»Organiziramo i vjeronauk na hrvatskom jeziku. Prošle godine je bio jedan krizmanik koji se pripremao na hrvatskom. Ove godine imamo jednu djevojčicu koja se priprema za sakrament prve pričesti i jednu odraslu osobu koja se priprema za krizmanje i prvu pričest. On je Mađar, no ne govori mađarski«, kaže župnik.

Temerinski župnici administriraju i majušnoj katoličkoj zajednici u susjednim Gospođincima, koja se povremeno sakuplja u crkvi sv. Mihovila Arkandela koja pripada grkokatoličkoj Eparhiji sv. Nikole – Ruski Krstur. Misa se uglavnom slavi na mađarskom jeziku, no ranije se slavila i na hrvatskom, kada je administrator bio vlč. Kopilović.

Lijepu susretljivost predstojnika župe prema malobrojnima vjernicima Hrvatima i ostalima koji to žele prihvatiti treba pohvaliti, posebno ako se uzme u obzir da postoje župe u Bačkoj u kojima osjetljivost prema jezičnim skupinama koje su u ovako velikoj manjini nije uvijek na zavidnoj razini. Hrvati, naglašava to i Franjo Štuban, to iznimno cijene i na tome su zahvalni.

M. Tucakov

Naši gospodarstvenici (XXXII.)

Od radionice do pogona

Bojan Baraković pokraj mehaničke sijačice za sjetvu uskorednih kultura

Zanatska radnja oca i sina Lazara i Bojana Barakovića vremenom je izrasla u poduzeće čiji su proizvodi danas prepoznati na regionalnom tržištu, ali i šire

I sprva zanatska radnja koja je vremenom izrasla u poduzeće s tridesetak uposlenih, *Agria* iz Subotice postoji više od tri desetljeća i na tržištu je prepoznatljiva po proizvodnji poljoprivredne mehanizacije. Osnovali su je **Barakovići**, otac **Lazar** i sin **Bojan**, koji danas vodi poduzeće. Svojim dugogodišnjim radom *Agria* je stekla veliko iskustvo u ovom poslu, a njihov cilj je ponuditi kvalitetnu, jednostavnu, cjenovno pristupačnu mehanizaciju i time olakšati i unaprijediti poljoprivrednu proizvodnju.

A sve je počelo još 1988. s već spomenutom zanatskom radnjom u njihovoj obiteljskoj kući u Malom Bajmoku, u kojoj su pravili strojeve za postavljanje folije i sjetvu kukuruza i suncokreta pod folijom. Proširenjem poslovanja, *Agria* 1993. prerasta u poduzeće (privredno društvo), te svoj profil okreće k izradi strojar-skih dijelova. Idući u smjeru proizvodnje vlastitih poljoprivrednih strojeva, u godinama koje slijede, *Agria* vrši konstantna ulaganja u opremu, njihova radionica prerasta u pogon. Razvoj poduzeća podrazumijevao je nabavu nove opreme (manualne su zamijenili kompjutorski kontrolirani strojevi – CNC), svladavanje novih tehnologija i povećavanje broja i stručnosti zaposlenih. Danas imaju nekoliko pogona na Bajskom putu ukupne površine 1.500 četvornih metara, pokraj kojih trenutno niče još jedan veličine preko 600 četvornih metara.

Tri modela sijačica

Kako ističe direktor poduzeća Bojan Baraković, *Agria* je fokusirana na proizvodnju sijačica. U pitanju su tri modela: pneumatska sijačica za širokoredne kulture (kukuruz, soja, suncokret, šećerna repica...), pneumatska sijačica za sitna sjemenja (luk, mrkva, pastrnjak...) i mehanička sijačica za pšenicu, uljanu repicu, lucerku ili soju. Također, imaju i sijačicu koja polaže zrno u zemlju bez prethodnog oranja čime se pojednostavljuje sjetva i osigurava određena ušteda, ali se ovaj model slabije prodaje.

Tržište im je kompletna bivša Jugoslavija, Mađarska, Austrija, zemlje bivšeg SSSR-a (Ukrajina, Bjelorusija, Kazahstan, Uzbekistan), Francu-

Pokrovitelji

Agria je poznata i kao sponzor manifestacija koje organiziraju hrvatske udruge iz Subotice. Pokrovitelji su *Dužijance*, a njihovi uposlenici održavaju stare poljoprivredne strojeve koji se prikazuju na *Takmičenju risara*. Također, sponzori su *Festivala bunjevački pisama*, *Hosana festa*, *Velikog prela*, a bili su sponzori i neka-danšnjeg *Prela Pučke kasine 1878*.

Nagrade

Tijekom proteklih godina *Agria* je osvojila nagrade na Međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu (Plaketa za novitet mehanizacije 2004., Zlatna plaketa 2008.) kao i godišnju nagradu Regionalne gospodarske komore Subotice 2008. godine.

U pogonu: proizvodnja pneumatske sijačice za sjetvu povrća

ska. Redovito izlažu na Međunarodnom poljoprivrednom sajmu u Novom Sadu, a izlagali su i na sajmovima u inozemstvu: Rusiji (Krasnodar), Mađarskoj (Budimpešta i Pečuh), Uzbekistanu (Taškent), Kazahstanu (Astana), Njemačkoj (Hannover), Českoj (Brno), Hrvatskoj (Osijek, Bjelovar), Francuskoj...

»U marketing se mora ulagati, biti prisutan na sajmovima, širiti krug partnera. Prošle smo godine u siječnju sudjelovali na specijaliziranom sajmu za povrtlare u Angersu, u Francuskoj. Imamo zastupnika u sjeverozapadnoj Francuskoj koji je redovni kupac«, objašnjava Baraković.

Jaka konkurencija

Broj godišnje proizvedenih strojeva varira, od 150 do 250 raznih jedinica. Rade i remont, ali dosta nerado, jer im to, kako napominje naš sugovornik, nije isplativo.

Cijene njihovih strojeva su od 2,5 tisuće do 12-13 tisuća eura, ovisno od opreme i veličine. Iako su u nekim segmentima njihovi proizvodi inovativni i specifični, konkurencija im je, kako ističe Baraković, jako velika.

»Carine ne postoje, kako mi izvozimo, tako se može i uvesti. Tu se vodi vrlo teška tržišna utakmica. Mislim da bi država, kada daje poticaje za kupnju, trebala praviti razliku između domaćih i uvoznih proizvoda, potičući domaću proizvodnju. Recimo, ako je neki proizvod ekstra skup, poput stranog traktora od 100 tisuća eura gdje je subvencija 30 tisuća, izdvaja se znatno više novca nego za naše strojeve, koji su znatno jeftiniji, te je i iznos subvencije u mnogome manji. Ne znam je li to s pravne strane moguće. Ima dosta poduzeća koja se kod nas bave proizvodnjom opreme za poljoprivredu, mislim da bi se moji kolege složile sa mnom«, kaže naš sugovornik.

Premda je njihovo poduzeće koristilo državne subvencije, Baraković tvrdi kako je to komplicirana tema.

»Naše poduzeće je davno odustalo od toga, sad su se uvjeti možda malo promijenili. Recimo, imali smo situaciju da kada smo htjeli poticaj za izlaganje na međunarodnim izložbama, rok za predaju dokumentacije je bio deset dana. A da bismo pripremili svu potrebnu dokumentaciju trebalo nam je više od deset dana, recimo za potvrdu od porezne uprave da nismo dužni porez, rok je bio četrnaest dana. Neću reći da je to tako možda bilo namjerno, ali se dalo pomisliti na to«, priča Baraković.

Na tragu fondacije *Prosperitati*, koja pomaže mađarske gospodarstvenike u Vojvodini, postoji ideja da se sličan projekt uspo-

stavi kao poticaj gospodarstvenicima iz ovdašnje hrvatske zajednice. Baraković navodi kako je upoznat s tom idejom.

»To je veoma dobra ideja i zaista bismo voljeli da se realizira«, kaže on.

Kriza i prognoze

Pandemija koronavirusa koja nas je zadesila prije godinu dana, prilično je negativno utjecala i na poslovanje *Agrie*.

»Moje je viđenje da je korona negativno utjecala na sve, pa tako i na nas. Recimo, plan izvoza za Mađarsku, koji je bio manje-više dogovoren, prošle godine nam je ostvaren tek deset posto. Stala je trgovina, ljudi su se uplašili. Ali onda su nam se neke druge stvari otvorile, druge vrste usluga, tako da smo izgurali godinu. Opuštanja nije bilo, to nije bilo u planu ni pod razno«, kaže Baraković.

Kada su u pitanju planovi, naš sugovornik ističe:

»Teško je išta govoriti, mi sada planove radimo na sedam dana, takva je situacija. Konfuzno je tržište, došlo je do velikih potresa na tržištu sirovina, velikih skokova u cijeni repromaterijala, cijene struje... Zbog svega toga naši proizvodi su poskupili za 10 posto, mada je cijena čelika otišla za 20 posto. A kupci bi, naravno, voljeli da se cijena nije mijenjala«.

Baraković u šali dodaje kako poslovanje u uvjetima krize za njega nije ništa novo, jer je kod nas ozračje gotovo uvijek bilo takvo.

»Mi smo rođeni u krizi, preživjeli smo možda i neke gore situacije od ove, a možda će biti još gore. Baš kad je bila svjetska ekonomska kriza, mi smo ušli u investiciju kupnje opreme i izgradnje objekta, a da to tada nismo uradili, mi se vjerojatno sada ne bismo bavili ovim poslom. Ne bismo propali, ali bismo ostali na nekoj drugoj razini«, kaže Baraković.

I njih dotiče problem odljeva kvalificirane radne snage u inozemstvo. Po Barakovićevim riječima, to je problem koji traje već duže vrijeme. Suradnja sa srednjim školama i učenicima u tom kontekstu je dobra ideja, ali u praksi nije najbolje rješenje jer u tom aranžmanu, kako dodaje, poduzeća imaju obveze i troškove, ali ne i neke povlastice.

Kako je *Agria* obiteljsko poduzeće, upitan tko bi ga mogao naslijediti, baš kao što je i on naslijedio svojega oca Lazara, Bojan Baraković, uz osmijeh, na kraju razgovora kaže:

»To ne ide tako lako, to je nešto što se mora zavrijediti. Ja imam troje, moja sestra četvero djece. Četvero od njih je uposlono kod nas, mladi su, neiskusni, uče polako. Radimo na tome, vidjet ćemo...«.

D. B. P.

Obilježavanje 100. obljetnice rođenja prof. Bele Gabrića

SUBOTICA – U povodu 100. obljetnice rođenja istaknutog hrvatskog kulturnog djelatnika **Bele Gabrića** (10. ožujka 1921. – 4.

kolovoza 2001.), Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata u suradnji s Katoličkim društvom *Ivan Antunović*, župom sv. Roka u Subotici, Hrvatskom čitaonicom i Hrvatskim prosvjetnim društvom *Bela Gabrić* uz medijsko pokroviteljstvo NIU *Hrvatska riječ* započinje program posvećen ovom značajnom hrvatskom velikanu. Program počinje u srijedu, 10. ožujka, s početkom u 16.30 sati, na Kerskom groblju polaganjem cvijeća, a nastavlja se u 17.30 u crkvi sv. Roka u Subotici svetom misom za prof. Belu Gabrića. Program je prilagođen pandemijskim mjerama, a bit će nastavljen i tijekom ove godine, a u okviru programa *Godine novog preporoda*.

Bela Gabrić je rođen 10. ožujka 1921. godine na verušičkom salašu (nedaleko od Subotice), u poljodjelskoj obitelji **Laze i Marije**, rođ. **Tikvicki**. Radio je kao nastavnik materinjeg hrvatskog jezika, povijesti i ruskog jezika, kao bibliograf u subotičkoj Gradskoj knjižnici, a posebnu je pažnju posvetio književnom i istraživačkom radu vezanom za Hrvate u Bačkoj. Bio je žrtva sudskog procesa zbog svog nacionalnog identiteta.

Za zasluge na području duhovne kulture papa **Ivan Pavao II.** dodijelio mu je priznanje »Pro Ecclesia et Pontifice« (1990.), a za doprinos kulturnom životu Grada Subotice Skupština općine Subotice imenovala ga je počasnim građaninom Grada Subotice (2000.).

Kolokvij o banu Jelačiću

PETROVARADIN – LXVIII. znanstveni kolokvij s temom *Josip Jelačić Bužimski – hrvatski ban* bit će održan idućeg petka, 12. ožujka, u *Spomen-domu bana Josipa Jelačića* u Petrovaradinu (Ul. Strossmayerova 3), s početkom u 18 sati. Predavač će biti povjesničar mr. sc. **Dominik Deman**.

Josip Jelačić, hrvatski ban i general vojske Habzburške monarhije, rođen je u Petrovaradinu 16. listopada 1801. godine u podgrađu tvrđave gdje je njegov otac **Franjo** bio časnik. Nakon školovanja u prestižnoj Bečkoj akademiji *Terezianum* započeo je uspješnu vojničku i časničku karijeru koja je dosegla vrhunac u vrijeme revolucionarnih zbivanja 1848./49. godine. Tijekom ovih zbivanja borio se protiv mađarskih revolucionara predvođeni slavenske narode koji su ostali vjerni Bečkom dvoru. Istakao se i humanitarnim, kulturnim i prosvjetnim radom. Pisao je pjesme, pomagao je osnivanje zaklada, pomagao je crkvu. Dao je znatan doprinos osnivanju *Društva za povjesnicu Jugoslaven-sku*, proglašenju Zagrebačke nadbiskupije, kao i otvaranju Hrvatskog kazališta. U braku s groficom **Sofijom Stokau** imao je kći **Anicu** koja je rano preminula. Preminuo je i sahranjen je u

obiteljskoj grobnici u Zaprešiću u svibnju 1859. U Petrovaradinu je svečano obilježena stogodišnjica njegova rođenja, kao i dvjestogodišnjica. Jedna ulica i trg nosili su ime po njemu, a 2003. godine obnovljen je rad Hrvatskog kulturno prosvjetnog društva *Jelačić*. U hrvatskom narodu je ban posebno poštovan i omiljen usprkos proturječnim stavovima i vrjednovanjima njegovog lika i djela od povjesničara. Kolokvij će biti održan uz sve propisane protuepidemijske mjere!

Hrcko i Kužiš?!: Natječaj za poeziju i prozu

SUBOTICA – Dječji i omladinski časopisi *Hrcko* i *Kužiš?!* raspisali su natječaj za literarne radove pod sloganom: »Budi pisac, pjesnik budi / Nek riječi polete iz grudi, u sebi maštu probudi!«.

Radovi (pjesma, proza u obliku kratke priče) mogu biti pisani hrvatskim standardnim jezikom, te mjesnim hrvatskim govorima (bunjevačka i šokačka ikavica).

Pjesme ili priče šalju se na e-mailove: hrcko@hrvatskarijec.rs ili kuzis07@gmail.com.

Prvi rok za slanje radova je kraj školske godine, a drugi do 20. rujna 2021. godine.

Autori najboljih radova bit će nagrađeni na *Danima hrvatske knjige i riječi* – *danima Balinta Vujkova* u listopadu.

Čeka vas iznenađenje!

Uz svoj rad(ove) potrebno je poslati sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i mjesta, ime i prezime učitelja, nastavnika ili profesora (mentora).

Organizatori natječaja su: NIU *Hrvatska riječ*, Hrvatsko nacionalno vijeće, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatska čitaonica Subotica.

Poziv za Liru naivu 2021.

SUBOTICA – Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivan Kujundžić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović* Subotica upućuju poziv za devetnaesti susret hrvatskih pučkih pjesnika pod nazivom *Lira naiva 2021*.

Zainteresirani pjesnici trebaju poslati 3-5 svojih (neobjavljenih) pjesama koje mogu biti pisane standardnim hrvatskim jezikom ili ikavicom (bunjevačkom ili šokačkom), a bit će objavljene u zbirci. Pokrajinski susret pjesnika *Lira naiva 2021*. bit će održan 29. svibnja 2021. godine u Vajskoj.

Pjesme i prijavu (s kraćom biografijom te fotografijom/portret), u wordu treba poslati do 10. travnja 2021. na adresu: Hrvatska čitaonica, Bele Gabrića 21, 24000 Subotica ili putem elektroničke pošte na adresu: katarina.celikovic@gmail.com

Detaljnije informacije mogu se dobiti putem telefona broj +381/64-659/07/52.

Priređuje: Vladimir Nimčević

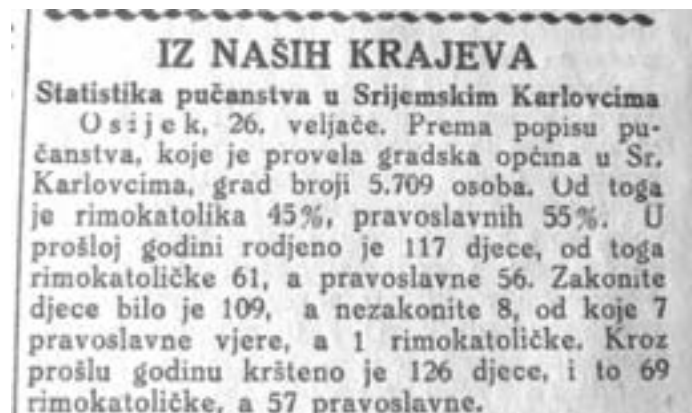
Is starog tiska

Bunjevačko-šokačke popijevke, maskirani ples HPD-a Neven

27. veljače 1931. – *Obzor* donosi rezultate popisa pučanstva u Srijemskim Karlovcima, kojeg je provela tamošnja gradska op-

slje predstave razvilo se veliko hrvatsko kolo, koje je trajalo sve do zore.

čina. Grad broji 5.709 osoba, od toga je rimokatolika 45 posto, a pravoslavnih 55 posto. Tijekom 1930. kršteno je 126 djece, 69 rimokatoličke, a 57 pravoslavne.

28. veljače 1919. – *Neven* piše da je Narodni savet u Novom Sadu održao veliku skupštinu na kojoj je odlučeno da će Bunjevc i Šokci u privremenom Narodnom predstavništvu predstavljati **Ivan Evetović**, **Blaško Rajić**, **Lajčo Budanović** i **Martin Matić**.

1. ožujka 1893. – *Neven* piše da je subotički gradonačelnik **Lazo Mamuzić** otputovao u Arco (danas u Italiji, Trentino). Zamjenjuje ga **Sredoje Đorđević**, prvi senator.

1. ožujka 1898. – *Neven* piše da je **Stipan Tumban**, župnik u Vajsci i Bođanima, promaknut na peštanskom sveučilištu u doktora crkvenog prava.

1. ožujka 1940. – *Subotičke novine* javljaju da je Društvo bačkih Hrvata objavilo dvije zbirke uglazbljenih pjesama svojih članova. Prvu zbirku, *Tri bunjevačko-šokačke popijevke*, čine tri pjesme: *Subotici* od **Petra Pekića**, *Suton* od **Ante Jaškića** i *Pisma risara* od **Alekse Kokića**, koje je uglazbio predsjednik društva **Josip Andrić**. Drugu zbirku, *Cincokrt*, čini istoimena pjesma, koja je izvedena na Bunjevačko-šokačkoj večeri održanoj u Zagrebu u jesen 1939. u dvorani Hrvatske žene. Pjesmu je uglazbio mladi skladatelj **Albe Vidaković**.

3. ožujka 1927. – *Neven* piše da je na prvi dan poklada ograna Seljačke sloge u Tavankutu, koji je osnovan 1926., priredio uspješno kazališnu predstavu *Ljenik protiv volje i Ljubica*. Na predstavi se sakupio narod iz Tavankuta, Čikerije i Mirgeša. Po-

4. ožujka 1894. – *Subotičke novine* pišu o pjesništvu **Ante Evetovića Miroljuba**, kojega uspoređuju sa starogrčkim pjesnikom **Tirtejom**.

4. ožujka 1906. – Vinkovački list *Cibalis* piše da prvi broj petrovaradinskog lista *Fruškogorac* »nije mogao izaći 1. ožujka, jer je državno odvjetništvo tražilo neke dokumente«.

4. ožujka 1919. – *Neven* piše da je **Dragoslav Đorđević**, profesor iz Beograda, šef subotičke vojne cenzure, zaručio **Maru Malagurski**, kćerku uglednog bunjevačkog prvaka zemljoposjednika, člana subotičke gradske Skupštine **Joške Malagurskog**.

4. ožujka 1930. – *Obzor* javlja da je 2. ožujka u svim prostorijama hotela *Zlatno jagnje* u Subotici održan maskirani ples HPD-a *Neven*. Za najljepšu masku je proglašena maska gospođice **Čović**, koja je bila kostimirana kao paunica. Za to je dobila lijep poklon od HPD-a *Neven*.

4. ožujka 1938. – *Subotičke novine* javljaju da hrvatski vjerski časopis *Glasnik Srca Isusova* piše o životu pokojne redovnice Družbe sestara milosrdnica **Leopoldine Čović** (1901. – 1926.), čiji srodnici žive u Subotici.

5. ožujka 1921. – *Subotičke novine* donose nekrolog o valpovačkom župniku **Anti Evetoviću** poznatijem pod pjesničkim imenom **Miroljub**.

5. ožujka 1921. – *Subotičke novine* pišu da je na izborima 28. studenoga 1920. uprava Gospodarskog kruga u Bajmaku podržala Bunjevačko-šokačku stranku. To se nije dopalo pristašama Demokratske stranke. Zato je kotarski načelnik, demokrat, dao zatvoriti Gospodarski krug i otvoriti prodemokratsku udrugu – Demokratsku kasinu. Veliki subotički župan **Dušan Manojlović** kao eksponent Demokratske stranke ništa nije poduzeo prigodom ovog nedemokratskog postupka.

Trilogija 50 – projekt HKC-a Bunjevačko kolo iz Subotice

Pomjeranje granica u prezentaciji folklora

Nakon devetodnevne uvertire, u ponedjeljak, 1. ožujka, u cijelosti je prikazan online projekt subotičkog HKC-a *Bunjevačko kolo* nazvan *Trilogija 50*. Prikazivan je na Youtube kanalu udruge te podijeljen preko njihove Facebook i Instagram stranice. U pitanju je virtualna zamjena za lanjski godišnji koncert njihovih folkloraša, koji je izostao zbog poznate epidemiološke situacije. Kako smo već pisali u najavi projekta, *Trilogija* je fokusirana na tri segmenta folklornoga nastupa (boja, zvuk, emocije), a u znaku je prošlogodišnjeg jubileja Centra – 50 godina postojanja i rada. Po tri koreografije iz repertoara HKC-a snimljene su za svaki od tri navedena segmenta, plus dvije bonus točke. Ukupno sat vremena i dvije minute programa. Da je koncert održan uživo, zasigurno do izražaja ne bi došlo ono što bi se sada moglo promatrati kao najjači dojam *Trilogije 50*, a to je pomjeranje granica u prezentaciji folklora, barem kada su u pitanju ovdašnji Hrvati. Sasvim dostojno jubileja.

Idejni tvorac ovoga projekta i voditelj Folklornog odjela HKC-a *Bunjevačko kolo* **Marin Jaramazović** kaže kako je zadovoljan brojem dosadašnjih pregleda te komentarima na društvenim mrežama.

»Ima i nekih grešaka, ali sam generalno zadovoljan onim što smo uspjeli uraditi. Projekt smo snimali tri mjeseca, s nekim prekidima. Smatram da trebamo ići

naprijed u prezentaciji folklora, izaći iz dosadašnjih okvira. Publika to traži. Nismo 'skrnavili' tradiciju već smo joj dali dodatnu notu. Nastupilo je oko 150 sudionika, skupa s glazbenicima, a naši članovi su kroz ovaj projekt pokazali i neke svoje druge talente«, kaže Jaramazović.

I zaista, tko je činio tim zaslužan za ovakvo audio-vizualno ostvarenje? Za scenografiju i svjetla bio je zadužen Marin Jaramazović, a na tom planu pomagali su mu **Krunoslav Piuković, Matija Temunović, Matej Budinčević i Antun Nađ Kanás**. Strukovna odgovateljica za tradicijske igre **Senka Horvat** bila je suradnica u ovome

projektu: osmislila je koreografije koje su izveli najmlađi, a skupa s **Gordanom Cvijin** pomagala je curama oko frizura i oblačenja. Da bi nošnje bile uredne i pripremljene, pobrinula se **Ružica Šimić**. Glazbenici iz HKC-a su za potrebe projekta nasnimili matrice koje su sada ostale u arhivi Centra. Tonski snimatelj bio je **Davor Ševčić**, a aranžmane su radili **Luka Sudarević** i **Lucija Vukov**.

Za video snimanje i montažu bili su angažirani **Goran Majlat** i **Ivan Jaramazović**. Društvene mreže administrirali su **Marin Piuković** (Facebook) i **Anja Borović** (Instagram), a snimanje je fotografirao **Oliver Kovač**.

Folkloristi su nastupali bez publike i pljeska, a snimanja su podrazumijevala izvođenje iste koreografije po nekoliko puta.

Koordinator projekta Marin Piuković smatra kako *Trilogija 50* nije samo projekt virtualnog koncerta već mnogo više.

»Projekt je to koji je skupio mlade, koji je privukao novu publiku, bio okidač da se netko odluči za bavljenje tradicijskom kulturom. Projekt je ovo koji je sve nas potaknuo da radimo i budemo maksimalno profesionalni u onome što radimo. Vidjeli smo da udruženi možemo mnogo, spremni smo na pomjeranje granica«, kaže Piuković.

Sutra (subota, 6. ožujka) u 20 sati bit će prikazan i trominutni klip *Iza scene* koji govori o tomu kako je izgledalo snimanje ovog zanimljivog projekta. Ukoliko ih niste pogledali u premijernom terminu, sve snimke pojedinačno, kao i integralnu verziju *Trilogije 50*, možete naći na Youtube kanalu HKC-a *Bunjevačko kolo* Subotica.

D. B. P.

U Novom Sadu predstavljena zbirka pjesama *A ča* Mladena Franje Nikšića

ČAKAVICA – govor najbliži srcu

Knjiga poezije **Mladena Franje Nikšića** *A ča* predstavljena je 27. veljače u dvorani kulturnog centra *Bonaventurium*, u okviru franjevačke kuće u Novom Sadu. Večer je organizirao Književni klub novosadskog HKUPD-a *Stanislav Prepek*.

Uz autora, njegove pjesme ovom prigodom čitali su **Ana Marija Kaluđerović** i **Bosiljko Kostić**. Zbirku *A ča*, objavljenu prošle godine u nakladi *Prepeka*, uredila je književna kritičarka **Dragana Todosreskov**. Zanimljivost knjige je da je napisana na čakavici. Iako već jako dugo živi u Vojvodini, Nikšićev istinski zavičaj je Sušak, Istra, Hrvatsko primorje, a govor kojim se najbolje izražava i koji mu je najbliži srcu jest upravo čakavica.

»Standardizacijom jezika i migracijama s periferija ka gradovima nestaju narječja i govori. To je proces koji se odvija u isti mah i u Istri i u selima u Banatu. Zato su autori koji čuvaju govor izuzetno dragocjeni«, kazala je Todosreskov.

Govoreći o zbirci, ocijenila je kako Nikšića okupira ljubav kojoj pristupa na gotovo mladalački način. »Nikšić pjeva na 'trubadurski' način – promatra voljenu s prostorne distance, a ljubav se ne ostvaruje tjelesno nego je više riječ o idealizaciji žene, njezine figure, ljubavi same. To možemo prepoznati u stihovima u kojima se lirsko 'ja' izjednačuje s ljubavlju. Ukoliko je nema, postaje besmisleno postojanje ne samo lirske nego i svakog bića. Karakteristično je za Nikšića da je duh ljubavi i voljene osobe dan posve diskretno, ali s elementima ponekog nagovještaja događaja koji se trebaju odigrati (...) Prolaznost života i obiteljske

teme, sve što se vezuje za ranu mladost pjesnika, našlo je mjesta u njegovoj poeziji. Na upečatljiv način, leksički bogat, Nikšić nam ilustrira dio svojeg života«, kazala je Todosreskov zaključivši kako Nikšić zaslužuje pozornost u kontekstu hrvatske poezije na našim prostorima.

Mladen Franjo Nikšić ili Deda – kako ga zovu kolege novosadski pjesnici – vedro živi sredinu desetog desetljeća svojega života. Pjesnički se izražava već dugo. Ovo mu je peta zbirka poezije. Poznat je i po crtežima. Van sebi svojstvenoga, ushićenoga, recitiranja poezije gotovo uopće ne priča jer – sve kaže upravo stihovima. Takvoga su ga sreli, obradovali mu se i obradovali ga i ovom prigodom njegovi čitatelji.

M. T.

»Godine novog preporoda«: 300 godina od rođenja Martina Parčetića, prvog somborskog gradonačelnika (I.)

Rano prisustvo Hrvata u Somboru

Pad središnjeg teritorija Ugarske pod vlast Osmanlija imao je višestruke posljedice po njegov daljnji povijesni razvoj, napose se odrazio na njegov etnički sastav. Slavensko stanovništvo, koje izvori bilježe već u 15. stoljeću, postaje sve dominantnije na ovom području

U godini kada obilježavamo 300. godišnjicu rođenja jedne krupne figure u povijesti bačkih Hrvata, prvog somborskog gradonačelnika **Martina Parčetića** (1721. – 1789.), jednog od najzaslužnijih ljudi za elibertaciju (oslobođenje) Sombora od županijske (plemičke) vlasti, odnosno za njegovo uzdizanje u rang slobodnog kraljevskog grada (17. veljače 1749.), vrijedi se prisjetiti i najranije povijesti Sombora i tamošnje zajednice Hrvata.

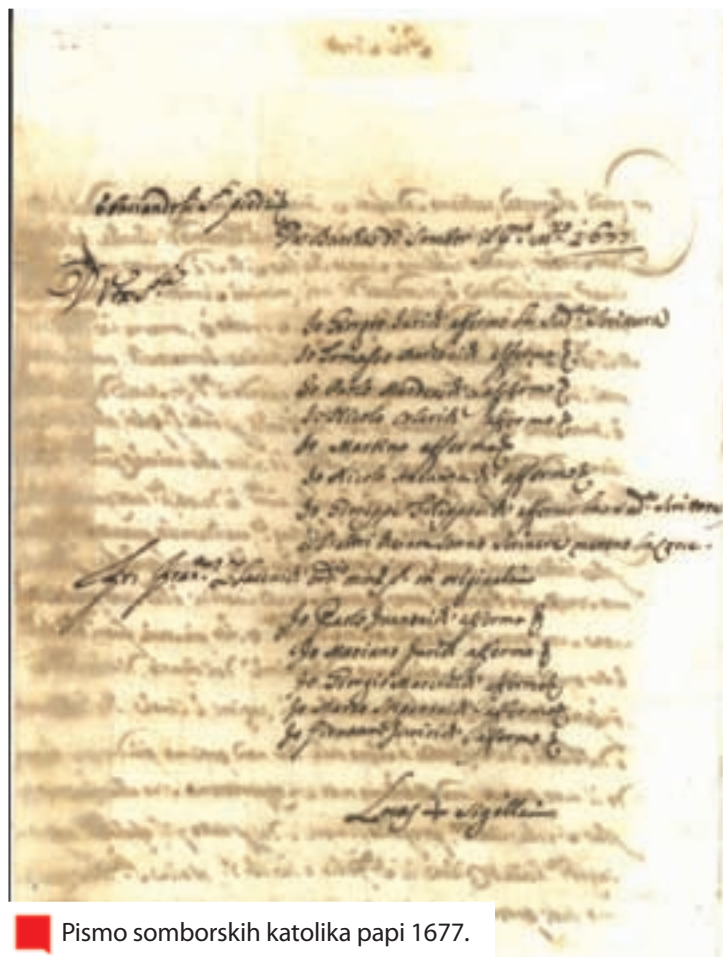
Rana povijest

Rana povijest Sombora usko je povezana uz Hrvate. Kao i mnogi gradovi u Panonskoj nizini, tako je Sombor razmjerno mlađeg nastanka. Nastao je kao tvrđa ugarske plemićke obitelji **Czobor**. Otuda se i javlja u izvorima kao Czobor Szentmihály, prema kojemu nazivu je vjerojatno nastao današnji naziv Sombor. Gradnju somborske tvrđe odobrio je i ugarski kralj **Matija Korvin** (1469. i 1473.), koji je pri donošenju takve odluke svakako imao u vidu obranu Ugarske od sve češćih turskih upada.

Međutim, nisu samo snažni zidovi davali Somboru obrambenu snagu nego i ljudi unutar njih. Čini se da je u svrhu vojno-strateškog snaženja Sombora pozivano stanovništvo iz Hrvatske. Profesor Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu **Mario Bara** je znanstvenoj javnosti ukazao na glagoljičku ispravu koju je hrvatski plemić **Grgur Horvatić** donio u okolici Sombora 1517. Međutim, Sombor je kao većina gradova južne Ugarske poslije Mohačke bitke 1526., koja je otvorila Turcima put sve do Beča, izgubio značenje obrambene točke. Konačno, poslije pada Budima 1541. potpao je pod Turke, koji su od njega stvorili sjedište nahije (podokrug).

Jačanje slavenskog sloja

Pad središnjeg teritorija Ugarske pod vlast Osmanlija imao je višestruke posljedice po njegov daljnji povijesni razvoj, napose se odrazio na njegov etnički sastav. Slavensko stanovništvo, koje izvori bilježe već u 15. stoljeću, postaje sve dominantnije na ovom području. Ugarski gradovi dobivaju slavensko obilježje. O tome svjedoče zapadni putopisci. Tako Talijan **Marco Antonio Pigafetta**, koji je primljen u audijenciju turskog paše u Budimu

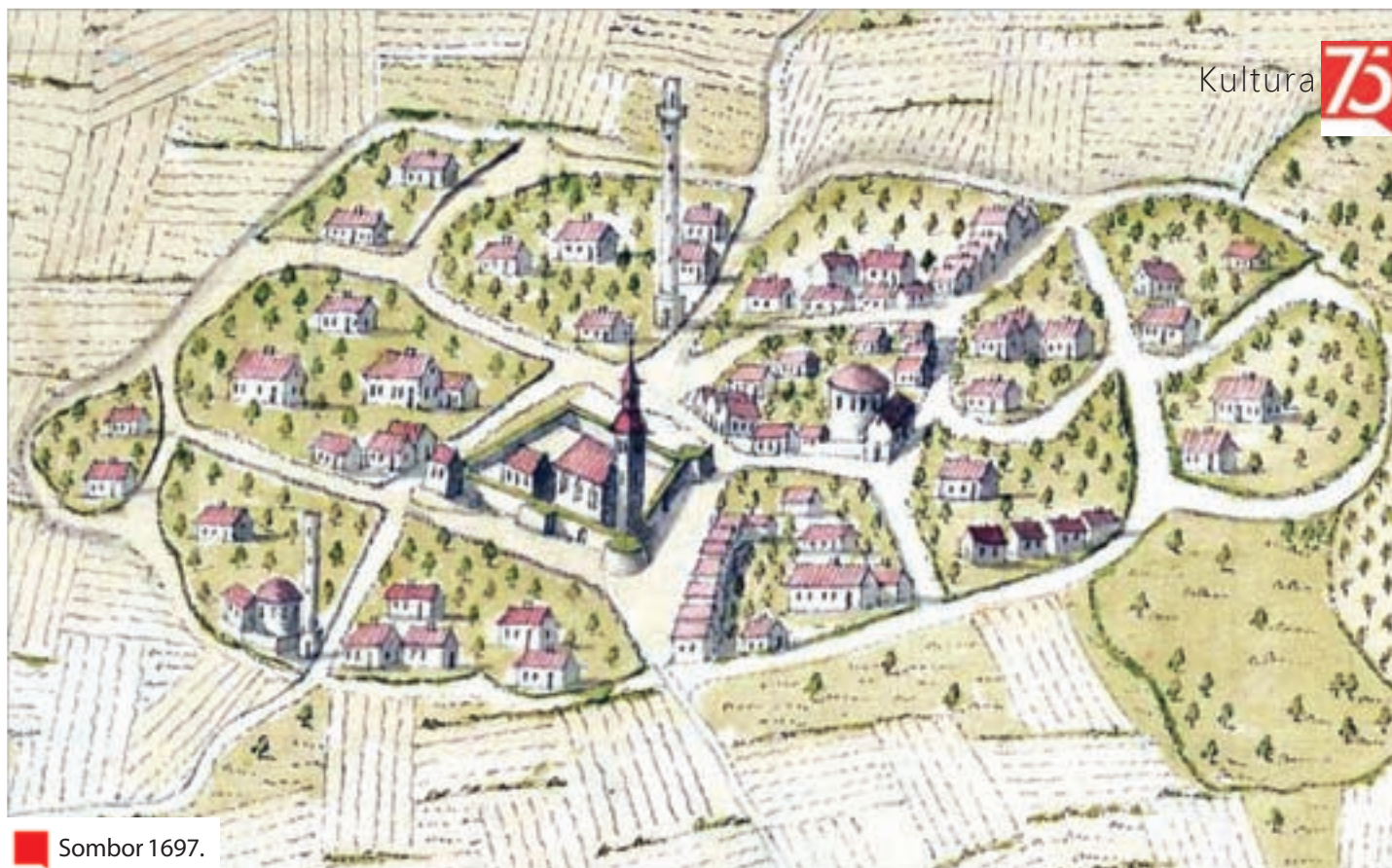

Pismo somborskih katolika papi 1677.

1567. piše: »Kada bismo htjeli, mogli bismo i bez tumača na hrvatskom (in crovato) raspravljati«. Turski teferi 1554., 1570., 1578., 1580.-1581. i 1590. potvrđuju znatno prisustvo nemuslimanskog stanovništva u predgrađu Sombora i široj okolici (Somborskoj nahiji), uglavnom Srba.

Snažniji hrvatski upliv

Tijekom Dugog rata (1591. – 1606.), vođenog između Turske i Austrije, stanovništvo Bačke se prorijedilo uslijed pustošenja Ta-

Sombor 1697.

tara, koji su boravili ondje kao pomoćne turske postrojbe. Turci radi repopulacije ratom opustošenog teritorija dovode Hrvate iz Hrvatskog primorja i Bosne i Hercegovine (uglavnom iz Kliškog sandžaka) kao raju (podređeno pučanstvo) ili pomoćne vojne postrojbe. Njihovo prisustvo sve se jače osjeća. Počinju utjecati na opće prilike u regiji.

Naime, Hrvati i Mađari su se opirali pokušajima obnovljene Pečke patrijaršije da ih potčine svojoj vlasti. Slali su izaslanike na dvor osmanskog sultana. Posljedično, sultan **Ahmed I.** izdao je 1615. ferman (zapovijed), u kojem uzima Hrvate i Mađare pod svoju zaštitu. Sultan naziva Hrvate Šokcima i napominje da su oni pučanstvo »latinske vjere«, čija je »sljedba od vjere Srba, Grka i Vlaha sasvim različita«. Ovaj ferman je poslan ne samo bosanskom beglerbegu **Ali-paši** i sudskim nadležnostima Bosanskoga pašaluka, nego i budimskom beglerbegu, koji ga je 1620. prosljedio somborskom kadiji (sucu) **Salihu Benu Šemsinu** i segedinskom kadiji **Derviš Mehmedu**. Dakle, razaslan je u sve osmanske provincije u kojima je bilo katolika.

Evlija Čelebi i vatikanski izvori

Turski putopisac **Evlija Čelebi**, koji je u službi osmanske diplomacije i pratnje visokih osmanskih službenika (kao npr. velikog vezira **Ahmeda-paše Čuprilića**) proputovao gotovo cijelo Osmansko carstvo, ostavio je nekoliko bilješki i o Somboru, u kojem se obreo 1665./66. Čelebi bilježi da u Somboru ima 200 radnji, 14 džamija, 2.000 viših i nižih kuća pokrivenih čeramidom. Osvrnuo se i na etnički sastav: »U cjelini, narod nije mađarski. To su vlaški nevjernici.« (Halkın hepsi Macar değıldir. Eflāk keferesidir). Iza sintagme »vlaški nevjernici« kriju se, naravno, Hrvati i Srbi.

Iz ovoga vremena su poznata imena nekih Hrvata iz okolice Sombora. Za tu okolnost treba zahvaliti vatikanskim arhivima, koji čuvaju svjedožbe o prilikama u području pod turskom vladavinom. Pismo katolika iz Baje, Bajmaka i Sombora papi od 10.

rujna 1668. potpisali su i **Pilip Ačia** i **Tomaš Garić** iz Sombora. Pismo katolika iz Sombora (da Bascha di Sombor) papi od 6. ožujka 1677. potpisali su **Đuro Jurić** (**Giorgio Jurich**), **Tomo Marković** (**Tomasso Marcovich**), **Pajo Mazdević** (**Paolo Masdevich**), **Nikola Kolarić** (**Nicolo Colarich**), **Martin** (**Martino**), **Nikola Antunović** (**Nicolo Antunovich**), **Josip Filipović** (**Gioseppe Filippo-vich**), **Pajo Ivanović** (**Paolo Ivanovich**), **Marijan Jurić** (**Mariano Jurich**), **Đuro Marković** (**Giorgio Marcovich**), **Marko Stipanović** (**Marco Stipanovich**) i **Ivan Juričić** (**Giovanni Juricich**).

Društveni položaj

Položaj Hrvata u segedinskom sandžaku je bio, jednostavno rečeno, nezavidan. Kao nemuslimansko potlačeno stanovništvo bili su opterećeni pristojbama i ostalim obvezama prema turskim vojnim i civilnim vlastima. Usprkos tome, turske vlasti im nisu mogle jamčiti sigurnost. Položaj im je utoliko bio teži što su pripadali katoličkoj crkvi, u kojoj su Turci vidjeli glavnu prepreku na osvajačkom putu u Europi. Tako se beogradski biskup **Matija Benlić** tuži papi 1664. kako Tatari gone katolike u Srijemu i Bačkoj, u Somboru i oko Pečuha. S druge pak strane, položaj Srba je bio nešto bolji, jer su uživali veću vjersku slobodu od katolika u Turskom carstvu.

Ipak, u takvim uvjetima Hrvati su se uspjeli gospodarski održati. Neki od njih posjedovali su zemlju, a neki su pak zakupljivali posjede turskih paša i begova. Postojao je viši sloj. Pojedine obitelji, kao primjerice **Markovići**, kasnije ugarski plemići, služile su pod Turcima kao martolosi. Drugim riječima, obnašali su policijsku službu, tj. bili su zaduženi za održavanje reda i suzbijanje hajdučije (razbojništva). Također su mogli pomagati turskim vlastima u sakupljanju pristojbi. Čini se da su se koncem 17. stoljeća osim Markovića istaknuli i **Parčetići**, koji će u 18. stoljeću dati prvog somborskog gradonačelnika Martina Parčetića, rodonačelnika plemenite obitelji Parčetić.

Vladimir Nimčević

Blagoslov i otvorenje prostorija biskupijskog pastoralnog centra Srijemske biskupije

Pastoral i medijsko predstavljanje biskupije

U prostorijama Biskupijskog ordinarijata Srijemske biskupije u Petrovaradinu 1. ožujka službeno su otvoreni uredi Biskupijskog pastoralnog centra i Tiskovnog ureda Srijemske biskupije.

Na ovaj svečani događaj okupili su se svećenici, predstavnici iz sva tri dekanata Srijemske biskupije, tajnica BPC-a i koordinatorica rada tiskovnog ureda **Ana Hodak**, te djelatnici Radio-televizije Vojvodina.

Prvi dio otvorenja obilježen je molitvom i pozdravnim riječima domaćina, dok su drugi dio činili blagoslov prostorija, te poziv i poticaji vlč. **Ivice Zrna**.

Okupivši se u crkvi Sveti Juraj mučenik, svećenici su u zajedništvu s biskupom izmolili molitvu trećeg časa, nakon čega je biskup Srijemske biskupije mons. **Đuro Gašparović** uputio pozdravnu riječ.

»S radošću i ponosom smo se okupili danas u Petrovaradinu, jer želimo uzveličati jedan lijepi i za nas značajni događaj. Blagoslovit ćemo i službeno pustiti u rad dva ureda koja su od velikog značenja za našu biskupiju. Prvi ured, Biskupijski pastoralni centar, ima zadaću pastoralne skrbi za područje cijele biskupije. Stoga je veoma važan, jer će nam iz njega dolaziti poticaji i smjernici za pastoralni život u našim župama. Drugi ured – tiskovni, nositelj je zadaće komunikacije s današnjim svijetom koji je uvelike obilježen medijima. Oba ureda su nam važna, obje djelatnosti su nam na ponos i blagoslov«, poručio je Gašparović.

Okupljene je pozdravio i koordinator rada Biskupijskog pastoralnog centra i ravnatelj Tiskovnog ureda Srijemske biskupije vlč. Ivica Zrno.

»Svjedoci smo povijesnog koraka koji činimo u našoj Srijemskoj biskupiji. Lijep nas je događaj sabrao na jednom mjestu, u prostorijama Biskupijskog ordinarijata u Petrovaradinu. Ovo su prvi koraci važnih tijela ili institucija unutar jedne biskupije. Danas zazivamo obilan Božji blagoslov na prostorije u kojima će biti smješteni Biskupijski pastoralni centar i Tiskovni ured Srijemske biskupije, koji se ubrajaju u kapilarne urede jedne biskupije. Gotovo se može reći kako je jedna biskupija bez ovoga centra bez života, jer nedostaje tijelo koje će pružiti pastoralne impulse, te na najizravniji način formirati cjeloviti pastoralni život biskupije. Tiskovni ured ima svoju svrhu pružati blagovre-

mene i validne informacije, te komunicirati sa svijetom medija. A u današnjem vremenu svjedočimo koliko su mediji važni«, kazao je među ostalim vlč. Zrno i dodao kako postojanje ovoga ureda ima svoju opravdanost u medijskom predstavljanju Biskupije i formiranju njezine slike.

Također je naglasio kako se ovim činom želi reći da bez Gospodina nećemo i ne želimo, te da jedino s Gospodinom možemo učiniti da djelatnost koja se vrši u ovim uredima bude na pomoć svećenicima, a na blagoslov povjerenim ljudima.

Nakon pozdravnih riječi, okupljeni su se uputili u prostorije ureda, koje je blagoslovio srijemski biskup Gašparović.

Na koncu je vlč. Ivica Zrno uputio kratku riječ okupljenima predstavljajući rad i viziju BPC-a i TU-a Srijemske biskupije, ističući kako je veoma važno da svi daju svoj doprinos, jer bez toga uredi će ostati samo uredi i neće ispunjavati svoj smisao.

H. R.

Korizmene meditacije u Subotici

Korizmena meditacija se održava svakoga utorka tijekom korizmenog vremena u prostorijama pastoralnog centra *Augustinianum*. Predavač je bibličar i glavni ispovjednik u subotičkoj katedrali vlč. dr. **Tivadar Fehér**. Teme o kojima će se govoriti u narednom periodu su: 9. ožujka meditacija ima naslov *Smije li se platiti porez caru?* (Mt 22, 15-22), sljedeća meditacija, 16. ožujka ima temu *Ljubiš li me...* (Iv 21, 15-19), a posljednja meditacija predviđena je za 23. ožujka na temu *Lazarovo uskrsnuće* (Iv 11, 1-44). Korizmene meditacije počinju u 18.30 sati.

Inicijativa 40 dana za život

Inicijativa *40 dana za život* u Novom Sadu okupila je mlade vjernike koji svakoga dana mole ispred Klinike za ginekologiju i akušerstvo Kliničkog centra Vojvodine. Svi oni koji žele mogu se priključiti ovome molitvenom bdijenju svakoga dana od 6.30 do 9.30 sati. Svakoga četvrtka s početkom u 11.30 sati može se poslušati emisija *Dnevnik Inicijative 40 dana za život* na valovinu Radio Marije, koju uređuje i vodi **Nikoleta Malenić**.

U susret blagdanima

- 5. ožujka – Teofil, Vedran
- 7. ožujka – 3. korizmena nedjelja (Bezimena)
- 8. ožujka – Ivan od Boga
- 9. ožujka – Franciska Rimska
- 10. ožujka – Emil
- 12. ožujka – Maksimilijan
- 14. ožujka – 4. korizmena nedjelja (Sredoposna)
- 19. ožujka – sv. Josip

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Mudrost ili ludost

Ukorizmi su naše pobožnosti i molitve usmjerene na Kristov križ. No, je li on za nas simbol Božje mudrosti i moći ili smo za boravili razmišljati o njegovom značenju?

Sveti Pavao nas u samo nekoliko redaka svoje Poslanice Korinćanima (usp. 1Kor 1,22-25) podsjeća što je za nas Križ, te opominje kako ga lako, povedeni svijetom, možemo obezvrijediti i zanemariti.

Najveći dokaz i najveća mudrost

Pavao piše: »Židovi znake ištu i Grci mudrost traže, a mi propovijedamo Krista rassetoga« (1Kor 1,22-23). Židovi su bili narod kojem se Bog u povijesti objavio brojnim znakovima i čudima. I kada su bili nesigurni, oni su od Boga zahtijevali znakove. Nisu do njega dolazili misaonim postupcima nego opipljivim dokazima njegove prisutnosti. Zato su i od obećanog Mesije očekivali znakove koji bi potvrdili njegov identitet, jer svako odsustvo znaka za njih je značilo i odsustvo Božje prisutnosti. S druge strane, Grci su puno polagali na mudrost, odnosno filozofiju, koje su i kolijevka. Da bi netko zavrjedio njihovo poštovanje morao je biti izvanredan filozof. U tom svjetlu su procjenjivali naviještenog Mesiju, Spasitelja i njegovu radosnu vijest. Među modernim vjernicima ima i »Židova i Grka«. I mi stalno tražimo znakove njegove prisutnosti, i to uglavnom onakve znakove kakve mi mislimo da trebaju biti. U opasnosti smo da nedostatak znakova okarakteriziramo kao Božje odsustvo, bez obzira što smo učeni i stalno slušamo da je Bog uvijek s nama i sve vidi. S druge strane, stalno patimo od neke »mudrosti«. Sve što govorimo i slušamo mora zvučati »mudro«, pa tako i naviještamo Krista. I tako naš »mudar« navještaj postane naporan i besmislen, za ljude odbijajući. A jedino što je važno jest Kristov križ, kao što Pavao kaže. On je znak koji tražimo, on je i mudrost kojoj težimo. Koji znak Božje prisutnosti može biti veći od križa na kojem je Bog umro iz ljubavi prema čovjeku? Zar će nas poslije toga prepustiti samima sebi ili će bdjeti uz nas? Ima li mudrijeg navještaja od toga približiti istinu križa svakome, potruditi se da svatko razumije Božju ljubav križem dokazanu? I kad tako počnemo razmišljati, shvatimo da sve naše filozofije i sva naša traganja završavaju u križu Kristovom. On je najveći dokaz i najveća mudrost.

Snaga i mudrost u ludosti i slabosti

Kristov križ jednima je sablazan, jednima je ludost, a pozvanima mudrost i snaga (usp. 1Kor 1, 24), kaže sv. Pavao. Tko su ti pozvani? Oni koji su susreli Krista na bilo koji način, koji su bez prethodnih predrasuda i očekivanja poslušali navještaj i svjedočanstvo, koji su dopustili da Krist dotakne njihovo srce. I Židovi i Grci, Isusovi i Pavlovi suvremenici bili su puni predrasuda. Imali su svoje već uvriježene slike Mesije i Boga u koje se križ nikako nije uklapao. No, Bog je daleko više od onoga što čovjek može očekivati i zamisliti. Predodžbe nam samo zamagljuje pogled na Spasitelja i u opasnosti smo da ga ne prepoznamo i odbacimo, kao što se njegovim suvremenikima dogodilo. No, nemojmo ih osuđivati, kad smo i sami takvi. I mi pokušavamo Boga smjestiti u neke okvire i pripisati mu svojstva koja mi smatramo da treba imati. To nas često dovodi u situaciju da postanemo očajni, da nam vjera malaksa, jer ne prepoznamo u svome životu onakvoga Boga kakvoga smo zamislili. No, vjera nije zamišljanje Boga, ona je potpuno povjerenje u Boga. Mi se možemo nečemu nadati i nešto željeti, ali ne smijemo Boga uvjetovati nego prepustiti svoj život njemu. Tada ćemo prepoznati njegovu prisutnost, čak i ako se bude očitovao na neočekivani način, možda i suprotno onome što smo zamišljali.

»Lûdo Božje mudrije je od ljudi i slabo Božje jače je od ljudi« (1Kor 1,25). Ove nas riječi hrabre da ostavimo sva svoja očekivanja i potpuno se predamo u ruke volji Božjoj. On, Stvoritelj i Spasitelj, gleda na sve iz vječnosti, on u svojoj ruci drži ovaj naš svijet, te zna što nama i svijetu treba i kako će djelovati. Mi vidimo samo djelić stvarnosti, a ni njega ne možemo sagledati u potpunosti, jer gledamo iz svoga ograničenoga kuta. Zato nemojmo ograničavati Boga u svoje ograničenosti nego mu iskreno vjerujemo.

Na kraju, nemojmo se plašiti onih koji će nas zbog naše vjere optužiti za ludost i slabost. Oni još uvijek nisu spoznali Božju mudrost i snagu, još uvijek su zarobljeni u svoje ljudske ograničenosti. A kada Krist dotakne njihovo srce, postat će možda i »slabiji i luđi« od onih koje su za to optuživali.

Stari zanati – pećar

Posla ima – majstora nema

S ovim zanatom bračni par Tikvicki obišao je brojna mjesta, od Subotice i okolice, Bajmaka, Sivca, Begeča, Novog Sada pa do Šapca, a na popisu stoji povelika brojka od 1.700 sazidanih peći

Ako ste ikada zavirili u naš podlistak *Hrcko*, na posljednjoj stranici mogli ste uočiti strip koji već više od sedamdeset brojeva crta **Petar Tikvicki**. Dugogodišnji suradnik po struci strojarSKI tehničar, uposlen u *Mlekari Subotica*, je u duši umjetnik, po hobbiju sportaš, a po zanatu – pećar.

Ovoga puta s njim i njegovom suprugom **Valerijom** razgovarali smo upravo o ovome starom zanatu, te smo tako skupa »pretresli« proteklih 25 godina koliko se njime bavi. Neviđena evidencija i brojne fotografije izdanih kaljevih peći dio su za divljenje, ali krenimo redom.

Partneri i u poslu

Ovim zanatom Petar Tikvicki se počeo baviti još 1996. godine, kada je prvi put pretresao svoju peć. No, tome je prethodilo upoznavanje sa zanatom.

»Bili smo podstanari i u kući u kojoj smo živjeli je bila kaljeva peć, koja je zahtijevala pretresanje. Nakon prve, koja se pokazala dobrom, uradio sam i sljedeće dvije, pa zatim kod mojih roditelja na salašu u Žedniku. Nakon toga radio sam na Bikovu i to se nekako pročulo. Već tada nije bilo puno

majstora koji su radili ovaj zanat, a kad se nađeš u nekom selu ili manjem mjestu, to se odmah raščuje, osobito ako je vlasnik zadovoljan. Tako sam u Novom Žedniku radio valjda u svakoj kući«, prisjeća se Tikvicki svojih početaka.

Svemu ovome poseban ton daje činjenica da se našem sugovorniku pridružila i njegova supruga Valerija, koja mu je desna ruka, ne samo u kući, nego i u poslu.

»Uvijek sam radio u smjenama, i tako već 35 godina i kada dođem kući, uzmem alat i na privatni posao. Nismo se ni viđali. Kada je kći **Sladana** već malo narasla jednoga dana mi je supruga rekla: *Idem i ja s tobom raditi* i tako smo počeli. Zapravo, uvijek su majstori imali pomoćnika, a ja već 15 godina imam pomoćnicu«, kaže kroz smijeh Tikvicki i pojašnjava kako mu je nekad za jednu peć trebalo dva dana, a sada uz pomoć supruge posao završe za jedan, ako se radi o nekoj klasičnoj peći.

Glavni majstor je Petar, a Valerija je pomoćnik, ali i knjigovođa pa i direktorica.

»Valerija zna moje smjene na poslu i onda temeljem toga raspoređuje posao. Kompletanu evidenciju vodi o svakom urađenom poslu«, priča nam Petar, a Valerija nadodaje: »Kod mene je kao u banci – sve

je na papiru. Kad mušterija pozove, uzimam podatke: ime, prezime, broj telefona, adresu, kolika je peć i kad je rađena. Tako danas znam svaku urađenu peć i ne samo na papiru, nego i kada vidim sliku. Nisam odmah na početku tako strogo vodila evidenciju, ali se vremenom ispostavilo da je tako puno bolje. U svakom momentu znam kada je i što rađeno i koja će peć zahtijevati čišćenje, a koja će se morati pretresati. Zna biti situacija da ljudi pozovu i kažu da im treba pretresti peć, ali kad vidim da je to rađeno u neko skorije vrijeme onda već znamo da je vjerojatno potrebno samo čišćenje, koje zahtijeva puno manje vremena i posla. Nama to nikako nije svejedno», priča Valerija, a Petar se prisjeća: »Kad mi se dogodilo da sam počeo zakazivati različiti posao u isti dan ili još gore u isto vrijeme, onda je žena preuzela zakazivanja. Tako je bila situacija da me je pozvao čovjek da se dogovori kada možemo kod njega raditi, a ja sam mu rekao da ne znam detalje i da sam ja samo radnik, te da mora zvati direktoricu, pa što ona kaže ja ću uraditi«, priča kroz smijeh Petar i dodaje: »I onda se moja direktorica pojavi u radnom odijelu i radi skupa sa mnom.«

Dobra peć zahtijeva kvalitetu

Osim vođenja evidencije, Valerija i fizički odradi veliki posao.

»Moj dio posla je da zamijesim žutu zemlju, da ako nešto treba izrežem, da pripremim materijal potreban za rad. Sada smo se već uhodali i namjestili, a bilo je dana kada smo znali doći kući premoreni, tako da ni ruke nismo mogli pomjeriti, ali ja se toga ne sramim. Postavili smo neke svoje standarde, te tako preko zime radimo samo čišćenje peći, a naša sezona počinje poslije blagdana sv. Josipa i traje do sv. Kate. Prije 15 godina ljudi su izbacivali kaljeve peći. Ne prodavali, nego doslovno izbacivali, a posljednje dvije-tri godine ih isti kupuju i vraćaju nazad. Imamo krug stalnih mušterija, kod kojih održavamo peći i po 10-15 godina. One ulaze u naš takozvani bubanj za besplatno čišćenje peći, koje odradimo 4-5 na godinu. Ljudi se čude tome, ali to je naš dar stalnim mušterijama«, priča Valerija.

U alat koji koriste spadaju: šrafcižeri, špakle, fleks, bušilica, cirkular, mikser za miješanje žute zemlje, stare žlice za juhu na koje se napravi produžetak (koriste se za čišćenje) i još po koji što kad zatreba. Peć se prvo cijela rastavi, te se pregledaju svi njeni dijelovi i zamijene potrebni. Kreće se od postolja, pa se zida do takozvanog *vinca* i naposljetku idu poklopici.

Po riječima sugovornika, dobra peć ovisi od kvalitetnog materijala u koji spadaju šamotne cigle, ploče, biber crijep, rešetke, vrata, dimnjače (cug).

»Svi potrebni dijelovi se i danas mogu kupiti u drvarama ili specijaliziranim radnjama, ali nažalost kvaliteta nije kao nekad. Imali smo slučajeva gdje smo pretresali peći nakon trideset godina gdje su šamotne cigle u boljem stanju nego neke nove. Poanta cijele priče je da peć drži toplotu, a ona će je držati ako je u njoj kvalitetan materijal i dobro odrađen posao«, pojašnjava Valerija.

Brojke koje potvrđuju kvalitetu

Nove peći se i danas prave i zidaju, no, tržište je prilično suženo. Tako se po narudžbi peći rade u Subotici – SZR *Kujundžić i sinovi*, te u Beogradu u zanatskoj radnji *Dva kalja*.

Nekada su kvalitetne peći zahtijevale da se uz redovito održavanje pretresu svakih 12-15 godina, ali danas je situacija drugačija te peći izdrže 10 do najviše 12 godina. Čišćenje se preporučuje nakon tri-četiri sezone grijanja, ali ovisi od toga što se loži.

S ovim zanatom bračni par Tikvicki obišao je brojna mjesta, od Subotice i okolice, Bajmaka, Sivca, Begeča, Novog Sada pa do Šapca, a na popisu stoji povelika brojka od 1.700 sazidanih peći.

»Da mi je netko prije trideset godina rekao da ću se baviti ovim zanatom i da ću ostati u tom, sigurno mu ne bih vjerovao. Činjenica je da više nema ljudi koji se bave ovim poslom, pa smo mi prebukurani. No, danas već mogu birati koji ću posao raditi. Postavili smo neke standarde, i ili ću tako raditi ili nikako, ali kad uradim, stojim iza toga. Godišnje uđemo u oko 120 kuća, što za čišćenje, što za zidanje. Iako ima svega, moram istaknuti kako smo najviše imali pozitivnog iskustva«, kaže Petar.

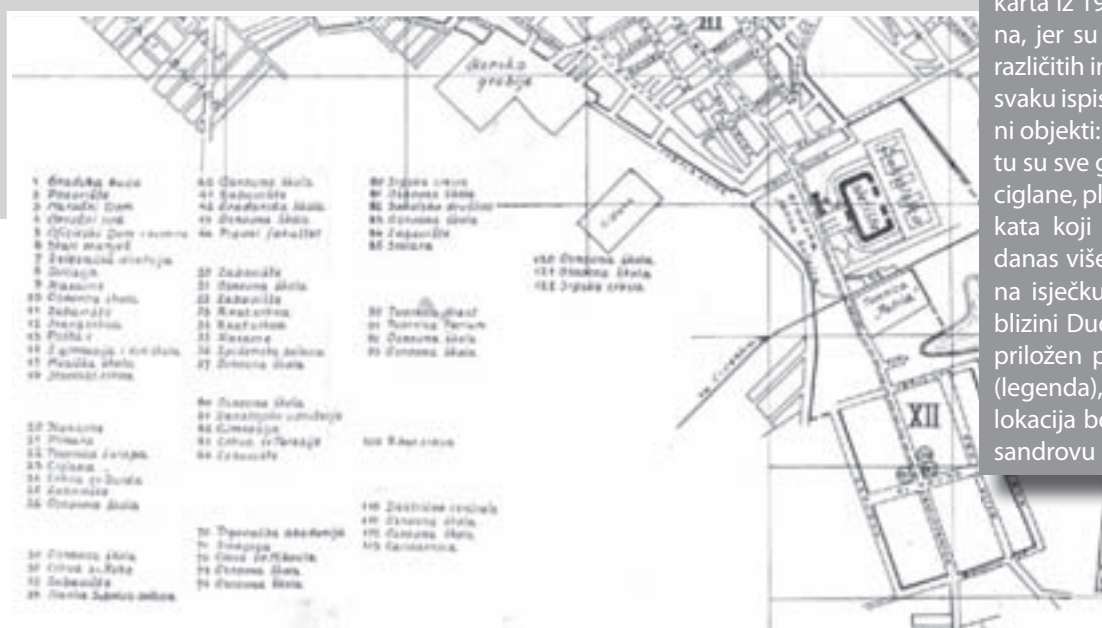
Tijekom proteklih godina izradili su i nekoliko *parasničkih* peći koje zahtijevaju dodatni posao i angažman, jer se sve zida kao nekada, te se time više ne bave. Također imali su slučajeva i da je peć bilo potrebno sazidati u svinjcu, pilićarniku, kao i kod ptica, ali i da su pravili kaljevu peć koja grije na struju ili služi za dekoraciju.

Pitali smo ih i za cijenu kaljevih peći, te tako saznali da se cijena za polovne peći kreće od 50 do 250 eura, ovisno o kvaliteti. Stilске peći se znaju kretati i oko 400 eura, a nove se kreću od 500 eura pa na dalje.

Ž. Vukov

Zanimljiva karta nepoznatog autora

Karte stare Subotice izuzetno su interesantan segment fondova Povijesnog arhiva Grada, uz to često korišten, jer uz podatke iz sačuvanih dokumenata upravo pogled u nekadašnji raspored ulica i lokacije javnih institucija pruža jasniji uvid u povijest, odnosno u događanja i promjene u kojima nismo sudjevali. Među kartama iz različitih perioda postojanja Subotice, vrlo lijepih i informativnih, pogled privlači i jedna – bez potpisa. Čuva se u Kartografskoj zbirci Arhiva (F:3 3.2.1.25) pod nazivom »Ulična mreža Subotice 1936.« i, za razliku od većine drugih, njen autor je nepoznat, a mjesto gdje se upisuje kreator karte u ovom slučaju je prazno. Nepoznato je iz kojeg je razloga s ovog zanimljivog povijesnog dokumenta izostao ovaj vrlo važan podatak.

Za istraživače povijesti grada karte su jedan od nezaobilaznih i bitnih dokumenata – alata. Osim što pružaju cjelovit uvid u teritorij grada (a često i okolice), izvještavaju o nekadašnjim nazivima ulica, nadmorskim visinama pojedinih dijelova grada, lokaciji, a često i nazivu javnih institucija, prometnim trasama i drugim zanimljivostima. Ova, spomenuta karta iz 1936. godine izuzetno je informativna, jer su brojkama obilježene 122 lokacije različitih institucija, a onda u legendi karte za svaku ispisan naziv. Označeni su svi važni javni objekti: osim najpoznatijih u centru grada, tu su sve gradske škole, vrtići, crkve, vojarne, ciglane, plinara, svilara i drugo. Mnogih objekata koji su nekada imali važnu namjenu danas više nema: takav je slučaj sa svilarom na isječku karte obilježenom brojem 85, u blizini Dudove šume (gornja fotografija). Uz priložen popis označenih objekata na karti (legenda), vidi se izgled i položaj stadiona, lokacija bolnice i ulice i javni objekti u Aleksandrovu 1936. godine.

Andrija Kujundžić Čiča

Vjenčana fotografija **Julke Horvacki Palivuk** i **Andrije Kujundžića Čiče** snimljena je 1931. godine u Subotici. Već na prvi pogled vidi se, po odjevnoj svatovskoj kombinaciji mladenaca, gospodska urbana nota koja je u to vrijeme još uvijek posve neubičajena kod većine hrvatskobunjevačkih starosjedilaca ovih krajeva. Jer, mnogi bračni parovi su se još godinama kasnije vjenčavali u narodnim nošnjama i klasičnoj opravi ili naglašenim elementima folklornog odjevnog izričaja. Ali, junak naše priče, popularni nogometaš, nogometni sudac i trener, uz to još i vrsni atletičar, sudjelovao je kao član nogometne reprezentacije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca na Olimpijadi u Parizu 1924. godine i vidio svijeta. Djelić pariškog glamura donio je doma u svoj rodni grad i utkao ga u sretni trenutak ulaska u bračnu zajednicu s Julkom, inače bliskom rođakom **Martina Horvackog**, nogometaša i jednog od osnivača najstarijeg kluba u državi, NK *Bačka*. Ništa bez nogometa...

Jedan od najvećih u povijesti

Već sama činjenica kako je Andrija Kujundžić Čiča bio sudionikom Olimpijskih igara određuje ga kao jednog od najvećih igrača *Bačke* u njezinoj, sada već, 120 godina dugoj povijesti. Rođen u pretposljednjoj godini 19. vijeka (1899.) nogomet je počeo trenirati 1912. godine kao junior, a potom i kao igrač rezervnog sastava crveno-bijelih. Prvi službeni susret odigrao je, neposredno pred Prvi svjetski rat, 7. travnja 1914., protiv *Trgovačke omladine* u Somboru (7:1 za *Bačku* prim. a.), ali status prvotimca započeo je tri godine kasnije i zadržao ga suvereno sljedećih deset godina sve do kraja svoje uspješne aktivne nogometne karijere 1927. godine. Izuzev među vratnicama, bio je trenerima na raspolaganju po svim momčadskim pozicijama i zadaćama, ali najuspješniji je bio na poziciji desnog ili lijevog braniča s koje je dočekao i poziv u reprezentativnu vrstu. Imao je savršeni pregled igre, bio je izuzetno brz (jednom je istrčao 100 m za ono vrijeme odličnih 11,7 sekundi) i odlično je blokirao protivničke napadače. Iako je igrao u obrani, Čiča je bio više nego korektan nogometaš i nije podnosio grubu i prljavu igru nego je maksimalno negovao fair-play igru i gentlemenški odnos prema protivniku. Poslije, kao nogometni sudac, oštro je znao sankcionirati grubosti i svojim autoritetom držati disciplinu na terenu. Pored brojnih susreta u majici voljene *Bačke*, 1921. godine Čiča (kako su ga svi zvali) Kujundžić je debitirao za reprezentaciju kraljevine SHS protiv Čehoslovačke (1:6) u Pragu. Sljedeće godine igrao je i protiv Rumunjske (1:2), no unatoč porazima u oba susreta, prema pisanju tadašnjeg tiska, bio je jedan od najboljih u redovima svoje momčadi. Ipak, sudjelovanje na Olimpijadi u Parizu jamačno je kruna njegove nogometne karijere i ponos za grad Suboticu iz koje je 1901. godine i započelo organizirano bavljenje loptanjem na ovim prostorima.

Respektabilna svestranost

U uvodnom dijelu spomenuto je kako Andrija Kujundžić Čiča nije bio samo nogometaš nego i nadareni atletičar. Na nagovor **Ljudevita Vujković Lamića**, rodonačelnika subotičke atletike, sudjelovao je i na atletskim mitinzima i natjecao se u nekoliko disciplina. Odličan sprinter na 100 m, kuglu je bacio do 11,1 m, a disk na daljinu od 37,30, dok je bio i član šefete 4 x 100 skupa s **Martinom Poljakovićem**, **Željkom Šlezakom** i **Perom Šarčevićem**.

Nakon prestanka s aktivnim igranjem, bio je dvanaest godina trener u svom matičnom klubu te se usporedio bavio i suđenjem nogometnih susreta (1927. – 1935.). Uz sve nabrojene sportske aktivnosti, Andrija Kujundžić Čiča bio je gradski službenik i dugogodišnji zapovjednik profesionalne vatrogasne straže u Subotici.

Za svoje sportske zasluge nagrađen je brojnim pokalima, medaljama, plaketama i prigodnim nagradama, ali najznačajnija priznanja su spomen medalja s pariške Olimpijade, Zlatna medalja Nogometnog saveza Jugoslavije i velika počasna diploma NSJ za igranje u reprezentaciji.

D. P.

Predstavljanje škole *Aleksa Šantić* – Vajska

Nedostaje nam druženje

S obzirom na epidemiološku situaciju u zemlji, učenici jedan dio nastave pohađaju u školi, dok neke predmete imaju online. Među njima je i hrvatski jezik.

»Nedostaje nam druženje. Neposredni rad s djecom ne može nadomjestiti ništa. Postoji skupina djece koja i online nastavu prati sa zadovoljstvom, te smo tako sudjelovali i na recitiranju, ali

Prošloga tjedna posjetili smo učenike koji izučavaju predmet Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture u OŠ *Aleksa Šantić* u Vajskoj. Mala skupina odabranih đaka otvorila nam je vrata svoje učionice skupa s nastavnicom **Milenom Baždar**.

Velika prostrana škola mjesto je koje obrazuje ukupno 245 učenika. Ova škola ima i svoju područnu školu u Bođanima gdje se zbog malog broja djece provodi kombinirana nastava. Tako nastavu skupa prate učenici prvog i trećeg, te drugog i četvrtog razreda, dok učenici viših razreda putuju u Vajsku. Od tajnika škole **Željka Pakledinca** saznali smo da je škola nekada brojala i preko tisuću učenika, te da se broj iz godine u godinu smanjuje (kao i svugdje). Zgrada škole je sazidana 1983. godine, a u njoj se nalazi i vrtić.

Hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture se izučava od 2010./11. godine, dakle deset godina. U ovoj školskoj godini izučava ga 43 učenika, koji su podijeljeni u tri uzrasne skupine: od 1. do 4. razreda, peti razredi su zasebna skupina i sljedeća skupina su učenici 6., 7. i 8. razreda.

ima i onih koji se bore s ovakvim načinom rada«, kaže nastavnica hrvatskog jezika Milena Baždar.

Također nam je kao problem navela i lošu internetsku vezu, lošu tehnologiju i činjenicu da u nekim obiteljima ima više djece,

a samo jedan pametni telefon.

Sva djeca su se složila s time da im nedostaju prijatelji i druženje, te da je lakše i bolje kada se sve može odraditi u školi.

Pohvalili su se kako redovito sudjeluju na raznim natjecanjima, te smo ih pozvali da svoje radove poezije i proze mogu slati i na novi *Hrckov* natječaj – na koji ste svi pozvani.

Malo smo razgovarali, fotografirali se, zasladili i družili, a u narednom periodu u našoj stalnoj rubrici *Hrckov spomenar* imat ćete mogućnost upoznati neke od učenika koji pohađaju ovaj izborni predmet.

Ž. V.

Općinska smotra recitatora

Općinska smotra recitatora *Pjesniče naroda mog bit će* održana u petak, 12. ožujka, na sceni *Jadran* Narodnog kazališta Subotica. Početak smotre je u 9 sati, a bit će održana uz poštovanje svih propisanih mjera prevencije i sprječavanja širenja zaraze izazvane koronavirusom.

Na smotri će sudjelovati učenici osnovne i srednje škole, a sudionici će govoriti na srpskom, hrvatskom i mađarskom jeziku, te drugim jezicima nacionalnih zajednica.

Tako će učenici od I. do IV. razreda s nastupom započeti u 9, dok će učenici viših razreda osnovne škole svoj dio programa započeti u 11 sati. Srednjoškolci će nastupati u terminu od 13 sati. Termini po pojedinim uzrastima mogu varirati u ovisnosti od broja prijavljenih sudionika.

Viši rang natjecanja (Zonska smotra) bit će održan već sljedećeg petka, 19. ožujka, s početkom u 9 sati također na sceni *Jadran* Narodnog kazališta Subotica (Park Ferenc Raichlea).

Međuškolska razina Čitanjem do zvijezda

Međuškolska razina projekta za poticanje čitanja i kreativnosti *Čitanjem do zvijezda* za učenike subotičkih osnovnih škola održana je u srijedu, 3. ožujka, u Gradskoj knjižnici Subotica. Učenici viših razreda koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku natjecali su se u dvije kategorije: online kvizu znanja i kreativnom uratku – plakatu. Na ovu razinu plasirali su se učenici osnovnih škola *Matko Vuković* (Subotica), *Matija Gubec* (Tavankut) i *Vladimir Nazor* (Đurđin). Najbolji u obje kategorije predstavljat će Suboticu na državnom natjecanju u svibnju kada će se natjecati s učenicima iz Hrvatske koji su prošli županijsku razinu kviza.

Rezultate s ovoga natjecanja donosimo u narednom broju.

Organizatori ovog kviza su Knjižničarsko društvo Međimurske županije, a u Subotici ga provodi Gradska knjižnica Subotica u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Jovana Pavlović**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Sonta – 5. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: škola jahanja

VOLIM: gimnastiku

NE VOLIM: kad netko ometa sat

U SLOBODNO VRIJEME: šetam psa

NAJ PREDMET: hrvatski jezik

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: profesionalna jahačica

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: +4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K.O. Golubinci. Dragan 063-509-902.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K.O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1 h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinoj 22, Subotica. Informacije na mobilni: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekorištene perme punjene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Krnjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Izdajem u zakup 8,3 katastarskih jutara livade u Žedniku kod dola. Nela 063 8765 071.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizvki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novozgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA JE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Za projekt bazne stanice mobilne telefonije: »Mišićevo – SUU114 SUO114«, na katastarskoj parceli 41912/2 K. O. Donji grad, u Maloj Bosni, Subotica (46.007249°; 19.516556°), podnositelja zahtjeva »TELEKOM SRBIJA« a. d., Beograd, Takovska br. 2.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-48-2021.pdf

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA JE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Za projekt bazne stanice mobilne telefonije: »SU – Masterplast – SUU96 SUL96 SUO96«, na katastarskoj parceli 25044/1 K. O. Stari grad, Subotica (46.133924°; 19.647364°), podnositelja zahtjeva »TELEKOM SRBIJA« a. d., Beograd, Takovska br. 2.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-49-2021.pdf

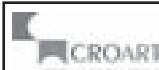

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 9. 3. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju Hrvatske riječi.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET + TELEVIZIJA + TELEFON

Astra
Telekom

STANDARD
MIX PAKETI

024 555 765

Karadorđev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Kristijan SEKULIĆ 45	Konkurs, takmičenje	Jedna od silikanskih tehnika	Vrsta gline za izradu figura od porculana	Fiktivni lik, kapetan Thamak	The Nat. Envir. Bal. Bureau	Vrsta japanakog porculana	Vatikan Ticino	Igrati se vije 60 minuta	Energija	Lepinje (bos.)	Zeljasta biljka, povrće za salatu
Namjeriti se, odušiti se, pokrenuti se										Skoplje Hrvatska valuta	
Obrazovna institucija, sveučilište									Pjevački zbor Drevni narod		
Umotvo- rina, ruko- tvorina						Brand šp. patika Nike Državljanin USA					
Jasmin Fazić, bos. Raper, Pseudonim								Prsten (lat.) Grad u Egiptu			
Nordijsko m. ime 5. vokal				Izbjeglica Mjerjač valuta							
						Digitalna Sim kartica Brand njem. piva				Intelova arhitektura Pritoka Dunava	
Đak Aluminij			Kotor	Obazriv U Bahn (oznaka)						Vatikan Grad u Kansasu	
Joker		Vrsta jap. noževa za borbu					Gr. božica mudrosti Adi od miša				
	Kotva, lenger, sidro	Kisak Manastir kod Šapca		Rječica u Hrvatskoj Integrirani Monitor				Čovjek iz Irske Tur. centar L. Osvego			
Ante Kordić			Antička Grčka Stipe Mesić						Antun Račić Varka		Asociación Nacional de Usuar. Campos.
Bolesna sklonost										Karlovac Zabavni lokal	
Prijatna, ugodna, opuštena, prostrana							Lat. m. ime Ivan Pemar				
Engleski (skr.)			Tropska riba (lat.) Sumpor							Peti samoglas. Austrija	
Srednje- vjekovni grad na Balkanu				Dva ista slova		Naselje u Hrvatskoj					

VODORAVNO: V, NAKANITI SE, SK, AKADEMIJA, KOR, TVORBA, ATSUNA, JALA BRAT, ANUS, ERIC, IMIGRANT, UČENIK, ESIM, IČ, AL, OPREZAN, V, J, KUJMAI, ATENA, O, VUKA, IRAC, AK, HELADA, AR, NASTRAVNOST, KA, KOMOTNA, URBAN, EN, POECILIA, U, RAS, RR, PAKRAC, OKOMITO: U, NATJEČAJ, ANKER, AKVAREL, KAONA, KAOLIN, KO, SM, S, ADRACI, U, HTOP, NEBB, KONVERTOR, IMARI, PAULANER, TI, AMERIKANAC, VIJATI SE, ADO, IP, SAT, GIZA, ASULA, E, SARMAI, TRIK, KUJA, NERA, BAR, SOMINI, NARKA, A, KRASTAVAC, ANUC

RJEŠENJE

Štefanek laureat peti puta

Kristijan Juhas, Violeta Slović, Stevan Bakić i Davor Štefanek

U petnaestom izboru za *Medalju Lajosa Vermesa*, koju iz Sportsko-rekreacijske udruge *Vermes 1860* organizira idejni začetnik ove akcije novinar **Nikola Stantić**, u ponedjeljak, 1. ožujka, dodijeljena su priznanja najboljim subotičkim sportašima i sportašicama. U svečanoj dvorani Otvorenog sveučilišta, uz nazočnost gradonačelnika **Stevana Bakića** i predsjednika Skupštine grada **Bálinta Pásztora**, unuka **Lajosa Vermesa Mihályja Vermesa**, novinara i sportskih djelatnika, upriličena je, uz maksimalno poštovanje svih zaštitnih mjera, završna svečanost ove tradicionalne sportske manifestacije.

Najbolji sportaši Subotice

Peti puta u svojoj uspješnoj karijeri olimpijskog i svjetskog prvaka naslov najboljeg sportaša ponio je **Davor Štefanek**, koji je uz medalju Lajosa Vermesa za prvo mjesto dodatno nagrađen i Velikom prijelaznom medaljom.

Hrvač Davor Štefanek, najbolji sportaš Subotice:

»Svaka nagrada koju dobijem pod okriljem svoga rodnoga grada ima posebno mjesto u mom srcu i za mene ima poseban značaj. Ovo je, po svemu sudeći, posljednja nagrada koju ću dobiti u izboru *Medalja Lajosa Vermesa*, jer sam se oprostio od aktivnog bavljenja hrvanjem, ali ću se i dalje natjecati na prvenstvu države. Vjerujem kako je svijetla budućnost pred svim subotičkim sportašima i sportašicama i da će se sljedeće godine ovim priznanjem okтити netko drugi, s boljim rezultatom nego što je moje prošlogodišnje osmo mjesto u Svjetskom kupu i treće mjesto na prestižnom svjetskom turniru u Zagrebu. Nažalost,

covid godina je za nama i mnoga natjecanja su bila suspendirana i nadamo se kako će ove godine netko napraviti bolji rezultat i naslijediti me na ovoj, šampionskoj poziciji.«

Drugo mjesto u ovom izboru osvojio je mladi tenisač TK *Spartak* **Kristijan Juhas**, prošlogodišnji pojedinačni i momčadski prvak države.

»Drago mi je što sam i ove godine osvojio ovo vrijedno priznanje kao nagradu za dobre pojedinačne i momčadske rezultate koje sam ostvario nastupajući za svoj TK *Spartak*. Život ide dalje i slijede nastupi na tri profesionalna Futures turnira u Hrvatskoj, na kojima ću se boriti za ATP bodove.«

Nogometašica **Violeta Slović**, osvajačica trećeg mjesta i protekle godine se istaknula kao vođa višestrukih državnih prvakinja ŽNK *Spartak* i standardna reprezentativka Srbije.

»Svako individualno priznanje mi mnogo znači, ali moram istaknuti kako je ono ipak produkt našega cijeloga tima. Zbilja smo prošle godine radili naporno, pod veoma teškim uvjetima s obzirom na situaciju s koronavirusom, i sve to nam daje još veću motivaciju za još bolji rad u predstojećem vremenu. Igranje u Ligi prvaka donijelo nam je veliko iskustvo. Nažalost, nemamo baš sreće u ždrijebu jer dobivamo najjače klubove za protivnike. Nastavit ćemo i dalje s afirmacijom ženskog nogometa u Srbiji i nastojati postići još bolje rezultate na međunarodnoj sceni.«

Državna prvakinja u svim mlađim starosnim kategorijama, klizačica **Leona Rogić** uspjela je prošle godine osvojiti i svoj prvi seniorski naslov, a stručni žiri je to prepoznao nagrađujući je glasovima s kojima se našla na diobi petog mjesta u ovom izboru.

Nikola Stanić i Leona Rogić

»Ponosna sam što sam ponovno izborila mjesto u prvih deset najboljih subotičkih sportaša i sportašica. Plaketa Lajosa Vermesa je poticaj da nastavim još bolje raditi na usavršavanju svoga klizanja i postizanju novih zapaženih rezultata za svoj matični klub *Spartak*.«

Najbolja momčad

Ladislav Demeter, trener TK *Spartak*, vodio je najbolju subotičku momčad do obrane naslova državnih prvaka u tenisu.

»U odnosu na 2019. godinu, koja je bila najuspješnija u povijesti TK *Spartak*, prošla 2020. je protekla u posebnim, pandemijskim okolnostima i na svoj način pridonijela zasigurno najjačem momčadskom državnom prvenstvu na kojem su nastupili i neki od najboljih profesionalnih tenisača Srbije. Uspjeli smo obraniti naslov državnih prvaka, oslonivši se isključivo na vlastite igrače pojačane braćom **Sabanov**, inače rođenim Subotičanima. Uz sve navedeno, imamo seniorskog državnog prvaka Kristijana Juhasa, juniorskog prvaka **Lazara Milićevića**, kao i zimskog državnog prvaka **Filipa Stipića**.«

Bálint Pásztor i Ladislav Demeter

Posebna priznanja

Za cjeloživotno bavljenje sportom, vjerojatno najstariji aktivni sportaš Srbije, umirovljeni profesor tjelesnog odgoja **István Priboj** nagrađen je posebnim priznanjem, baš kao i motorist **Gábor Szagmajster** koji je uspio deseti puta uspješno završiti nastup na glasovitom reliju Dakar. Posebno priznanje Luka Andrašić dobio je **Danilo Dulić**, plivač *Spartaka*.

D. P.

Nikola Stanić, idejni pokretač i organizator *Medalje Lajosa Vermesa*:

»Drago mi je što sam prije petnaest godina dobio povjerenje Mihályja Vermesa i pokrenuo akciju koja nosi naziv njegovog djeda Lajosa. Vjerujem kako je vrijedno organizirati ovakvu sportsku manifestaciju koja vrjednuje najbolje rezultate subotičkih sportaša i sportašica, a kada vidim koliko se oni raduju osvojenim nagradama znam da je vrijedio sav uloženi trud. Tijekom svih proteklih godina, sustavom neposrednog izbora od strane novinara i sportskih djelatnika, na izbornim listama u apsolutnoj konkurenciji na njihovim popisima našlo se zasigurno više od tisuću subotičkih sportaša.

POGLED S TRIBINA

Novi Hajduk

Zasigurno najtragičnija momčad ovogodišnje sezone 1. HNL je splitski *Hajduk*, iza kojeg su teška rezultatska posrtanja i neprimjerena peta pozicija na prvenstvenoj tablici. Ali kako stvari stoje, ne za dugo...

Do kraja prvenstva ima još mnogo susreta, no čini se kako su ipak prve tri pozicije već podijeljene između *Dinama*, *Osijske* i *Gorice* (trenutačni poredak). No, borba za četvrto mjesto između *Rijeke* i *Hajduka* mogla bi biti izuzetno zanimljiva. Osobito nakon što su se *bili* pojačali novim igračkim akvizicijama i zahvaljujući, prije svega nekadašnjem reprezentativnom napadaču **Marku Livaji** uspjeli ponovno poraziti glavnog suparnika na njegovom terenu (1:0). Uz odličnog igrača navale, novi sportski direktor Litavac **Nikolićijus** uspio je u bijelu majicu odjenuti i Talijana **Fossatija**, te Šveđanina **Kačanlikića**, uz koje

je i Turčin **Umut** uspješno proigrao i postigao pobjedonosni pogodak na Rujevici. Novi vjetrovi zapuhali su Poljudom, a s novim bodovima *Hajduk* se, uz dva susreta manje, primaknuo *Rijeci* na svega tri boda zaostatka i nemoguću europsku misiju ponovno učinio mogućom. Osobito što Riječane u nastavku očekuju izuzetno teški dueli protiv vodećih momčadi prvenstva.

Uz navedene strane akvizicije, za uspon *Hajduka* uvelike je zaslužan i talijanski stručnjak **Tramezzani** koji se početkom nastavka sezone prihvatio neugodne zadaće preuzimanja kluba u nezavidnoj bodovnoj situaciji. Trebalo je prvo vremena, a potom i agilnosti uprave na čelu s predsjednikom **Jakobušićem** da se stvari dovedu u red, a potom i angažiraju adekvatna pojačanja. Susret protiv *Rijeke* na najbolji način je potvrdio uspješno provedene reforme, a sada je na momčadi da nastavi pobjedničkom stazom prema zacrtanim ciljevima. Nogometnom kupu Hrvatske i osvajanju četvrte pozicije. Ovaj novi *Hajduk* ima snage i potencijala za to.

Ali treba igrati i pobjeđivati. Za razliku od onog »starog« *Hajduka*...

D. P.

U NEKOLIKO SLIKA

Kvake

Iz Ivković šora

Pravi berberi

Piše: Branko Ivković

Faljni, čeljadi moja. Jevo, ja opet u nikoj nevolji brez nemoranja. Ko ga je njegov kad čovik ne pazi nikad na se. Tute po avliji sam se muvo na promaji livo-desno i ni me uvalila promaja, i to redovno. Kaki sam dobar sa zubi to štogod, propali mi još dok sam radio u mlinu. I tamo uvijek bilo promaje, a vamo se zubara zdravo, al zdravo bojim. Ta šta kast: kugod vrag od svete vode. Sav sam niki dan oteko ko da me cio roj zolja izbo. Koji kako me čer nagovorila i odem ti ja s njom u varoš, al triba prvo slikovat sve zube, veli on. Ta šta š slikovat, očin, kad nemam još samo koji zub? Al ajd, slikovo ja i kad sam očo u čekaonu, ja malo sidio i lipo usto i uteko. Dok sam išo natrag, bisan sam na se, a pomolo i na cio svit, gustiram tako putom kako je kadgod bilo: zube su vadiili berberi. Znam to dobro, imo sam dva tetka berbera; ona prava što su znali puštat krv na kupice, ko ima velik pritisak a i vadili su zube sve u šesnajst. Lipo se usta oblila rakijom i to koji put i ajd napolje začas. Jedan mi pripovido da nije ni došo sebi, a već bio napolju. A sad moraš zakazivat, pa uslikovat i još sto koji kaki likova, ta mante me. No, počo sam o berberima. Kad se sitim samo kad tetak Ive Godar i njegov brat Naco popakuju taške s alatom subatom ujutru, pa se podile koji će kojim šorom ić i od kuće do kuće krenu šišat, brijat, a i sve te sitne intervencije radit, nije ondak bilo zakazivanja ni čekanja ko sad. Dica su već kad ga ugledaju trčala i vikala »ide berber«. Muški svit se spremio, priprazio lavor s vodom i moglo je počet. Prvo se ošišo, jal samo obrijo dida, pa ondak sva muška čeljad redom. Bilo je i šala s onim mlađima. Na priliku, znalo se kast »ta štaš ti brijat, staneš na čošu na promaju pa će ti vitar odnet to par dlaka« i slični dositki. Divanio mi dida Grgo da je on plačo berbera u rani. Na priliku, meter žita po glavi muški ukućana je bila godišnja cina. Lipo da se čovik začudi spram sadašnji cina. Sad za meter žita borme ne znam da će se dvared čovik uspit ošišat, o brijanju da ni ne divanimo. E čudna su nika vrmena došla, gospocka što bi kazli stari. Ode kod nas je Ivković šorom išo niki bać Marko, ne sićam se ni otkaleg je dolazio, al bio je onako velik čovik, imo brkove velike pa i zasukivo; seljani ga zvali Kraljević Marko zbog ti brkova. Jeto, to vam je pripovitka o kadgodašnjim berberima i frizerima. Sve je bilo tako kako sam vam izdivanio, a ipak svit bio dotiran, ošišan i obrijan, a ni sa zubima nije imo veliki nevolja jel je i rana bila zdrava. Nije bilo surogata i aditiva kojikaki, šećer se ritko hasniro u ilu, samo u kolačima i to za velike svece, a vako se pekla pogača i lakumići. I žene su imale svoje majstorice kad njim tribalo opravljat frizure, zvale su se češljalice. Plele su punđe, pletenice i druge kojikake u ono vrime oblike kosa. Al nije bilo ovi sad farbanja i onduliranja i šatirunga. Najviše se nosile dugačke kose. Koja se ošišala na muško sve joj bilo sramota, jal se šišale na muško samo kad su digod zapatile ušivi. Jeto, čeljadi, jedna pripovitka o kadgodašnjem starom zanatu. Ajd, zbogom.

RECEPT NA TACNI

Krumpir s ružmarinom

Budući da cijeli tjedan razgovaramo o Nizozemskoj, bilo bi dobro skuhati nešto u tom duhu. Do sada sam jednom bila u Amsterdamu i ne mogu se pohvaliti da znam neke od karakteristika njihove kuhinje. Sjetila sam se da općenito koriste puno krumpira i povrća, zatim tu su definitivno dimljene kobasice, a posebno zanimljiva priča je o ljudima u Nizozemskoj koji jedu sirovu harin-gu. Koliko god volim sushi, način na koji je opisano jedenje slane haringe uopće mi ne zvuči primamljivo. Međutim, *stroopwafels* mi zvuči vrlo primamljivo i neodoljivo, slatkiš sastavljen od dvije okrugle spljoštene oblatne s karamelnim sirupom u sredini. Uvi-jek mi je teško pronaći mjeru s ovom poslasticom.

Kao i svaki uvod, započet ćemo s jednostavnim i tradicionalnim jelom.

Potrebno: 600 g krumpir / 30 g maslaca / 50 g slanine / 3-4 žlice maslinovog ulja / 2 žličice suhog ružmarina / 1 luk / 2 češnja češ-njaka / sol i papar po želji.

Postupak: Oguliti krumpir, narezati ga na manje komade i osta-viti da se osuši u krpi nakon pranja. Narezati slaninu na sitne šta-piće i pržiti na zagrijanom teflonu dok ne pusti svu masnoću. Kad je slanina spremna, izvaditi je na salvetu da se ocijedi, a u preo-stalu masnoću dodati maslac i maslinovo ulje, te u njoj popržiti krumpir. Dobar trik, ako pečete krumpir u nekoliko krugova, jest pripremiti posudu s vrućom vodom na koju ćete staviti staklenu posudu s pečenim krumpirom, jer na taj način krumpir održavate toplim. Kad je krumpir pečen, u isti teflon dodati sitno nasjeckani luk i češnjak te ih pržiti dok ne porumene. Krumpiru dodajte pr-ženi luk, komade slanine, ružmarin i na kraju dodati sol i papar po ukusu. Poslužiti u većem listu salate, koja također ide kao dobar prilog uz ovo jednostavno i vrlo ukusno jelo. Dobar tek!

Gorana Koporan

NARODNE POSLOVICE

- * Mir dolazi kroz razumijevanje, a ne kroz sporazume.
- * Ja sam gospodar neizgovorenih riječi, ali sam rob izgo-vorenih.
- * Tko lopovu gleda kroz prste i sâm je lopov.

VICEVI, ŠALE...

Kaže učiteljica Ivici:

- Jučer opet nisi bio u školi.
- Baka mi je bolesna.
- To kažeš svaki put kad izostaneš iz škole. Ne vjerujem ti!
- Jeste, učiteljice, i mi mislimo da baka glumi.

Vjerujem u bolje sutra. Kada mi netko kaže da uradim ne-što, ja kažem: »Bolje sutra...«.

MUDROLIJE

U carstvu licemjerja iskrenost je veliki nesporazum.

Nikada ne osjećajte krivicu zato što:

1. Govorite NE.
2. Branite svoju poziciju.
3. Imate drugačije mišljenje.
4. Ne opravdavate nečije očekivanje.
5. Ponekad griješite.
6. Imate nedostatke.

Sreća – to je kada si našao osobu koja je tražila tebe.

Vremeplov – iz naše arhive

Lira naiva, Vajska, 2006.

**PETAK
5.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:10 Riječ i život
11:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja
13:19 Dr. Oz
14:01 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:11 Normalan život
15:07 Raj na Zemlji: Divlja Patagonija - putovanje na najjužniji kraj svijeta, dokumentarna serija
15:58 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:19 Kod nas doma
18:04 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:12 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U mreži prijevare, film
22:07 Dnevnik 3
22:40 Spasilačka misija, američko-britansko-kanadski film
00:11 Raj na Zemlji: Divlja Patagonija - putovanje na najjužniji kraj svijeta, dokumentarna serija
00:57 Detektiv Murdoch
01:40 Dnevnik 3
02:03 Kod nas doma
02:48 Dr. Oz
03:30 Čile: Putovanje divljinom, dokumentarni film
04:30 Karipski cvijet, telenovela
05:15 Fotografija u Hrvatskoj
05:30 Dnevnik 2
06:19 Život vrijedan življenja

05:20 Kultura s nogu
05:44 Regionalni dnevnik
06:28 Juhuhu
10:39 Učitelj Kees, serija
11:06 Psi, ta izvanredna bića: Taj izvanredni nos, dokumentarna serija
11:31 Hrvati koji su mijenjali svijet
11:39 Heartland
12:21 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:31 Makłowicz na proputovanju
13:21 Mala ubojstva Agathe Christie: Tragedija u tri čina, francuski film

15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsha
15:47 Hrvati koji su mijenjali svijet
16:00 Regionalni dnevnik
16:40 Čile: Putovanje divljinom, dokumentarni film
17:41 Košarka, NBA liga: Boston Celtics - Toronto Raptors, snimka
19:00 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
21:50 The Voice Hrvatska
23:30 Podmornica
01:38 POPROCK.HR
02:08 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, snimka
03:18 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
6.3.2021.**

07:18 Klasika mundi: Yeol Eum Son i Zagrebačka filharmonija pod ravnanjem Dmitrija Kitajenka - V. Lisinski, 17.10.2015.
07:59 Lice bjegunca, film
09:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
11:09 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:42 Zajedno u duhu
14:12 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:20 Prizma
15:07 Istrage prometnih nesreća
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:12 Potrošački kod
16:39 Manjinski mozaik: S ljubavlju, vaša Ljubica
16:54 Hrvati koji su mijenjali svijet
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kultura s nogu
17:52 Lijepom našom: Tovarnik
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 A strana
21:53 Loto 7 - izvještaj
21:57 Dnevnik 3
22:32 Nestala, američki film
01:00 Izvorni kod, američko-kanadski film
02:29 Dnevnik 3
02:44 Vijesti iz kulture
02:52 Lice bjegunca, film
04:13 Veterani mira
04:59 Skica za portret

05:05 Manjinski mozaik: S ljubavlju, vaša Ljubica
05:20 Dnevnik 2
06:09 Lijepom našom: Tovarnik

05:27 Regionalni dnevnik
06:10 Juhuhu
09:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
10:27 Vrtlarica: Samoodrživi vrt
11:01 Život u parku
11:50 Poslovni plan
12:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
13:30 Auto Market
14:04 Dom na kvadrat
14:40 Veliki majstori slikarstva
15:38 I to je Hrvatska:
16:00 Regionalni dnevnik
16:27 Snježni medvjedi, film
17:22 Rođendanska romanca, kanadski film
18:55 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
21:10 Začaran, američko-njemački film
22:44 Ben Fogle - Ljudi od divljine
23:34 Isto nebo, serija
01:21 Glazbeni Top20
02:06 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
03:21 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
7.3.2021.**

07:30 X, Y i Zee, britanski film
09:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
09:28 Pozitivno
10:00 Petrićevac - Nedjelja solidarnosti s Crkvom i ljudima u BiH - misa, prijenos
12:00 Dnevnik 1
12:28 Plodovi zemlje
13:22 Pula: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:01 Love at Look Lodge, kanadski film
16:29 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 Velikani hrvatskog glumišta
21:03 Loto 6 - izvještaj
21:06 Politički brakovi habsburških kćeri - Austrijsko naslijeđe, dokumentarni film
21:56 Dnevnik 3
22:31 X, Y i Zee, britanski film

00:23 Nedjeljom u 2
01:18 Dnevnik 3
01:41 Mir i dobro
02:06 Love at Look Lodge, kanadski film
03:26 Punk: Revolution, glazbeno-dokumentarna serija
04:17 Skica za portret
04:20 Bajkovita Hrvatska:
04:26 Potrošački kod
04:51 Dnevnik 2
05:40 Pula: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
10:25 Velečasni Brown
11:15 Sjedni, odličan
12:10 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
13:20 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
14:25 Klub 7
15:20 Ben Fogle - Ljudi od divljine
16:20 Magazin LP
16:50 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
19:25 Glazbeni spotovi
20:05 Probuđena savjest, film
22:42 Ime ruže, serija
23:37 Graham Norton i gosti
00:22 Punk, glazbeno-dokumentarna serija
01:12 Brooklyn 99
01:42 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
02:52 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
8.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Treća dob
11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Globalna Hrvatska HTV
14:45 I to je Hrvatska:
15:05 Raj na Zemlji: Karibi za istraživače - Dominikanska Republika
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:13 Potjera

19:00 Dnevnik 2
20:10 Reisinger, dokumentarni film
21:05 Dnevnik velikog Perice, serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:00 Raj na Zemlji: Karibi za istraživače - Dominikanska Republika
00:45 Detektiv Murdoch
01:30 Dr. Oz
02:15 Dnevnik 3
02:38 U grčkoj divljini: Pogled bogova, dokumentarni film
03:23 Karipski cvijet
04:08 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija za djecu
11:05 Sjedni, odličan
11:35 Heartland
12:30 Politički brakovi habsburških kćeri - Austrijsko naslijeđe, dokumentarni film
13:30 Za mene si ti, američki film
15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsha
15:45 Hrvati koji su mijenjali svijet
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 U grčkoj divljini: Pogled bogova, dokumentarni film
17:40 Auto Market
18:20 TV Bingo
19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 Rat spolova, američko-britanski film
23:02 EBU: Sutra ću prestati, serija
23:57 Sluškinjina priča
00:47 Za mene si ti, američki film
02:12 Noćni glazbeni program

**UTORAK
9.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Glas domovine
11:34 Hrvati koji su mijenjali

svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Raj na Zemlji:
Gondola - Priča iz Venecije,
dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U svom filmu
21:05 Zemlja: priroda našeg
planeta: Zrak
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Hrvatska za 5: Kultura
čitanja i čitanje kao lijek
00:15 Raj na Zemlji:
Gondola - Priča iz Venecije,
dokumentarna serija
01:00 Detektiv Murdoch
01:45 Dr. Oz
02:30 Dnevnik 3
02:45 Vijesti iz kulture
02:53 U grčkoj divljini:
Okruženi plavetnilom,
dokumentarni film
03:38 Karijski cvijet
04:23 Skica za portret /
Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:34 Heartland
12:26 Ovo je umjetnost
13:24 Dok nas smrt ne
sastavi, francuski film

15:05 Zavolite svoj vrt uz
Alana Titchmarsha
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 U grčkoj divljini:
Okruženi plavetnilom
17:35 'Ko te šiša
18:05 Hrvati koji su mijenjali
svijet
18:15 Jedrima oko svijeta,
dokumentarna serija
18:45 I to je Hrvatska:
19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Tajne Karipskog
otočja s Joannom Lumley,
dokumentarni film
21:00 Ne znam kako joj to
uspjeva, američki film
22:31 Njemačka '86
23:26 Sluškinjina priča
00:16 Dok nas smrt ne
sastavi, francuski film
01:52 Noćni glazbeni program

SRIJEDA 10.3.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Eko zona
11:34 Hrvati koji su mijenjali
svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice -
Hrvati u BiH
15:00 Raj na Zemlji: Zemlja
u kojoj cvjetaju naranče -
sunčano odredište Valencija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:13 Potjera

18:58 Vrijeme
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Romano Bolković - 1 na
1, talk show
21:00 Loto 7 - izvještaj
21:05 Mijenjamo svijet:
Gretina generacija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Raj na Zemlji: Zemlja
u kojoj cvjetaju naranče -
sunčano odredište Valencija
00:10 Istrage prometnih
nesreća
00:35 Detektiv Murdoch
01:20 Dr. Oz
02:05 Dnevnik 3
02:28 Rođeni za divljinu
03:18 Karijski cvijet
04:03 Skica za portret /
Fotografija u Hrvatskoj
04:11 Eko zona
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Luka i prijatelji
11:35 Heartland
12:20 Hrvati koji su mijenjali
svijet
12:30 Zemlja: priroda našeg
planeta: Zrak
13:30 Prezivjeti divljinu, film
15:00 Zavolite svoj vrt uz
Alana Titchmarsha
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu
17:35 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta
18:45 I to je Hrvatska:
19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR

20:05 Nogomet: Liga prvaka,
emisija
20:50 Nogomet - Liga prvaka:
PSG - Barcelona, prijenos
22:55 Nogomet: Liga prvaka,
emisija + sažeci
23:40 Njemačka '86
00:35 Prezivjeti divljinu, film
02:00 Nogomet - Liga prvaka:
PSG - Barcelona, snimka
03:30 Nogomet: Liga prvaka,
sažetak
03:50 Noćni glazbeni program

ČETVRTAK 11.3.2021.

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Doktor Martin
11:05 Izvana, iznutra - 90
godina Odsjeka za etnologiju
i kulturnu antropologiju
11:35 Hrvati koji su mijenjali
svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Hrvatska moj izbor:
Marco i Marko
14:30 Prometej
15:00 Raj na Zemlji:
Južnoafrička kapska regija -
putovanje najljepšim krajem
svijeta, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6
20:10 Tko želi biti milijunaš?
21:00 Loto 6 - izvještaj
21:05 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3

23:25 Raj na Zemlji:
Južnoafrička kapska regija -
putovanje najljepšim krajem
svijeta, dokumentarna serija
00:20 Detektiv Murdoch
01:10 Dr. Oz
01:55 Dnevnik 3
02:18 Rođeni za divljinu
03:07 Karijski cvijet
03:52 Izvana, iznutra - 90
godina Odsjeka za etnologiju
i kulturnu antropologiju
04:22 Skica za portret /
Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Pozitivno
11:35 Heartland
12:30 Velikani hrvatskog
glumišta
13:30 Clarissas Geheimnis,
njemačko-austrijski film
15:00 Zavolite svoj vrt uz
Alana Titchmarsha
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu
17:35 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta
18:45 I to je Hrvatska:
19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Klub 7
21:00 Naša svakodnevna
priča, bosanskohercegovačko-
hrvatsko-slovenski film
22:30 Njemačka '86
23:25 Sretnik
00:15 Clarissas Geheimnis,
njemačko-austrijski film
01:43 Noćni glazbeni
program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine. Emisija *Izravno* - rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna - na programu je nedjeljom u 16, a *Svjedionik* - o političkim i kulturnim događanjima u zajednici - nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

U domu sibirskog tigra

U mojim ušima ovih dana žive podcasti. Ne znam koliko vam je ovaj termin blizak, ali za one koji ih manje poznaju ili se prije nikada nisu upoznali, slijedi kratko objašnjenje. Podcast je emisija u digitalnom formatu, dostupna na internetu za preuzimanje. Može biti u audio ili video formatu. Prvi se podcast pojavio davne 2003. godine, ali ovakav tip emisije prilično je mlad u našoj regiji, pa mislim da ne griješim ako kažem da su podcasti stekli popularnost na našem području tijekom prethodne godine.

Imam nekoliko podcastova koje pratim, od kojih su mi dva najdraža. I upravo me jedan od te dvojice jutros poveo na putovanje u društvo sibirskog tigra i neobičnog naroda Nenet.

Zapravo, nije čudno zašto je nekoga tko trči u šumu svakog vikenda kupila priča o prostranim šumama i evo nas sada zajedno u priči o tajgi ili euroazijskim borealnim šumama, jednoj od najrasprostranjenijih vrsta šuma u svijetu. Riječ je o formaciji dugoj oko 10.000 kilometara koja se prostire na nekoliko kontinenata. Ta je činjenica za mene već toliko velika da bi mogla zauzeti i početak i kraj cijele priče. Ali to ionako nećemo raditi. Nastavljamo. Tajga se proteže od zapadne Skandinavije, duž cijele sjeverne Europe, sve do krajnjeg istoka Ruske Federacije, obale Tihog oceana. Pojas doseže najveću širinu u Sibiru. Naravno, najzanimljiviji dio priče je sibirski dio, gdje šume tajga sijeku neplodne močvare. Karakteristika cijelog pojasa je takva da se po obodu stabla prorjeđuju i postaju niža, da bi se na hladnom sjeveru nadovezala vegetacija tundra. Igra smjenjivanja se nastavlja na jugu, gdje su karakteristične mješovite šume, da bi istok dobio karakter travnate vegetacije stepa.

Sibirski tigar

Koliko god sam štovala medvjede, željela ih vidjeti, obožavala, ovom sam prilikom istinski obožavatelj sibirskog tigra, najveće mačke na svijetu koja živi u tajgi. Zbog pretjeranog lova u prošlosti, ova mačka, koja može težiti i do 400 kilograma, izuzetno je ugrožena vrsta. Međutim, ona je i dalje najbolji lovac na svijetu, što ovom grabežljivcu daje još veću veličanstvenost. Ipak, bez obzira na to koliko je sjajan lovac, nije

usamljen u tim veličanstvenim prostranstvima. Kako ovdje opstaju samo najupornije i najjače životinje, među kojima su zaštitni znak tajga sable i euroazijski smeđi medvjed. Moguće je sresti jelene, divlje koze, svinje, risove... Od ptica tu su tetrijeb i sibirski djetlić. Zanimljiva i vrlo prilagodljiva životinja koja je ovdje uspjela preživjeti je izjelica, a ovo zanimljivo ime sigurno je povezano s prehranom jer jede sve: od bobica, jaja, ptice i leminge do velikih sobova. Želja za preživljavanjem ovdje je učinila svoje.

Narodi iz tajgi

Nenet su drevni narodi tajge koji naseljavaju sjeverni dio borealnih šuma i tundre u Sibiru, a ima ih oko 10.000. Ovo je čisti oblik ljudskog života i prirode. Apsolutno su upućeni na sobove koje uzgajaju. Koriste se za hranu, prijevoz, odjeću i alate. Ovo je potpuni sklad čovjeka i prirode koji u posljednje vrijeme ulazi u krizu, jer se ovaj drevni narod bori održati tradicionalni način života zbog velikog interesa suvremenog čovjeka da miješa svoje prste u tajgi u kojoj živi ovaj narod. Nadam se da neće uspjeti i da će ih uspjeti obraniti ovi ljudi koji s prirodom brane sklad i mir.

U dočaravanju priče o sibirskoj divljini, o zaboravljenim nomadima, ne mogu odoljeti da ne spomenem film **Akire Kurosawe Dersu uzala**. Riječ je o epskom djelu, filmu o prijateljstvu i čovječnosti, koji oživljava pustolovine opisane u istoimenoj knjizi ruskog vojnika i istraživača **Vladimira Arsenjeva**, koji je u vrijeme putovanja tada još nepoznatog područja ruskog dalekog istoka susreo lovca lutalicu Dersu Uzalu, koji postaje vodič ekspedicije i prijatelj kapetana Arsenjeva.

Ako vas je cijela priča i malo zainteresirala, a ne namjeravate posjetiti sibirske šume, svakako pogledajte ovu dirljivu priču o prijateljstvu s usamljenim sibirskim lovcom, protkanu kroz vizualnu poemu posvećenu veličanstvenim prostranstvima netaknute prirode.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, **MED**

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

5+plus

Paket SIGURNOSTI

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplave)

MILENIJUM
OSIGURANJE

www.mios.rs
011/ 715 33 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Natječaj

**HRCKO
TE ZOVE**

**BUDI PISAC,
PJESNIK
BUDI**

*Nek riječi polete iz grudi,
u sebi maštu probudi!*

***Budi kreativan!
Piši, stvaraj!***

Pjesme ili priče pošaljite na e-mail: hrcko@hrvatskarijec.rs
Prvi rok za slanje radova je kraj školske godine, a drugi do
20. rujna 2021. godine.

Autori najboljih radova bit će nagrađeni na *Danima hrvatske
knjige i riječi* – *danima Balinta Vujkova* u listopadu.

Čeka vas iznenađenje!

Radovi (pjesma, proza u obliku kratke priče) mogu biti pisani hrvatskim
standardnim jezikom, te mjesnim govorom (bunjevačka i šokačka
ikavica). Na natječaju mogu sudjelovati učenici osnovne i srednje škole.

Uz svoj rad pošalji sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i
mjesto, ime i prezime učitelja, nastavnika ili profesora (mentora).

